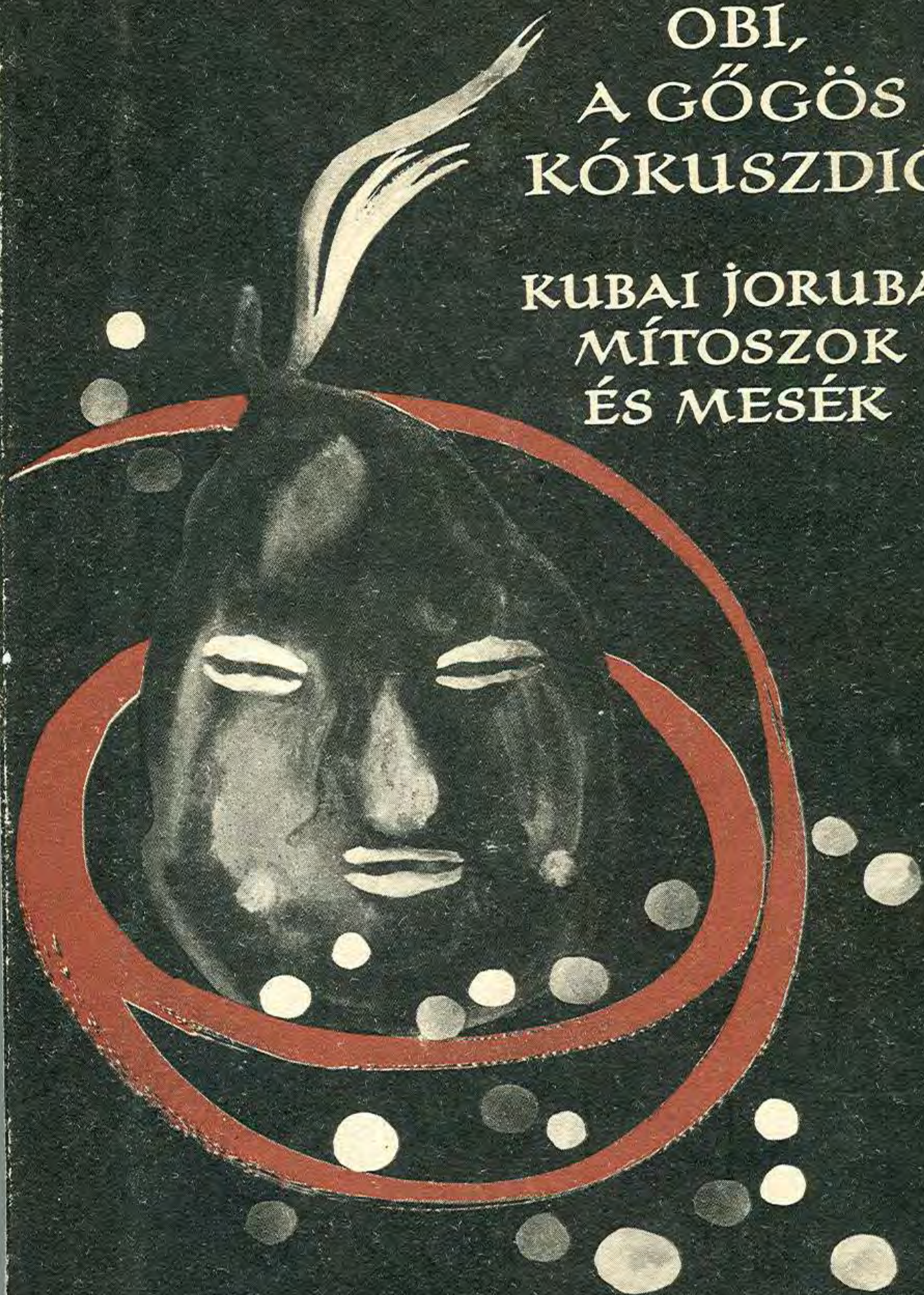

OBI,
A GŐGÖS
KÓKUSZDIÓ

KUBAI JORUBA
MÍTOSZOK
ÉS MESÉK

OBI, A GÖGÖS KÓKUSZDIÓ
KUBAI JORUBA MÍTOSZOK ÉS MESÉK
NÉPEK MESÉI
EURÓPA KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST 1977

OBI, A GÖGÖS KÓKUSZDIÓ

KUBAI JORUBA MÍTOSZOK ÉS MESÉK

NÉPEK MESÉI

EURÓPA KÖNYVKIADÓ

BUDAPEST 1977

EGY FÉRFINAK EGY ASSZONY, VAGY HONNAN SZÁRMAZIK A HÁZASSÁG

Egy időben az asszonyok és a férfiak külön éltek, mindegyik a saját földjén. Amikor a férfi asszonyt áhított, fölkeresett egyet, és miután vágyait kielégítette, szépen hazatért. Egyszer aztán a férfiak elhatározták, hogy háborút indítanak az asszonyok ellen, és leigázzák őket. Így is történt, hadat üzentek. De a csatározás előtt fölkeresték Orulát, aki azt mondta nekik, ha le akarják győzni az asszonyokat, készítsenek ebből hat csészére való onyiból, ugyanannyi epóból, hat különféle állatból és pénzből. A férfiak azonban önhittén így válaszoltak:

– Ebből készítsünk ilyen semmiségért? Nem kell ahhoz áldozat, hogy az asszonyokkal háborúzzunk, egyetlen pofonnal is legyőzzük őket!

És nem is készítették el az ebbőt.

Eközben az asszonyok tudomást szereztek a háborúról, amelyet a férfiak terveztek ellenük. Fölkerekedtek, és elmentek Orulához. A jók azt mondta nekik, készítsenek ebbőt euré mejiből, addiéből és uguó meridiloggunból. Az asszonyok így is cselekedtek.

Mire a férfiak elérték az asszonyok falujának falait, beesteledett, és olyan vastagon megeredt az eső, hogy összes harci szerszámuk elázott és hasznavehetetlenné vált. Cudarul fáztak, így nem maradt más hátra, mint hogy bebocsátást kérjenek az asszonyoktól. Minden asszony a házába vett egy férfit.

Másnap aztán Olofi azt mondta, minden férfinak az a felesége, akinél az éjszaka maradt... innen származik a házasság.

A FÁRADT TEREMTŐ

Kezdetben a Földön csak az istenek laktak, uruk egy Olofin nevezetű öregember volt. Olofin egy hatalmas és meredek hegy csúcsán lakott, olyan magasságban, hogy senki sem tudott a közelébe jutni. Csak egy Obatalá nevű asszony ismert egy kanyargós, hegyi utat, amely az ég és föld urának házához vezetett. Ezt az ösvényt Oszankirivan útjának hívták. Ily módon csupán Obatalá találkozhatott Olofinnal, aki úgy kormányozta a világot, hogy alattvalói sohasem látták urukat.

Eljött az idő, amikor a Földön nagy ínség kezdődött. Rossz volt a termés. Szárazság sújtotta, és az állatok is mind kipusztulófélben voltak. Az isteneket is rettenetes éhség gyötörte.

Egész emberáradat özönlött a hegy lábához, és így fohászkodtak:

– Atyánk, tégy valamit! Elpusztulunk, hiszen már a halálnak sem tudunk ellenállni.

A hegyről azonban nem jött válasz. Olofin néma maradt. Az istenek lassan elvesztették a türelmüket. Végző reményük Obatalá maradt, neki könyörögtek hát, másszon fel a hegyre. Az asszony készségesen segített, Összekészülődött és útra kelt az Oszankirivan ösvényén. Kapaszkodott fölfelé a kacsakaringós csigaúton, mígnem beleveszett a magasságba, és megjelent Olofin iléjében.

Az öregember a földön feküdt, Obatalá jó néhányszor nevén szólította, de nem válaszolt. Az omordé a ruhájánál fogva megrázta, mire az aggastyán csupán annyit nyögött:

– Nem bírom tovább!

Egy szó sem jött ki több a torkán.

Obatalá nem erősködött tovább, leereszkedett a völgybe, összehívta az isteneket, és figyelmeztette őket:

– Urunk a fáradságtól már lábra se bír állni.

A szentek egységesen követelték:

– Ha így megöregedett, hát engedje át nekünk a hatalmat! Majd mi tudjuk, hogy rendezzük el a dolgainkat.

Az omordé újra felkaptatott Oszankirivan útján, és Olofin elé állt:

– Az emberek kérik, szedd össze magad!

– Nem bírom tovább – hajtogatta Olofin.

– Azt akarják, oszd szét köztük a hatalmadat!

Az ég és föld ura így válaszolt:

– Igazuk van.

– Tedd meg hát! – biztatta Obatalá.

– Hívd össze őket a szeibafa alatt! – szólt Olofin.

Obatalá így is tett. Gondoskodott ételről, italról. Szerzett kimbombót. Szerzett kukoricalisztet. Szerzett babot, karita fajtáját. Mindent szerzett, ami csak a szentek ínyére volt, aztán mindezt egy edénybe tette, megfőzte, tett bele orit (amely a hevesség csillapítására szolgál). Aztán összehívta a gyülekezetét. A szentek ettek-ittak, beszélgettek, és várták a Teremtőt. Estefelé megpillantották Olofint, ahogy ereszkedett alá a lejtőn. Az öregember hozzájuk érve megismételte:

– Nem bírom tovább, fáradt vagyok.

– Atyánk, ha te nem bírod tovább, adj nekünk hatalmat, mert különben elpusztulunk!

– Mindenkinek megadom, ami az övé! – szólt Olofin az összegyűltekhöz.

Ekkor kihúzta magát, kinyújtotta a kezét, és vette a villámot. Csangónak nyújtotta, mondván:

– Te vagy a villám ura!

Aztán vette a szikrát, és Ojának adta:

– Te légy a szikra úrnője!

Lehajolt a folyóért, amelyet Ocsunnak adományozott:

– Te vagy a folyó úrnője!

Majd tenyerébe fogta a tengert, és Jemájának nyújtotta:

– A tenger istennőjévé téged teszek meg!

És hasonlóan minden szentnek adott ácsét. Végül Obatalához fordult:

– Te vagy a legnagyobb az orisák között, a fejek istennője!

OBI, A GÖGÖS KÓKUSZDIÓ

Obi tiszta és igaz szívű volt, szerény, becsületes, mint az igaz szívűek. Olofi fehérnek teremtette – fehérnek a lelkét és a testét, és nagyon magasra emelte. Obi azonban elbízta magát. Szolgálatában állt Elegguá, aki egyben Olofi szolgája is volt.

Egy napon Obi ünnepséget rendezett, és elküldte Elegguát, hívva meg a barátait. Elegguá ismerte Obi sokfajta barátját, ugyanis mindenki annak tartotta magát. Mindenki, a gazdagok (Okboko-Olodugu, Tobi-Tobi, Oniszesze-Obbeni-Ojijebalogguo) és a szegények egyaránt.

Elegguá látta, hogy Obi nagyon megváltozott, gögös, pökhendi lett. Ezért, ahelyett, hogy csak a gazdagokat hívta volna meg, ahogy Obi parancsolta, a szegényeket, a koldusokat, a rongyosokat, a bűnös asszonyokat hívta meg.

Amikor Obi az ünnep napján meglátta a szedett-vedett népséget, szinte magánkívül a dühtől, rájuk förmedt: Ki hívta ide őket? Azok meg azt felelték: Elegguá, méghozzá ura nevében! Obi kidobta őket, mert így piszkosan és rongyosan merészelték átlépni a háza küszöbét. Velük együtt eltűnt Elegguá is.

Kis idő múltán Olofi ismét a földre akarta küldeni Elegguát Obihoz, de az nem vállalta a megbízatást. Elmesélte Olofinak a tiszta, igazságos Obi gögös viselkedését. Olofi koldusruhát öltött, és elindult Obi háza felé. Megérkezvén szállást kért Obitól, de az megszidta, mert nem fürdött meg, és nem vett tiszta ruhát, mielőtt házába merészkedett. Ekkor Olofi visszaváltoztatta hangját, Obi felismerte urát, lába elé vetette magát, és bocsánatáért esedezett. De Olofi így szólt hozzá:

– Obi, te igaz ember voltál, azért adtam neked fehér lelket és olyan testet, amely méltó volt szívedhez. Most azonban, gögösséged büntetéséül, le kell szállnod a magasból, hogy bepiszkolódj a földön.

És a büntetés beteljesült, és Obi leesett a pálmaágról, és végiggurult a piszkos földön. Azóta szolgál a kókuszdió „betegségek megtörésére”. Az, aki megsértette és lenézte a szegényeket, nem tűrte meg őket házában, most a legszegényebbek között él, betegek közt, akiket Obatalá segítségével meggyógyít.

AZ IGAZMONDÓ OBBÁRA

Olofi birodalmában élt egy ember, Obbárának hívták. Hazudós ember hírében állt. Azt tartották róla, egy szava sem igaz. Be is panaszták Olofinál, aki elhatározta, hogy próbára teszi Obbárát, valóban hazudós-e.

Nagy ünnepséget csapott házában, amelyre meghívott mindenkit, Obbárát is. A vendégek már mind megérkeztek, csak Obbára hiányzott.

– Azt mondta, nem is jön – újságolták. – Most találkoztunk vele az utcán. Éppen a határból jött, pizkosan, fáradtan.

De még be sem fejezték a mondókájukat, nyílt az ajtó, és belépett Obbára, tisztán, csinosan. A vendégek elképedtek.

– Ugye mondtuk, hogy hazudós? – vádaskodtak.

Olofi minden ünnepség végén megajándékozta a vendégeit. Ezért aztán mindenki iparkodott, hogy bejuthasson Olofi házába. Most is, amikor a vigasság után az emberek hazafelé indultak, előhozakodott az ajándékkal. De nem aranyat, illatszert vagy egyéb drágaságot nyomott a markukba, hanem mindenki kapott egy egyszerű tököt. Obbára kapta a legkisebbet, legsatnyábbat.

A vendégek ezúttal csalódottan hagyták el Olofi házát. Mihez kezdjenek egy tökkel? Csak nem fogják hazáig cipelni? Azzal sorra az út menti árokba hajigálták a furcsa ajándékot. Csak Obbára tartotta meg a magáét. Sőt, a többiek tiszteletlenségét látván, felszedte az eldobált tököket, és valamennyit hazavitte.

Másnap aztán Olofi újabb mulatságra hívta össze népét. Csupán egyetlen kikötése volt: mindenki hozza magával az ajándékba kapott tököt. Igen ám, csak hogy az ajándék nem volt meg. Kénytelenek voltak üres kézzel megjelenni Olofi előtt. Eljött Obbára is, hóna alatt a kis tökkel, amelyet előző este kapott.

Olofi sorra számon kérte a vendégektől ajándékát. Azok meg nem győztek kifogást keresni és mentegetőzni. Amikor Obbára került a sor, Olofi őt is megkérdezte:

– Te is semmibe vetted az ajándékomat?

– Nem, uram. Íme, itt az ajándékom – és elővette a tököt. – Sőt, amit a többiek megvetéssel az árokba dobtak, én azt is összeszedtem, és elhoztam neked – és azzal a lovára mutatott,

amely majd összeroskadt az oldalára akasztott két hatalmas kosár súlya alatt, amelyben a tökök voltak.

Olofi megdicsérte a hűséges és igazmondó Obbárát. És az igazi jutalom sem maradt el.

– Az összes tököt neked adom, amiért nem becsülted le az ajándékomat – és kezébe vett egyet, felvágta, és a vendégek nem hittek a szemüknek. A tökben mag helyett arany volt.

Obbára meggazdagodott; amíg csak élt, nem volt semmire gondja.

A KAPZSI HERCEGEK

Olodumare, a Mindenható egy pálmalevélre ültetett hat herceget, és vízre bocsátotta őket. Hét dolgot adott velük: ételt, illatszert, pénzt, ékszert, virágot, egy maroknyi fekete anyagot és egy darab vasat.

Mindegyik választhatott magának egyvalamit. Az öt herceg nagy viaskodás után az első öt értékes tárgyat választotta. Hatodikuk, Oraniján megvetéssel nézte a tülekedésüket, és Olodumarénak engedelmeskedve, magához vette a veszekedők által lebecsült két tárgyat: a fekete anyagot és a vasdarabot.

Ahogy telt az idő, a hercegek lassan rádöbbenek, hogy mivel állandóan vízen vannak, nincs módjuk élvezni azokat a javakat, amelyekért foggal-körömmel hadakoztak.

Egyszer csak a maroknyi fekete anyag, amely Oranijáné volt, a vízbe esett, és hirtelen kis szigetecskévé változott. Majd ott termett egy madár, és addig-addig kapingálta, hogy az nőttön-nőtt, míg végül valóságos szárazföldre változott.

Az öt herceg majd kezét-lábát törte az igyekezettől, úgy sietett partra szállni. Elégedetten ujjongtak, végre valahol felhasználhatják az oly ádáz harc árán megkaparintott kincseket. Oraniján azonban útjukat állta:

– Ennek a földnek én vagyok az ura. Csak az én engedélyemmel tehetitek rá a lábatokat...

Az öt herceg meghökkenve összenézett, és egy emberként vetették magukat Oranijánra. Oraniján kezében azonban a vasdarab karddá változott, és ezzel kényszerítette engedelmességre a hercegeket.

Ezt a kardot örökölte fia, Csangó, és vele együtt a Föld feletti uralmat; mert Csangóé az anyag feletti uralom, az Ifé, Obatalá pedig a szellemi uralkodó, Ifá.

HOGY KELETKEZETT A HIKARA

Egyszer Orula az araókóban sétált, és megpillantott egy guirafát. Azt tanácsolta neki, készítsen ebből az isteneknek.

– Ugyan minek áldoznék! Semmi bajom sincs, boldogan élek. Gyerekeim sem szenvednek szükségét semmiben – válaszolta a fa. Orula vállat vont és továbbállt.

Kisvártatva megjelent annak a földnek a gazdája, amelyen a guirafa boldogan és elégedetten éldegélt. A fa ágai roskadoztak a temérdek gyümölcs alatt, a gazda meg, kezében óbe, lenyisszantotta őket.

Nemsokára Orula rátalált az egyik fél guiratökre, és újra azt tanácsolta neki, készítsen ebből, hogy ne süllyedjen el a vízben, és hogy az embereknek hasznára váljék, és azok megbecsüljék. A fél guiratök el is készítette az ebből, és így történt, hogy amikor valaki vízbe hajította, nem merült el, hanem a víz színén úszkált. Ez a hikara. Az egész guiratök azonban, amely nem készítette el az ebből, amikor vízbe dobták, örökre elsüllyedt.

És azóta valóban mindenki megbecsüli lgbát.

MIÉRT ESZIK ORULA TYÚKOT

Egyszer Orula, a jóslás istene, egy olyan ország keresésére indult, ahol olyasvalamit találna, ami sehol másutt nincs a földkerekségen. Hosszas vándorlás után a Majmok országába ért, megkérdezte az első majmot:

- Hogy hívnak?
- Majomnak.
- Hát az apádat hogy hívják?
- Azt is Majomnak.
- Hát az anyádat?
- Majomnak.
- Hát a testvéredet?
- Azt is Majomnak.
- Ez már nem kedvemre való hely – gondolta Orula, és azzal

már tovább is állt.

Az Elefántok földjére érkezett, és találkozott is eggyel;

- Hogy hívnak?
- Elefántnak.
- Hát az apádat hogy hívják?
- Azt is Elefántnak.
- Hát az anyádat?
- Azt is Elefántnak.
- Na, itt sem maradok.

Folytatta hát vándorútját, és a Kutyák földjére érkezett, de ott ugyancsak minden egyforma volt. Így aztán kitartóan ment tovább, míg csak a Kakas országába nem ért. Találkozott egy csirkével.

Megállította, és megkérdezte, hogy hívják?

- Csirkének – volt a válasz.
- Hát az anyádat hogy hívják?
- Azt meg Tyúknak.
- Hát a nővéredet?
- Pipinek.
- Hát a bátyádat?
- Jércének.
- Hát az apádat hogy hívják?
- Kakasnak.

– Ez már tetszik nekem – gondolta Orula, és kérte a csirkét, vezesse a házukhoz. Amikor megérkeztek, Orula illendően köszönt:

– Aggyon isten, Tyúk asszonyság.

– Aggy’isten – válaszolta amaz kelletlenül. – Kihez van szerencsém?

– Orula vagyok, és csak átmenőben vagyok erre.

– Jól van, de itt nem maradhat. Nincs itthon az uram. Úgyhogy jobban teszi, ha odábbáll – tette hozzá rosszkedvűen.

Orula sarkon fordult, és útközben találkozott a Kakassal, az éppen hazafelé tartott, és ahogy megpillantotta, alázattal köszöntötte:

– Ó, Orula, iboru iboja ibocsicsé! – és kényszerítette, hogy forduljon vele vissza.

Amikor a Tyúk látta, hogy Orula visszajött, olyan dühbe gurult, hogy így szólt az urához:

– Ha ragaszkodsz hozzá, hogy itt maradjon, akkor én megyek el!

És így is tett. Pár nap elteltével a Tyúk messziről „porokat” szórt az urára, ám Orula jelenlétében semmit sem ártott vele. Ekkor Orula, aki mindent látott, így szólt a Kakashoz:

– Te mindig a legjobb barátom leszel, és nem eszem többé se csirkét, se jércét, mert sajnálom őket, de tyúkot, azt igen, eszem.

És ezért van az, hogy Orula tyúkot eszik; és akkor nagy szerencse érte.

HOGY LETT ORULA JÓS

Elegguá, Isten szolgája régtől fogvájó barátja volt Csangónak, aki pedig Orumbilával volt igen jó barátságban.

Egyszer Csangó Orumbilát nagy nyomorúságban találta, koldusbotra jutva, szegényen, ezért megígérte neki, közbenjár Olofinál, hogy hivatását, a jóslást átengedhesse neki. Találkozott is Olofival. Felsorolta az indokait, többek közt, hogy a háborúskodás mellett nem marad ideje a jóslásra. Mire Olofi azt válaszolta, hogy Orumbilának előbb egy igen nehéz próbát kell megállnia. Be kell bizonyítania, hogy érdemes ilyen fontos tisztség betöltésére.

Amikor Csangó elment, Olofi elővett egy-egy marék nyers, illetve pirított kukoricát. Elvetette a nyersét és egy arasznyira mellé a pirítottat. Elegguá azonban kileste, gyorsan Csangóhoz sietett, és értesítette, Olofi hamarosan hívatni fogja Orumbilát, hogy az megmutassa, hol van elvetve a kukorica. Csangó még idejében figyelmeztette a barátját, és amikor Olofi valóban hívatta, az ajtósarokban Elegguá a fülébe súgta a titkot és az elvetett kukoricák pontos helyét. Olofi kivezette Orulát a helyszínre, és megkérdezte:

– Orumbila, ebben a földben...

De Orumbila nem hagyta befejezni a mondatot:

– Babámi, ott, arrafelé, balra, nem fog kinőni a kukorica, mert oda pirítottat vetettél, hogy megtudd, vajon én ofé. De itt, ahol állunk, nemsokára kisarjad a vetés.

Oszain is eljött jósolni, mert ő is igényt tartott a tisztségre, amelyről Csangó lemondott. De az ajtósarokban Elegguá nem mondott neki semmit.

Miután Olofi elégedett volt Orulával, mert jól megállta a próbát, Obatalá átadta neki a tálat és a jósláshoz tartozó többi eszközt. Oszain pedig jós helyett megmaradt fűvészeknek.

HOGY ŰZI EL ORULA IKUT, A HALÁLT

Egyszer egy kisgyerek súlyosan megbetegedett. Már attól tartottak, hogy Iku magával viszi. Anyja Orulához folyamodott segítségért.

Orula, a jós kimbombóval felszórta a szoba padlóját, elbújt a sarokban, és várta az éjjelt. Ahogy leszállt az este, meg is jelent Iku. De ahogy rálépett a kimbombóra, annak menten szétpattant a héja, és Iku ide-oda csúszkált, egyetlen lépést sem tudott tovább tenni. Ekkor Orula előjött rejtekhelyéről, és addig verte Ikut, míg az végső kétségbeesésében egy üvegpalackba nem menekült.

Ezért nem szabad abban a házban, ahol beteg van, egyetlen üveget sem fedetlenül hagyni, mert az Iku búvóhelye.

AZ ELTEMETETT ORULA

Obatalának és feleségének, Jemájának három fia volt: Oggun, Csangó és Orula. Amikor Oggun az anyja szeretője lett, Csangó bosszút esküdött ellene. El is csábította Oggun szép feleségét, Óját. Oggun örök szégyent hozott a házra. Obatalá megfogadta, nem lesz több fiúgyermek. Ezután született meg Orula. Apja, a fogadalmához híven, kivitte a gyereket egy szeibafához, ásott egy gödröt, és nyakig betemette újszülött fiát.

Teltek az évek. Obatalá nagyon megöregedett, már dolgozni sem igen bírt, egyik baj a másik után érte. Semmi sem sikerült úgy, ahogy akarta. Elhagyta a szerencséje.

Csangó az apja házába készült. Ahogy felért a hegyre, egy szcibafa alatt egy nyakig földbe temetett embert pillantott meg. Csak amikor egészen közel ért, akkor látta, hogy az ember nem más, mint a testvére, Orula. Mert Orula nem halt meg. Anyja minden áldott nap küldött neki ételt, italt. Csangó megsajnálta az öccsét, megígérte, hogy kiszabadítja.

Alig lépte át apja házának küszöbét, Obatalá elárasztotta panaszával. Csangó erre azt tanácsolta, hogy ássa ki a fiát a szeiba alól, hiszen Olofi nagy hatalmat adott Orulának, ő a leghíresebb jós a világon. Csak ő segítheti ki az apját a bajból. Obatalá megfogadta fia tanácsát. Rögvest felkerekedett, hogy megkeresse a szeibafát, ahová Orulát elásta. Ment, ment az erdőben, már órák óta bolyongott, de csak nem találta meg a keresett fát. Hiszen volt annak már tíz esztendeje is, hogy elásta a fiát.

Ekkor megjelent Elegguá. Ő ismer a világon minden utat, és elvezette Obatalát a szeibafához. Kiszabadították Orulát, sőt, az apja faragott a szeibából egy nagy, kerek tálat neki, amellyel aztán élete végéig jósolhatott. Ezt a szent tálat örökölték tőle később a babalaók.

ORULA LÁNYAI

Kezdetben Csangó volt a leghíresebb jós joruba földön. Csakhogy jobban szeretett enni és táncolni, mintsem a rábízott munkával foglalkozni. Esténként multságokba járt, másnap aztán egész nap aludt. A jóslásra nem maradt ideje. Ezért Olofi visszavette tőle a jóslótálat és -láncot. Kihirdette, hogy annak adja, aki egyetlen kérdésére válaszolni tud.

Minden orisa próbát tett, mert aki megkapja a jóslótálat és láncot, hatalmas úr lesz. Ám senki sem tudott válaszolni Olofi kérdésére.

Ekkor Orula is szerencsét próbált. Olofi neki is feltette a vizsgakérdést:

– Itt van három láda. Mi van alatta?

És Orula, csodák csodájára, kitalálta, mi van a ládák alatt! Hiszen könnyű dolga volt, mellé szegődött a szerencse! A ládák alá ugyanis három lányát rejtették. A legidősebbnek Iboru volt a neve, a középsőnek Iboro Bója, a legkisebbnek pedig Ibo Csecsé.

Így lett Orula jós. Azóta is három lányának nevével köszöntik a babalaókat. Orula után ők örökölték a jóslás tudományát.

HOGY BÉRÜL KI ORULA ELEGGUÁVAL

Kezdetben, mielőtt Olofi a világtól visszavonult volna, minden orisának hatalmat adott. Csupán Elegguá maradt megbízatás nélkül, mert olyan csavargóforma volt. Telt az idő, és Elegguá elpanaszolta helyzetét Csangónak. Ő a hatalom felosztásakor Ifát kapta, de nagyon fiatal és duhajkodó volt. Így a világon sok volt a beteg, de nem volt orvos, mert Csangó ügyet se vetett rájuk. Végül az anyjának, Jemájának tanácsára, aki akkor Orula felesége volt, Ifát (ácsé, ifá és okuelé) Orulának adományozta.

– Látod, Csangó, így, foglalkozás híján csak ténfergek a világban. Koldulással tartom fenn magam.

(Olofi megmentése előtt Elegguá a szemétből tengette életét.)

Csangó Orula házába vitte Elegguát, és ezt mondta az öregnek:

– Ez itt az őrszemed. Te enni adsz neki, ő pedig cserében állandóan őrizni fogja házad ajtaját!

Elegguá Orulánál maradt, és őrködött az ajtóban. De hamar megunta az ácsorgást, talán mert nem minden falat volt ínyére, vagy inkább mert látta, hogy Orula a jóslással milyen sokat keres, féltékeny lett, és azt mondta neki:

– Én is jósolni akarok, és egy kis pénzt keresni!

– Mindened megvan, amire csak szükséged van. Mit akarsz ennél többet?

Másnap kopogtattak az ajtón:

– Arareji, itthon van Orula?

Orula otthon volt, de Elegguá így válaszolt:

– Nincs.

És mindenkinek, aki kereste, Elegguá ugyanazt válaszolta: nincs itthon. Teltek a napok, és Orula, aki már megszokta, hogy az embereknek tanácsot ad, gyógyít, és van óvója, megkérdezte őret:

– Arareji, lehetséges az, hogy az emberek ne jönnének hozzám?

– Jönnek azok, de én nem engedem be őket.

– Lássuk csak, Elegguá. Gyere ide! — és adott neki három csigát.

– Három „betűt” adok neked, oddit, hogy jósolj, mint én. Megbékéltél?

– Jól van. Nekem ez elég.

A HÁZŐRZŐ ELEGGUÁ

A Cobrei Irgalmasság Anyja (Ocsun), a Reglai Szent Szűz (Jemajá) és a Kegyelmes Anya (Obatalá) a faluban egy ilében laktak, és csigával jósoltak. Elegguá pedig őrködött az ajtóban. Az emberek sorra jöttek jósoltatni:

- Jó napot, Elegguá. Ijalodde itthon van-e?
- Igen, kerüljete beljebb – tessékelte be az embereket.
- Jó napot, Elegguá. Hát Jemajá itthon van-e?
- Igen, erre, előre!
- Köszöntlek, Elegguá. Itthon van Obatalá?
- Itthon. Ouolé!
- Móddu kué.

A jósoltatók nap mint nap sok-sok pénzt, szárnyast, tyúkot és galambot hoztak a házhoz, a szentek nagyon jól éltek.

Aztán jött Csangó, Oggun és Ocsoszi, és velük ettek-ittak. Elegguának csak a csontot vetették oda. Ők pedig dúskáltak a finomabbnál finomabb falatokban. Ez így nem mehet tovább, mondta Elegguá. Egész kicsorbulnak a fogaim ettől a szüntelen csontrágcsálástól.

És sem Esunak, sem a négy utcasarok Elegguájának nem küldtek semmit. Elegguá nem bírta tovább elviselni az éhezést, korgott a hasa az éhségtől, ebinpámi, ebinpámi.

Egyik nap a szörnyű ítéletidő előtt egy egér menekült be a házba, Elegguá megfogta: „Most legalább pár napig lesz mit ennem... Ma megeszem a fejét, holnap az egyik lábát, holnapután a másikat...” És minden úgy történt, ahogy történnie kellett:

- Jó napot, Elegguá. Itthon van Jemajá?
- Nincs!
- Jó napot, Elegguá. Itthon van Ocsun?
- Már nem lakik itt.
- Jó napot, Elegguá. Itthon van Obatalá?
- Elutazott...

Elegguá elcsipegette az egér aznapra eső részecskéjét, éppenhogy nem kopott fel az álla. Az embereket pedig rendre elhessegette. Már senki se kopogott az ajtón, ami azt jelentette, hogy senki se jött a szentekhez jósoltatni. Az étel lassan kifogyott a szanterák házában.

– Elegguá, mi történt, hogy mindenki elkerüli a házunk táját?
– Igen, nagyon furcsa, hogy senki se mutatkozik. Nézzetek rám, milyen állapotban vagyok! Még csak az a nyomorúságos csont sincs, amit eddig nekem dobtatok.

– Mit adnánk neked, amikor magunknak sincs semmink!

Csangó, akinek egy megveszekedett vasa sem volt – Csangó meglehetősen élősdí alak, egyetlen asszonyt sem tart ki, mint Ocsoszi, aki pénzt ugyan nem ad nekik, de vadászik madarakat –, amikor látta a helyzetet, hallotta a három szent sirárait, és megtudta, hogy Elegguát mindig éhezttették, elszégyellte magát, és azt mondta:

– Éheztek, mert ti akagátok így, mert ostobák vagytok (osziere omotivo). Ezt az ügyet Elegguával kell elintézni. Ő az ajtó őre.

Erre Ocsun azt mondta:

– Most, rögvest beszélni fogok vele – és így egyezkedett: – Elegguá, ha ma beengedsz valakit... ma este bőségesen vacsorázol.

Elegguá kiment a sarokra; az utcasarkot őrző Elegguá egy asszonyt küldött a jósnőkhöz, aki meg akart szabadulni a férjétől.

– Elegguá, visszajött már Jemajá?

– Éppen ma jött meg. Gyere be!

– Elegguá, itthon van Ocsun?

– Menj csak be!

Csak hadd jöjjön a tyúk, a galamb és... egy fekete csibe, mindenből egy kevés Elegguának. Aznap a szentek háza megtelt finom falatokkal. Elegguá részére annyi fekete csibe gyűlt össze, hogy végül az orisáknak kellett visszatartaniuk, mondván:

– Elég, Elegguá, ne engedj már be senkit! Most lássuk, miből élünk! Jóllakunk, és pihenünk egy keveset.

MIÉRT LAKIK ELEGGUÁ AZ AJTÓ MELLETT

Elegguá a jós Orula házában lakott. Egy napon Orula kicsípte magát, talpig fehérbe öltözött, ahogy egy babalaóhoz illik, és peckesen elment hazulról. Elegguá fejében pedig egyre csak ez a gondolat járt:

– Nincs otthonom, nincs acsóm, se óvóm, se obinim, nincs nekem semmim se! Orula nem ad nekem semmit. Még a házat is rám hagyta, ő meg kiment a sarokra beszélgetni.

Az emberek jöttek Orulához jóslatni, de Elegguá már a sarkon ezzel fogadott mindenkit:

– Orula már nem itt lakik, elköltözött.

Amikor Orula hazajött, Elegguá azt hazudta neki, hogy senki sem kereste. Teltek a napok, és az emberek lassan elmaradtak a háztól... Míg Orula bent volt, addig Elegguá a sarkon ólálkodott, és rendre elküldött mindenkit.

Orula rádöbbsent, hogy ha ez így megy tovább, a betevő falatra valót sem keresi meg. Magához hívta hát Elegguát:

– Barajiku, ide figyelj! ... Gyere, egyél velem! Szerzek neked obinit is... Melyiket akarod? Ocsunt, Oját vagy Jemaját?

– Hozz asszonyokat – válaszolta Elegguá –, mert mindig egyedül vagyok és unatkozom. Majd elcsevegek velük, mert egyébként nekem van asszonyom! Az én szeretőm az utcán lakik.

Elegguának ott volt Esón, de éppenséggel nem epedt el érte.

– Barajiku, berendezek neked egy szobát a ház végében. Ott aztán kényelmesen élhetsz, nem zavar senki.

– Egy hátsó szobát? Még mit nem! Én itt a bejáratnál, az ajtó mellett akarok lakni.

– Hát csak nem akarod a füstölt halat, a hutiát, az epót, az agguadót, akukót, otit az ajtóban megenni?

– De igen, uram, pontosan ott akarom elfogyasztani az ételemet, mert ha nem adsz ennem, elmegyek, és kívülről zárom rád az ajtót!

Ezért lakik Elegguá az ajtó mellett egy éjjeliszekrényben, egy ládában vagy egy kis szekrénykében... és ha nem tartják jól, előjön és bosszút áll.

ELEGGUÁ MEGVÉDI OCSUNT A CSÁBÍTÓ CSANGÓTÓL

Ocsun, az arany istennője egy napon belopózott Orula szobájába. Hogy ő is jósolhasson, öt csigáért cserébe aranyat kínált Elegguának. Elegguá belement az üzletbe.

Ocsun, „a szent szajha” nagyon jó barátságban volt Elegguával, aki támogatja és megvédi életének abban a zűrzavaros szakaszában, amikor viszályban áll nővérével, Jemájával.

Elegguá a lépések ura, az utak istene; hatalma van az utak felett. Egyszer Ocsun találkozott Csangóval, aki udvarolni kezdett neki. Mivel az út elhagyatott volt, Csangó élni akart a kedvező lehetőséggel, és a két orisa dulakodni kezdett. Ocsun védekezett, Csangó pedig magáévá akarta tenni az asszonyt. Amikor Ocsun már-már elvesztette a csatát, Csangó már maga alá gyűrte – talán nem is lett volna nagyon ellenére a dolog, ha Alafia nem az unokaöccse lett volna –, elkiáltotta magát:

– Arajeji!

Elegguá nyomban ott termett, és a dulakodó Ocsun és Csangó közé furakodott, egy szempillantás alatt szétválasztotta őket.

– Menj innen, Csangó! Az utak gazdája vagyok! Hagyd békén Ocsunt!

És Csangónak hiába volt minden hatalma, engedelmeskednie kellett Elegguának, aki nem engedte tovább.

ELEGGUÁ ÉTELE

– Babá, azt mondják, van egy néger, Orumila a neve, és jósol.

– Orula? Ugyan, rajtam kívül nincs más jó.

– Hát márpedig azt mondják, hogy van, hogy ez mindent lát, miközben egy fatálban valamilyen fehér porba jeleket ír, vagy egy láncot dobál. Előre megmondja, ami történni fog, és megmondja, ami történt.

Olofi (aki a világ legtudálékosabb embere volt) szeretett a dolgok végére járni. Meg akarta téveszteni Ifát: „Én majd megtudom, hogy nem hazudik-e. Fémma. Te azt mondod, hogy az öreg Olofi már a végét járja. Én úgy teszek, mintha éggun. Mondjátok, hogy már halott vagyok.”

Elegguá, aki mindenütt ott van, mindent hall, mindent lát, és mindenbe beleüti az orrát, végighallgatja Olofit. Orulához siet, és elmeséli neki, hogy mit hallott.

Nemsokára hívták is, ugyan nézné meg Olofit, akit mereven, egy asztalon kiterítve talál, sirató és jajveszékelő fiaitól, tanácsadóitól körülvéve.

– Jaj, Olofi már okuó, Olofit elvitte az Iku.

Orula ekkor Olofi fejéhez lép, és így szól:

– Olofi nem aro, Olofi óddara aggádágoddo! Olofi nem okuó.

Atyánk, Olofi csak azt akarja tudni, jók vagyok-e, hogy ofé, és ezért tetteti a halottat.

Ekkor Olofi üdvözli Orulát, és mindent megad neki, amit csak Orula kér. Orula elsőnek parubbót kér Elegguának, ami nem más, mint: akuku kereké, vagyis egy csirke; epó, vajpálmazsír; akuté, hutia; ejá, hal; obi, kókuszdió; akard, kalács; oti, pálinka; acsá, szivar; atana, gyertya; aguaddó, kukorica. Módigé! Köszönöm!

ELEGGUÁ ÉS A TÁNC

Én még sohasem láttam olyan embert, aki ne szeretett volna táncolni! Hát még a fekete bőrűek! Azok tudják csak igazán ropni a táncot! Elegguát is ilyen táncos kedvűnek ismerték. Egyetlen ünnepről sem hiányzott.

Úgy mesélik, egyszer nagyon szegény volt, se cipője, se pénze. Hogy menjen így mulatságba? Obbatalának könyörgött, fogadja be, cserébe mindennap kitakarítja az egész házat. Az első napokban – új söprű jól söpör – Elegguá tisztességgel ellátta a munkáját. Meg is kapta érte a kijáró bért. Pénzzel a zsebében, rögtön bálba ment. Ropta is a táncot egész éjszaka. Reggel aztán alig látott az álmoságtól meg a fáradtságtól. Nagy ímmel-ámmal kitakarította a házat, aztán lefeküdt. Mert este másik mulatságra volt hivatalos!

És ez így ment, nap nap után. Hajnaltájban Elegguá egyre fáradtabban keveredett haza. Így aztán lassan elhanyagolta a munkát. Obbatalá maga volt a tisztaság, de a háza szemétdombhoz hasonlított. Mindent belepett a por, a piszok. Obbatalá megbetegedett. Elhívta Orulát, a jóst, aki azt tanácsolta neki, sürgősen dobja ki a szolgáját, mert amíg az a házában marad, nem nyeri vissza az egészségét.

Obbatalá azonban szörmentén bánt a veszélyes szolgálóval. Nem akarta magára haragítani. Így hát kivárta a megfelelő pillanatot.

Egyik este, amikor Elegguá ismét bálba készült, induláskor a gazdája pénzt nyomott a markába.

– Fogd ezt a pénzt, Elegguá, most már nem tartozunk egymásnak semmivel. Menj csak táncolni, mulass jól, és néha-néha látogass meg!

Elegguá elégedetten mulatott azon az estén. Egy ideig gondtalanul élhetett, munka nélkül, a táncnak szentelhetette minden idejét, hiszen eltartott a pénzből egy darabig.

Obbatalá pedig tiszta házában hamarosan felépült.

A FALÁNK ELEGGUÁ

Elegguá rosszcsont, rendkívül csintalan gyerek volt. Egyszer ő is hivatalos volt egy avatási szertartásra. Az avatás a legnagyobb és legtitkosabb joruba ünnepség. Nemcsak az isteneknek áldoznak ilyenkor, hanem a meghívottak sem távoznak üres hassal. Mert ami szemnek és szájnak ingere, az asztalra kerül.

Elegguá torkos és falánk fajta volt. Nemigen tudott ellenállni a finom falatok csábításának. Csakhogy meglehetősen önző volt, mindent magának akart megszerezni.

Az ünnepi asztalról nem hiányzott a galamb és a gyöngytyúk sem. Elegguá kedvenc étele! Nem is nyugodott addig, amíg titokban el nem lopta az összesét. Eldugta, úgy gondolta, hogy az ünnepség után egyedül fogyasztja el az ínycsalatot.

Ekkor váratlanul betoppant Olofi. Körülnézett a házban, és megdöbbenve látta, hogy az asztalról hiányzik a galamb és a gyöngytyúk, az ünnepi lakoma elmaradhatatlan kelléke. Számon is kérte a háziaktól a mulasztást. Azok meg értetlenül fogadták a szemrehányást, hiszen nemrég még az asztalon látták mindkét állatot. Hová tűnhetett? Valaki ellopta!

Tűvé tették az egész házat, de nem akadtak nyomára az eltűnt állatoknak. Már az udvart is átkutatták, amikor egy fa mögött észrevették Elegguát, amint éppen egy lopott galambot és gyöngytyúkot kopasztott szorgosan.

A sunyi tettet, a bűnjelekkel együtt, Olofi elé vezették, aki nagy haragra gyulladt, és szigorúan megbüntette a tolvajt:

– Amíg a világ világ, többé nem ehetsz sem galambot, sem gyöngy tyúkot!

HOGY LETT ELEGGUÁ AZ UTAK VÉDELMEZŐJE

Egy szép napon Olofi, a Mindenható, ágynak dőlt. Magas láz gyötörte, jártányi ereje sem maradt. Már azt hitték, halálán van. Hívtak hozzá jóst, mágust, csodafüvest, de senki sem tudta meggyógyítani.

Elegguá ekkor még kisgyerek volt. Az ágy lábánál üldögélt és játszadozott. Kis termetű gyerek volt, de aggastyánarcú. Szájában a szivar sohasem aludt ki, és fehér jarejkalapot viselt. Hímek az Elegguának Esu Beleké a neve, és nem szabad olyan házba beengedni, ahol kisgyerek van, mert Esu Beleké meg is ölheti féltékenységében.

Szóval ez a gyerek Elegguá meghallotta, milyen nagy bajban van Olofi. Kérte az anyját, vigye el a beteghez. Anyja nehezen hajlott a szóra, végül aztán engedett fia kérésének.

Elegguá pedig, ahogy megvizsgálta a mozdulatlan beteget, füvekből főzetet csinált, és megitatta vele Olofit. És csodák csodájára, a beteg lassan javulni kezdett. Leesett a láza, már fel bírt kelni, és olyan étvággal evett, mintha kutya baja se volna.

Olofi összehívta az orisákat, és megparancsolta, hogy ezentúl minden áldozatból Elegguá kapjon elsőnek. Aztán egy kulcsot nyújtott át neki, az utak kulcsát, és megjutalmazta az utak feletti hatalommal.

Ezért van az, hogy minden szertartást Elegguá énekével nyitnak meg, ő kap először minden áldozatból. Hatalmas istenség. Ha valaki megharagítja, csúnyán pórul járhat.

ELEGGUÁ ÉS A KÉT JÓ BARÁT

Volt egyszer két igen jó barát, akik mindenben hasonlítottak egymáshoz. Úgy összeszoktak, hogy a szokásaik is megegyeztek, de még a gondolatuk is egy volt. Az egész földkerekségen nem volt párjuk. Sohasem veszekedtek, a faluban, az ilé-iluban mindenki csodájukra járt.

Elegguá fogadott, hogy összeveszíti őket, és amikor a két barát az utcán beszélgetett, megjelent előttük. Egyikük egy idegen kopasz négert látott közeledni, másikuk pedig egy szakállas fehér embert. Tulajdonképpen mindkét arc Elegguáé volt. Az történt ugyanis, hogy a fején félig leborotválta a haját, és az arca egyik felét fehérre festette. Így a két barát két különböző arcot látott.

– Vajon ki ez a néger? – kérdezte az egyik barát.

– Én nem látok semmiféle négert. Talán arra a fehér emberre gondolsz, aki éppen most fordult ki a sarkon? – mondta a másik.

– Az az ember ott néger! – erősködött az egyik.

– Hát már hogy lenne néger, hiszen fehér! – vitatkozott a másik.

– Néger, ha mondom!

– Nem igaz, fehér!

Mindegyik ragaszkodott a maga igazához. Egyre hevesebben vitatkoztak, végül az egyikük elvesztette az önuralmát, és így kiáltott:

– Gúnyolódsz velem!

– Hát már csak nem hagyom, hogy hülyének vagy részegnek nézz. Ezt a sértést...

– Én nem hazudok, éppen te sértettél meg engem!

Elegguá meg eliszkolt, otthagyta a két példás jó barátot, akik az utca kellős közepén egymásnak ugrottak, és alaposan helybenhagyták egymást.

ELEGGUÁ ÉS A FÖLDMŰVES

A babalaók gyakran mesélnek egy földművesről, akinek irigylésre méltó földje volt, és akitől egy nap Esu enni kért. Ez az ember, szerencsétlenségére, nem ismerte fel Esut, és gorombán azt felelte neki, hogy az ő zöldsége bizony nem arra való, hogy másnak elajándékozza. Esu ekkor álruhában visszajött, és azt mondta, hogy a király küldte, hogy elpusztítsa a termést, mivel a múltkor piacra küldött gyümölcs ártalmas volt az emberek egészségére. Az ember nagy haragra gerjedt, és indulatában meg tiltakozásképpen, ő maga pusztított el mindent a földjén. Amikor lehiggadt, a káron már nem lehetett segíteni, ezért elment, és megkérdezte Obát, miért sújtotta ilyen igazságtalanul. A király meg azt állította, hogy senkit sem küldött hozzá, de ahogy meghallotta, mi történt, rögtön megértette, és felkacagott, majd így szólt:

– Az éhes Esu csínytevéséről van szó!

ELEGGUÁ, AZ UTAK VÉDELMEZŐJE

Egyszer Argaju harcban állt Obatalával, mert nem akarta, hogy Olofin őt tegye meg a fejek istennőjévé. Olofin azt kérte cserébe Obatalától, hogy keressen egy ácsét (valami nagyon értékes dolgot), ami nem más, mint azok a galambok, amelyeknek fészke egy háztetőn volt; és a dolgok ekképpen alakulnak: Obatalá Jemajához fordul, és azt mondja neki:

- Abure, kérlek, segíts megfogni a galambokat.
- Miért kéred az én segítségemet? – kérdi Jemajá.
- Mert Argaju aját engedett az utakra – válaszolja Obatalá.
- Nem tudok segíteni neked, de menj el Orumbilához, majd ő kihúzza a csávéból.

Obatalá búcsút vesz nővérétől, az aburétól, és Orumbilához siet.

– Csangót kell megkeresned, ő majd felmászik a háztetőre, ahol a galambok vannak, és megfogja őket – tanácsolja neki Orumbila.

Az omordé elhagyja Orumbila iléjét, Csangóhoz megy.

- Orumbila azt mondja, te meg tudod fogni az aj élet.
- Így is van – válaszolja Csangó, és azzal elindul az ilé felé,

ahol a galambok vannak, de nem jut messzire, mert az úton hemzsegnak az aják. Felmászik hát egy fára, és a másik fán észreveszi Argajut. Erre visszamegy Obatalához, és ezt mondja neki:

– Nem lehet megfogni a galambokat, mert őrzik az utat; jobban tennéd, ha megkeresnéd Elegbát, ő majd kihúzza a bajból.

Obatalá búcsút vesz hát Csangótól, és Elegbához megy.

- Segítenél-e nekem megszerezni a galambokat? – kérdi tőle.

– Szívesen – válaszolja Elegbá. Azzal vesz egy zsákot, teletömi a következő dolgokkal: ejá, ebku és aguardó (füstölt hal, hutiaipatkány és kukorica). A zsák tartalmát aztán addig szórja az úton, amíg valamennyi kígyó el nem menekül, és így zavartalanul folytathatja az útját. Közben így énekel:

Esti bara oo.

Moju baraaaa...

Moju baraaaa...

Elegba surona aaa... {1}

Így ér a fához, amelyen Argaju bujkál, és emígy szólítja meg:
– Argaju, hallom, csapdát állítasz Obatalának, és azért jövök, hogy melléd álljak.

Argaju meg, anélkül, hogy lejönné, így szól:

– Hogy tudnál segíteni nekem?

– Le tudom zárni az utakat az omordé előtt – feleli Elegbá.

Argaju erre lemászik a fáról, és azt mondja:

– Tetszik nekem a segítséged, így hát társak leszünk.

Elegbá elővesz egy üveg otit (pálinkát).

– Rendszerben van, pecsételjük meg a szövetséget néhány pohárával. – Mind a ketten iszogatni kezdenek, míg végül Argaju teljesen lerészegedik. Elegbá ekkor faképnél hagyja, és az iléhez szalad, és megpróbál a háztetőre mászni, de hiába minden igyekezete, egyszer csak meghallja Csangó hangját, aki énekelve közeledik:

Ilé mi

ilé masszo

Zakuta-a-ilé

kundi-a-kuko, ^{2}

Elegbá kiált neki:

– Csangó, gyere gyorsan! – És Csangó az iléhez siet.

– Ki lon cse? ^{3} – kérdezte.

– Semmit, csak nem bírom megfogni a galambokat – mondja Elegbá. Ekkor Csangó könnyedén a tetőn terem, és megfogja a galambokat. Az úton Obatalá tűnt fel, és mindhárman Olofinhoz mennek. Az ég és föld ura így szól:

– Obatalá, a fejek istennőjévé teslek. Neked pedig, Elegbá, hatalmat adok az utak megnyitására.

OBATALÁ ÉS A MAJOM

Obatalá nagyon részeges volt. Az istenek ezért mindig kinevették. Olofin ekkor egy majmot adott mellé, és megparancsolta, hogy mindig a majommal jelenjen meg az emberek előtt. Így azok a majmon nevetnek, és Obatalá nem lesz többé nevetség tárgya.

HOGY SZÜLETETT CSANGÓ

Obatalának van „útja”, amikor férfi, és van, amikor asszony. Egyik „útján”, amikor asszonyként jelent meg, a következő eset történt vele.

Sürgősen át kellett kelnie a folyó túlsó partjára, a folyó azonban éppen áradt. Így hát az asszony meg sem próbálkozhatott az átkeléssel. Amint kétségbeesetten törte a fejét, hogy mitévő legyen, egy nagyon erős, magas férfival találkozott, aki bordó ruhát és kilencszínű szalagból varrott szoknyát viselt. Aggaju-Szolának hívták. Az ember nem tudta, ki az asszony, és alkudni kezdett vele: átviszi a folyón, ha cserében az asszony lefekszik vele. Obatalának nagyon sietős volt a dolga, így hát elfogadta az üzletet. Átérve a túlsó partra, az alkuhoz híven, megadta a fizetséget. Amikor eljött az ideje, Obatala világra hozta a folyóparti szerelem gyümölcsét. Így született Csangó.

OBATALÁ AJÁGGUNA ÉS A BÉKE

A földön gyilkos háború dúlt. Olofi, a leghatalmasabb orisa, már sok képviselőjét elküldte, hogy teremtsenek békességet az emberek közt. Azonban egyik sem járt sikerrel. Ekkor a fiatal, jóképű és harcos Obatalá Ajággunára esett a választása. Olofi rá is csak azt a feladatot bízta, mint elődjeire.

Obatalá Ajágguna a földre érkezvén, mindenfelé, amerre csak járt, kegyetlen öldöklést látott. Elhatározta, ha szép szóval nem lehetett jobb belátásra bírni az embereket, akkor erőszakkal teremt békességet. Útnak indult hát, és ahol egyetlen békétlenkedőt is talált, annak lenyisszantotta a fejét.

Ekkor Olofi hírnököt küldött a földre, hogy megtudja, mit végzett a fiatal harcos. Obatalá Ajágguna megüzente vele urának, hogy már nem sok kell a rábízott feladat teljesítéséhez. Olofit meglepte a hír, és maga indult útnak, hogy utánanézzon, hogy is állnak a dolgok.

Olofi megérkezett a földre, és Ajágguna éppen abban a pillanatban ölt meg egy embert. Minthogy ő Obatalá egyik „útja”, mindig tiszta fehérben járt. Amikor meglátta a közeledő Olofit, így okoskodott magában:

– Ha meglátja kardomon a vért, rögtön tisztában lesz vele, hogy gyilkosság árán teremtek békességet.

Ezért mielőtt hüvelybe dugta kardját, a ruhájába törölte.

Amikor Olofi odaért, szokás szerint üdvözölte. Olofi megáldotta, felsegítette, majd így szólt:

– Obatalá Ajágguna, azt mondják, sikerrel jártál küldetésedben.

– Igen, atyám.

– És mondd, mi volt a sikered titka?

Ajágguna azt hazudta, hogy összehívta az embereket, és szép szóval meggyőzte őket, hogy a békéből ered az egész világ jóléte.

Olofi azonban felfedezte Ajágguna ruháján a vérfoltot.

– Ajágguna, mi ez a vér a ruhádon?

Ekkor Obatalá Ajágguna lesütötte a fejét, és bevallotta az igazságot.

Olofi így szólt hozzá:

– Büntetésként, míg a világ világ, viselned kell ezt a piros foltot fehér ruhádon, amely eddig a tisztaság jelképe volt.

OBATALÁ AJÁGGUNA ÉS A HÁBORÚ

Ajágguna igazi harcos természetű istenség, ő a legfiatalabb az Obatalák közt. Amerre jár a világban, mindenhol háborúskodást szít, egymás ellen uszítja az embereket. Ő maga mindig lovon harcol. Ezért helyeznek hívői játék lovacskát az oltára mellé.

Amikor a fáradt Teremtőisten, Olofi felosztotta hatalmát az orisák közt, Obatalá Ajágguna a háború ura lett. Kezdetben Afrikában uralkodott, nem is mulasztott el egyetlen kínálkozó alkalmat sem, hogy egymásnak ugrassza a szomszédos népeket. Próbálkozása mindig sikerrel járt. Kis idő múltán egész Afrika harcban állt. Barát barát ellen, szomszéd szomszéd ellen, apa fiú ellen fordult. Ádáz csatározás kezdődött.

Ekkor Olofi magához hívatta a fiatal uralkodót. Tudvalevő, hogy Olofi a béke ura, nem szereti az ellenségeskedést. Megszidta a harcos Ajággunát, amiért nem tud békességet teremteni országában. De Ajággunának nem használt a szép szó. A háborúskodás csak nem ült el. Ezért Olofi megfosztotta Ajággunát trónjától, és Ázsiába küldte.

Furcsa hely volt ez az Ázsia! A népek itt sohasem háborúztak, mindenki békességben élt. Most aztán törhette a fejét az ifjú harcos, hogyan uszítsa egymás ellen ezeket a jámbor embereket! De nem kell félteni Ajággunát, elég agyafúrt, tapasztalt, hamar talált megoldást.

Titokban fölkereste a szomszédos törzs főnökét, és arra buzdította, hogy támadja meg a szomszédját, hiszen könnyedén győzhet, és gyarapíthatja a vagyonát. A törzsfőnök megfogadta a tanácsot, és megtámadta a mit sem sejtő szomszédos törzset. Ajágguna ekkor átpártolt a másik oldalra, és azokat serkentette harcra.

De ezzel nem ért véget a csata. Ajágguna nem nyugodott, amíg az egész világon véres háború nem dúlt. Addig mesterkedett, amíg az utolsó szál ember is fegyvert nem ragadott.

Olofi ismét megpróbálta jobb belátásra bírni, ám hiába.

– Ha nincs viszály, nincs haladás! – válaszolta Ajágguna. – Az emberek kapzsis, akinek viskója van, az palotát akar, akinek kecskéje, az meg ökröt. Aki a többet megszerzi, győzedelmeskedik, és így halad a világ előre.

– Rendben van – nyugodott bele Olofi. – A világ addig lesz világ, amíg lesz ember, aki hajlik szavadra és fegyvert fog.
És a világ azóta is világ, mert mindig akad kapzsi ember...

OBATALÁ MEGTALÁLJA A FIA LOVÁT

Obatalá nagyon sokat dolgozott. Hosszú évek teltek el, és nem volt érkezése, hogy meglátogassa a fiát, Csangót. Pedig Csangó király volt.

Egy nap aztán Obatalá útra kelt fiához. A nagy út előtt fölkereste Orulát, a jóst. Az azt tanácsolta neki, hogy indulás előtt készítsen ebből egy kéve kölesből. Aztán vigyázzon az úton, mert háromszor is bosszúság éri. De őrizze meg a nyugalmát, ne köződködjön senkivel.

Obatalá elkészítette az áldozatot annak rendje-módja szerint, és útnak indult.

Nem jutott messzire, amikor Esu toppant elébe, szénégetőruhában. Kérlete, segítsen tüzet szítani, és amikor az asszony letérdelt mellé, a szénégető megérintette Obatalá hófehér ruháját, amelyen aztán fekete foltok éktelenkedtek. Már-már összeszidta a hebehurgya embert, de eszébe jutott Orula szava. Nem szólt hát egy szót sem, és tovább bandukolt.

Kisvártatva megint Esut pillantotta meg, most kofának öltözve. Egy hatalmas kosarat cipelt a fején, tele gyümölccsel. Kérte Obatalát, segítsen levenni a kosarat. Obatalá ezúttal is készségesen segédkezett, de a kosár megbillent, és a tartalma mind Obatalá ruhájára ömlött. A szénfoltok mellett most már sárga és piros foltok csúfították el az asszony ruháját. Obatalá most is hallgatott, összeszorította a száját, és ment tovább.

Egy nagy hegyre ért, ahol szörnyű szárazság sújtott. Amerre csak ellátott, mindenhol kiégett mezőt, kopasz fákat látott. Egyetlen zöld fűszál sem maradt az egész vidéken.

Egyetlen állat sem maradt meg ezen a tájon, mind elmenekült. Csak egy magányos, elcsigázott lovat talált az asszony. Obatalá a hóna alatt cipelte az áldozati kéveköteget. Ahogy a kiéhezett ló meglátta a friss zöld eledelt, rögtön az asszony nyomába szegődött. Így érték el Csangó birodalmának határát.

Amikor az örökdő katonák megpillantották az asszonyt, nyomában a lóval, az állatot megkötötték, Obatalát pedig a király elé vonszolták. Az történt ugyanis, hogy volt Csangónak egy gyönyörű szép paripája, amelynek már vagy tíz éve nyoma veszett az erdőben. Hiába keresték, átkutatták az egész hegyet, a ló eltűnt.

A katonák azt hitték, káprázik a szemük, amint felfedezték az asszonyt, mögötte Csangó lovával. Megvan végre a tolvaj! Majd most elnyeri méltó büntetését!

Csangó méltóságteljesen ült trónján. Elé vezették a tolvajnak vélt asszonyt. Csangó pedig ahelyett, hogy megbüntette volna, boldogan üdvözölte. Obatalá elmesélte neki, mi történt vele meg a lóval. Csak ekkor derült ki az igazság, és jót nevettek a katonák buzgóságán.

– Omuju! Ijá étié kekéré!^{4}

Csangó házat építtetett az anyjának. És ettől a naptól kezdve a vörös gyöngyből fűzött láncába anyja egy-két fehér gyöngyszemet kevert.

MIÉRT VANNAK VAKOK A VILÁGON

Olofi, a Mindenható teremtette a világot. Amikor elkészült nagy művével, emberekkel akarta benépesíteni a földet. Megteremtette hát az embereket is. Ezeknek azonban csak testük volt, hiányzott a fejük, és nem tudtak beszélni. Hogy miért? Ki tudja! Talán mert így tartotta kedve, vagy egyszerűen elfelejtett fejet csinálni nekik.

Ekkor hívatta Obatalát, és megparancsolta, adjon fejet az embereknek. Obatalá azonban túl sok rumot ivott, alaposan felöntött a garatra. Azoknak az embereknek, akiknek ekkor csinált fejet, elfelejtett szemet adni. Ezért vannak vakok a világon.

A TALÁLÉKONY ADDIMA-ADDIMA

Egyszer Obatalá megparancsolta három szolgájának, Arumának, Addima-Addimának és Acsamának, hogy vágjanak az erdőn guanópálmaágakat, amelyből aztán kunyhót építenek.

A három szolga útnak is indult. Addima-Addima azonban, mielőtt az erdőbe ment, felkereste Orulát, a jóst. Áldozatot mutattak be, majd Orula elvette Addima-Addimától a nádvágó kését, amit az urától kapott, mondván, hogy nem lesz rá szüksége. Addima-Addima nem mert ellentmondani a hatalmas Orulának.

Két társa kinevette. Csak nem macsete nélkül akar ágat vágni? Csúfolódtak, viccelődtek vele, hogy azt megnézik, mennyi ágat hoz Addima-Addima az erdőből. De rájuk ugyan ne számítsen, és azzal faképnél is hagyták a rémült fiút.

Addima-Addima egyedül folytatta az útját. Kigondolta, hogy bozótkezés nélkül, majd a fogával tépi el az ágakat, vagy fiatal pálmát keres, amelyet tövestül kitép. Ahogy így morfondírozott magában, egy pálmafa tövében valami batyufélét pillantott meg. Kíváncsian felvette, és csodák csodájára, egy kanárimadár aranyos tolla csillogott benne. Addima-Addima nagyon megörült a ritka kincsnek. Tudta, hogy Obatalá régóta vágyik ilyen szép kanáritollra. Hátára vette hát a batyut, és boldogan bandukolt tovább. Alig ment egy-két lépést, amikor egy fa tövében egy döglött elefántot pillantott meg. Kiszedte hatalmas agyarait, és hazaindult a drága kincsekkel.

Közben Acsama és Aruma már megjárták az erdőt, és sok vastag pálmaággal tértek meg. Obatalá faggatta őket, hát Addima-Addima hol maradt. Azok elmesélték uruknak a történeteket, hogy a társuk bozótvágó kés nélkül ment az erdőbe. Obatalá nagy haragra gerjedt, amiért szolgája egyszerűen Orulának adta az ő macsetéjét. Hívatta Oggunt, és megparancsolta neki, hogy amint megjön Addima-Addima, azonnal vágja le a fejét, és igya meg a vérét.

Alig fejezte be a mondatot, megjelent a szolga, vállán egy batyuval. Ura elé lépett, és lába elé helyezte az elefántagyarat és az aranyos kanáritollat.

Obatalá rögtön megvigasztalódott a sok szép kincs láttán. Hozatott egy kecskét, és Addima-Addima feje helyett azt adta Oggunnak.

Addima-Addimát pedig bőségesen megjutalmazta hűségéért.
A másik két árulkodó szolgát pedig megbüntette.

Azt is beszélnek, hogy Addima-Addima nem más, mint Csangó.
Hogy valóban így van-e, azt már csak a nagyon öregek tudják...

OBATALÁ ÉS A HALÁL

Obatalá uralkodása idején történt, hogy egy szép napon Iku, a Halál, Ano, a Betegség, Ofó, a Szégyen és Éjé, vagy Arafé, Inyá, a Balsors rettentően megéheztek. Már jó ideje nem halt meg, nem betegedett meg senki, az emberek nem háborúskodtak, és senki sem hozta szégyenbe a másikat. Így az emberek boldogsága, békessége az ő nyomorúságukat okozta. Mert Iku, Ano, Ofó és Inyá meg Éjé hiába csellengtek, ólálkodtak naphosszat az utcán, nem akadt senki, akit elvihettek volna.

Elhatározták hát, megtámadják Obatalá falvait, és erőszakkal szednek áldozatot. Obatalá azt tanácsolta népének, mindenki zárja be jól a házát, az utcára se merészkedjenek, de még az ablakon se hajoljanak ki. És hogy lecsillapítsa Ikut, Anót, Ofót, Inyát és Éjét, Obatalá kérlelte őket, legyenek türelemmel. De azok már szörnyen éhesek voltak, ezért pontban déli tizenkettőkor megjelent Iku, Ano, Ofó és Inyá az egyik faluban, jókora husánggal fölfegyverkezve, és hatalmas kolompokkal szörnyű nagy zajt csaptak. A kíváncsi emberek pedig könnyelműen kidugták a fejüket az ablakon, vajon mi lehet az a fűlsiketítő csörömpölés?

Ekkor Iku sebtiben lekasabolta a kíváncsiskodók fejét.

Éjjeli tizenkettőkor ismét rettenetes láрма verte föl álmukból az embereket. Szinte gondolkodni is elfelejtettek rémületükben, néhányan kiszaladtak az utcára, mások pedig az ablakhoz rohantak. És Iku bőséges zsákmánnyal hagyta el a falut.

Ezért van az, hogy a déli és éjjeli tizenkettő Iku, Ano, Ofó és Inyá órája, ekkor szedik a legtöbb áldozatot. Az okos emberek ilyen tájban mind bezárkóznak a házukba, és egy darabig az orrukat sem dugják ki. Sokan egy vödör vizet loccsintanak a házuk elé, ezzel ijesztik el az arra bolyongó rossz lelkeket, akik az emberek nyugalmaát háborgatják.

OBATALÁ ÉS A KÓKUSZDIÓ

Amikor Obatalá, a kókuszdió gazdája összehívta a szenteket, hogy minden orisának hatalmat adjon, az istenek egy kókuszpálma alatt gyűltek össze. Obatalá minden részvevő lábához egy félbevágott kókuszdiót helyezett. Ezért van az, hogy valamennyi istennek joga van ehhez a gyümölcshöz, de csupán Obatalát illeti meg a kívül-belül megtisztított kókuszdió.

Ott ültek hát az istenek a fa alatt, és áhítattal hallgatták Obatalá szavait. Akadt köztük egy, Baba-lu-ajé, aki sehogy sem akart szót fogadni ura parancsának. Obatalá azonban jobb belátásra bírta, és végül alá kellett vetnie magát a leghatalmasabb úr akaratának.

Azóta egyetlen szertartás sem múlhat el anélkül, hogy ne áldoznának egy kókuszdiót az ikuknak és az orisáknak.

OBATALÁ ENGEDELMESSÉGRE KÉNYSZERÍTI AZ ÖNFEJŰ CSANGÓT

Csangó mindig kénye-kedve szerint cselekedett. Ezért egyre többen emeltek panaszt ellene Obatalánál.

– Talán azért ilyen, mert tőlem távol nőtt fel – szabadkozott Obatalá –, de törvényem utoléri!

Így is történt. Egy napon Csangó egy asszony házának kapujához kötötte a lovát. Arra járt Obatalá és Odduá, elkötötték és elvitték a lovat. Amikor Csangó a lova után kérdezősködött, azt felelték neki, hogy két öregember járt arra, és azok vitték el.

Így hát lova keresésére indult, bejárta az egész falut, minden udvarba benézett, de hiába. A ló nem volt sehol. Obatalá meglátta a kétségbeesett Csangót, és így szólt:

– Kunié, foribale!^[5]

Csangó alázatosan ura lába elé vetette magát.

Csangó piros gyöngyből fűzött elejét viselt a nyakában.

Obatalá fehér gyöngyszemeket tett hozzá, mondván:

– Erről látják, hogy a fiam vagy!

JEMAJÁ ÉS OGGUN

Azt tartja a legenda, hogy Oggun igen csúnyán elbánt azokkal az asszonyokkal, akik az erdőbe merészkedtek: megerőszakolta őket, aztán bántalmazta, és végül szörnyű büntetéssel kiűzte őket a birodalmából. Ekkor egy üde és viruló hajadon, akit Jemajá Szaramaguának hívtak, az Oggun Areréről elterjedt híreken felbuzdulva, azzal az eltökélt szándékkal ment az erdőbe, hogy az az ember asszonnyá tegye. De Jemajára is csak az a sors vár, mint a többi asszonyra; vágyai azonban legyőzik a fájdalmát, és újabb gyönyört követel Oggun Arerétől. Oggun Arere elereszti a füle mellett az asszony kívánságát, és egyre csak ütlegeti, végül kiűzi az erdőből. A szorongással teli lány a nővérének, Jalordénak iléjéhez fut, és tanácsot kér tőle, mert bizony beleszeretett a durva Oggun Arerébe.

– Ma este várj ilédben Oggun Arerére! – mondja neki Ocsun.

És azzal Jalorde vesz egy tál onyit, öt kendőjét a derekára köti, és úrnak indul az erdőbe. Jól bent jár a sűrűben, amikor rátalál arra a faragatlan emberre. Oggun Arere a karjába akarja húzni az asszonyt, de Ocsun kitér előle, kicsúszik az ember érdes ujjai közül, és miután leoldja derekáról az öt kendőt, táncra perdül, közben csillogó testére keni az onyit. Oggun Arere felé lépked, aki hiába próbálja karjába zárni. Anélkül, hogy abbahagyná a táncot, kezében a tányér onyival, Jalorde Oggun Areréhez lép, bekeni mézzel a testét, és a táncosnő varázserejétől megbabonázott férfi engedelmesen követi egészen az erdő széléig az asszonyt. Ott Jalorde lefekszik, aztán később közösül a durva Oggun Arerével. A végén így szól hozzá a férfi:

– Omordé, paráználkodjunk még egyszer!

– Menjünk az ilémbe, ott kényelmesebben leszünk – válaszolja Ocsun.

Oggun Arere beleegyezik, és Jalorde Jemajá iléjéhez vezeti a férfit. Minthogy sötét éjszaka volt, Oggunt az abure ágyába fekteti, ő is lefekszik, de aztán kisurran. Oggun Arere pedig, nem sejtve a változást, akadálytalanul élvezi a Jalordénak vélt asszonyt. Ám pirkadatkor fölfedezi a csalást, nagy méregre gerjed, elveri Jemaját, és szélsebesen elhagyja az ilét. Ahogy kilép, Obatalába botlik, és rajta akarja kitölteni a mérgét. Az asszony azonban elfut, és a

folyóba ugrik. Ott vacog a hidegtől, majd miután megvív az árral, reszketve kimászik, és kendőért siet, hogy beburkolja magát.

Ezért van az, ha Obatalá a folyó „útján” jön, mindig reszketve jelenik meg, és egy sálat keres, amellyel betakarja magát.

A HÜTLEN ASSZONY BÜNTETÉSE

A vén Obatalá Ibaibo feleségének, Ijemmunak két fia volt, Oggun és Csangó. Oggun csintalan gyerek volt, ő volt az anyja kedvence. Obatalá fel is figyelt arra a különös szeretette és gondosságra, amellyel Ijemmu elhalmozta a fiút. Mindig a kedvében járt, és a legfinomabb falatokat eldugta neki a többiek elől, simogatta, becézgette, ő kapta a legdíszesebb ruhákat. Minden szeretetét Oggunra pazarolta, a többiekhez, a férjéhez és másik fiához meg nem volt egy jó szava sem. Babában felébredt a gyanú, hogy nem is anyai szeretet az, ahogy Ijemmu kényezteti a fiút, hanem egészen más, valami tiltott vonzalom. Az asszony szemében furcsa fény csillogott, valahányszor Oggunra tekintett.

Egy nap Babá kiment a határba. Volt egy szép fehér kakasa, az tartotta szemmel a házat, amíg a gazdája távol volt. Amikor aztán megjött a gazda, beszámolt neki, mi történt a házban távolléte alatt.

Babá házán egyetlen ajtó volt. Apja még ki sem húzta a lábát hazulról, azonnal megjelent Oggun. Ijemmu már izgatottan várta. Zavartalanul élvezhették a szerelmet.

Ám a kakas látta besurranni Oggunt Ijemmu szobájába, és azonnal riasztotta is a gazdáját. Babá ugyan már jó messzire járt, mégis meghallotta a kakas eszeveszett kukorékolását. Rögtön megfordult és hazament. A kaput és a házat zárva találta. Gyanút fogott. Sürgetően dörömbölni kezdett az ajtón.

– Eressz be, Ijemmu!

Ijemmu fölismerte a férje hangját, és nagyon megijedt. Lelökdöste magáról a tehetetlen fiút, magára kapkodta a ruháját, és gyorsan ajtót nyitott. Babá gyanakodva kémlelte felesége feldúlt arcát, aztán szeme megállt a gyűrött ágytakarón.

Vacsora után aztán így szólt az asszonyhoz:

– Csomagolj be néhány napi élelmet, messzi útra megyek.

Az asszony alig várta, hogy megvirradjon, és a férje elhagyja a házat.

Másnap hajnalban az öreg valóban útra kelt. De nem ment messzire, visszafordult, és a háza melletti bokorban elbújt. Nem kellett sokáig várakoznia, megjelent Oggun.

– Hát Babá merre van?

– Nem jön haza napokig.

– Akkor mire várunk?

Obatalá még egy darabig a bokorban lapult, aztán előjött fekhelyéről. A fehér kakas meg torkaszakadtából kukorékolt:

– Oggundaddié! Oggundaddié!

Babá ismét zárt ajtóra talált, hát bekopogott.

– Mi a fenét akarsz? Menj a pokolba! Ennek is pont most jut eszébe dörömbölni!

De Ijemmu fölfigyelt a hangos kakasszóra, és biztatta Oggunt, ugyan nézze meg, ki jár az udvarban.

Oggun morogva felkelt, az ajtóhoz csoszogott, és kelletlenül kinyitotta. És ekkor, uram isten, ki állt előtte? Az apja! A fiú az apja lábaihoz vetette magát, és bocsánatért esedezett.

– Büntess meg, amilyen szigorúan csak akarsz. Megérdemlem.

– Te bünteted magad, fiam, mert amíg a világ világ, egy percre sem pihenhetsz meg. Éjjel-nappal dolgozni fogsz.

– Bocsáss meg nekem is! – könyörgött Ijemmu.

– Megbocsátok – szólt az öreg. – Megértelek, hiszen én már öreg vagyok hozzád.

De ettől a naptól fogva valahányszor asztalhoz ült az öreg Obatalá és felesége, az asztalon három terítéknek kellett állni.

A bűntudat sohasem alhatott el a bűnös asszony szívében.

Oggun pedig elbujdosott szégyenében. Még apja háza táját is kerülte. Évek múltán feleségül vette a szép Oját.

A kisebbik fiú meg, Csangó, elhatározta, megbosszulja az apján esett bectelenséget. Ojá nagyon szemrevaló asszony volt, Csangó meg nagy szoknyapecér. Így aztán a bosszú egyiküknek sem volt ellenére! Sokan azt tartják, Csangó csak azért csábította el az öccse feleségét, hogy bosszút álljon az apjáért.

Oggun viszont elnyerte méltó büntetését. Van egy régi közmondás: „Mindenki abban bűnhődik, amiben vétkezett.”

HOGY LECKÉZTETI MEG JEMAJÁ AZ EMBEREKET

Nagyon régen, a világ kezdetén, a tenger egyre nagyobb földet foglalt el, terjeszkedett, terjeszkedett, az emberek meg rémülten Obatalához fohászkodtak...

Ekkor történt, hogy a tenger visszahúzódott, egyre beljebb húzódott, olyannyira, hogy kisebb lett, mint azelőtt volt...

Ekkor az emberek kicsúfolták Jemaját, azt mondták, hogy megijedt, és kinevették, amiért fél Obatalától...

A tenger erre ismét nőni kezdett, és terjeszkedett, terjeszkedett, egészen addig, amíg teljesen be nem takarta az egész földet, csak egy pirinyó helyet hagyott, ahol Obatalá lakott, a tenger közepén. Obatalá így szólt az utolsó emberhez:

– Az emberek nem űzhetnek csúfot az istenekből, tisztelniük kell azok szándékát, és félniük kell azok haragjától...

HOGY BÉRÜL KI JEMAJÁ A FIÁVAL, CSANGÓVAL

Egyszer, amikor Csangó az anyjánál volt látogatóban, az pompás ünnepéllal akart fiának kedveskedni, amelyre a barátait is meghívta. Amikor a ház megtelt vendégekkel, és az ünnepi lakomára, amely szintén az ünnepség része volt, elkészültek az ételek, Csangó, aki farkaséhes volt, kiment a konyhába, és nekilátott ogedét enni. Erre az Obejék, akik szintén nagyanyjuknál laktak, Jemajához szaladtak, és megmondták neki, hogy Csangó nem várt a többiekre az evéssel. Jemajá kimegy hozzá és kérleli, de Csangó ügyet sem vet a szavára, és tovább eszegeti a banánt. Jemajá ekkor megpróbálja lefogni, de Csangó feláll, és ellöki, sőt megüti az anyját. A felháborodott omordé kirántja magát a fia karjából, és így szól:

– Takarodj a házamból, soha többet ne merészkedj ide!

A guemireléből semmi sem lett. Csangó elhagyja a házat, de éjjel visszalopózik, és ellopja Jemajá szerencsését, aki tekintélyes asszony volt. És itt kezdődik Csangó eltévelyedése. Miután becsavarogta a világot, egyik szélétől a másikig, sehol sem lelven menedéket, rongyosan és meghunyászkodva visszatér az anyja házához, és megpróbál kibékülni vele. Jemajá házának ajtaját azonban Elegbá őrizte, akinek az asszony megparancsolta, hogy ne engedje be Csangót. Mire az magához hívja az Obejéket, aztán a következő dalra tanítja őket:

Jemajá-n korona

Jemajá-n korona

Kamava erio

Csangó lorissza

Jemajd-n korona

Jemajá-n korond...^[6]

És azt mondja nekik:

– Amikor Jemajá közelében lesztek, énekeljétek el neki ezt a dalt, amelyet tanítottam nektek, így majd befogad engem.

Az Obejék ígéretet tesznek Csangónak, és amikor a nagyanyjukhoz érnek, rázendítenek a dalra. Jemajá azonban leinti őket:

– Ne vesztegessétek hiába az időtöket, Csangó nem térhet vissza többé ebbe a házba.

És Csangó egész éjszaka így énekel az ilé bejáratánál:

Zakuta mio
Ava cessi
egdo migde.
Dalé Jaluma oh.
Szí Jemajd ta kuekue kuele.
Ava cessi
egdo migdeeee...{7}

Jemajá füle azonban minden siránkozásra süket marad. Csangó ekkor elhatározza, hogy megtöri az Obejék egységét, és éjjel, a sötétség leple alatt a házba lopózik, és magával viszi az egyik ikertestvért. Másnap reggel Jemajá észreveszi a gyerek eltűntét, és könyörög mindenkinek a faluban, hogy segítsen megkeresni az Obejét, de hiábavaló minden igyekezet. Jemaját szörnyű kétségbeesés gyötri, és éjjel Csangó meglátogatja.

– Omordé, azért jövök, hogy segítsek neked.

– Jól van, hozd vissza az unokámat – mondja Jemajá, és másnap éjjel Csangó megint eljön, és így szól:

– Omordé, a mokenkent Iku vitte el.{8}

Jemajá azt mondja:

– Jaj, ez lehetetlen! Keresd meg nekem a kedves mokenkent.

Csangó erre azt feleli:

– A mokenkent Iku vitte el, és én meg most elviszem a másikat.

Ezzel belép az ilébe, megragadja a másik Obejét, és a bozót felé fut vele. Az emberek pedig, akik meglátták nála a mokenkent, így kiáltoztak:

– Jemajá, Csangó megtalálta a mokenkent! Gyere, nézd!

De Jemajá csak futott Csangó után, és ezt felelte:

– Nem, ez nem az a mokenken, ez a másik!

Senki sem törődik vele, és mindenki Csangó nyomába szegődik. Csangó meg egyre beljebb szalad a bozótba, egészen addig, amíg arra a helyre nem ér, ahol elrejtette a másik mokenkent. Szerencsére az emberek észreveszik a viruló és mosolygó Obejéket. Jemajá kifulladásra érkezik oda, és az emberek ráveszik, hogy béküljön ki a fiával.

MIÉRT LAKIK OLÓKUN A TENGER MÉLYÉN

Olókun, Jemajá nagyanyja a tenger mélyén lakik.

Olókun Argajuval élt, és egy nap Argaju rajtakapta, amint éppen közösült a fiával, Csangóval, aki még kisgyerek volt, és Olókun gondozta. Argaju megátkozta, és azzal a büntetéssel sújtja az asszonyt, hogy kosárral merje ki a vizet a tengerből. Ezért van az, hogy Olókun a tenger mélyén lakik.

* * *

Amikor Olofi megteremtette a világot, mindent víz borított, és egyedül csak Olókun élt a világon.

Olofinak egy nap eszébe jutott, hogy kiemelje a földet, és hívta Olókunt, hogy segítsen neki. Olókun kövér néger asszony volt, hasa óriási, keble hatalmas, arca csúf, és néhányan azt állították, hogy félszemű is volt.

Olofi az előbukkant föld szélére állította Olókunt, és ráparancsolt, hogy szüljön meg, mire Olókun hasa majd szétrepedt az erőlködéstől, és megszülte az életet.

Olókun olyan csúnyának látta magát, hogy a tenger mélyére menekült, és Olofi megígérte neki, hogy amíg a földön élet lesz, addig Olókunnak mindig lesz halottja.

* * *

Olókun igen eleven asszony volt, Olofi barátnője, egyszer azt javasolta neki, hogy emelje ki a földet, és ő egy feltétellel majd életet ad neki.

Abban az időben mindent tenger borított, csak égbolt volt meg tenger. Olofi kiemelte hát a földet, és Olókun a szélére állt és erőlködött; a hasa nőttön-nőtt, egyre hatalmasabb lett, és majd szétrepedt, amikor méhéből megszületett az élet.

Fizetségképpen ezért az életért azt kérte, hogy naponta kapjon egy halottat; Olofi elfogadta a feltételt, és Olókun a tenger mélyére menekült, ahol ettől a pillanattól fogva lakik.

A HÁROM GUIRATÖK

Volt egyszer egy ember, aki nagyon nehéz helyzetbe került, és felkereste Orula jósdáját. Az ebből készített neki, meg azt is mondta, vigyázzon, amikor legközelebb a folyóra megy fürödni, mert el fog veszíteni valamit, ami szerencsét is, de szerencsétlenséget is hozhat neki. Kis idő múltán az ember a folyóra ment fürödni. Fél pesón kívül semmije sem volt, így hát egyetlen kincsét a szájába rejtette, nehogy valami véletlen gondatlanság folytán elveszítse. Már egy ideje fürdött, és épp ki akart lábalni a vízből, amikor véletlenül kiejtette a pénzt a szájából. Az ember ész nélkül úszott a pénz után, amelyet az áramlat magával ragadott, míg csak el nem ért a folyó torkolatához. Esteledett, ezért engedélyt kért Olókuntól, hogy megaihasson a sziklazátonyon. De egész éjjel álmatlanság gyötörte, a szemét se hunyta le. Reggel aztán Olókun megkérdezte:

- Hogy töltötted az éjszakát?
- Nagyon jól – válaszolt az ember udvariasan.

Ekkor Olókun így szólt hozzá:

- Látod azokat a guirafákat?
- Látom.

– A jobb oldalin csüngő gyümölcsök nem beszélnek – folytatta az orisa –, de a bal oldaliak igen. Szakassz le hármat a bal oldaliak közül. Rögtön dobj el egyet. Félúton a másodikat, és amikor hazaérsz, hajítsd el az utolsót is.

Így is tett az ember, és amikor hazaért, régi szegényes viskója helyén gyönyörű palota állt. Csodájára járt az egész falu, és nem hagytak fel a kérdezősködéssel, hogy s mint történt ez a csoda. Egy nap az ember elmesélte a történetet egyik szomszédjának, aki folyton-folyvást faggatta. Ekkor így szólt a szomszéd:

- Én is úgy teszek, mint te.

És Orula megkérdezése nélkül elment a folyóra fürödni, szájában egy félpesóssal. Ahogy a vízbe lépett, kiejtette a szájából a pénzt, és úszott utána, ahogy azt az ár sodorta. Végre elérte a folyó torkolatát. Amikor a megadott helyre érkezett, szállást kért Olókuntól, aki megengedte neki, hogy birodalmában töltsen az éjszakát.

Hajnaltájban megkérdezte tőle az orisa:

- Hogy töltötted az éjszakát?

– Nagyon rosszul! – válaszolta bosszúsan a szomszéd. –
Ezekon a sziklákon nem lehet aludni.

Ekkor így szólt hozzá Olókun:

– Látod azokat a guirafákat? A bal oldali gyümölcse beszél, a jobb oldalié nem. Szakíts hármát a jobb oldaliból, és rögtön dobj el egyet. A másikat félúton, és ahogy hazaérsz, hajítsd el az utolsót is.

A szomszéd azonban így okoskodott:

– Még mit nem, hogy abból szakítsak, amelyik nem beszél! –
És azzal a bal oldaliból szakított.

Ahogy eldobta az első guirát, sötétbe borult minden, és rettenetes mennydörgés rázott meg hegyet-völgyet. Amikor félúton eldobta a másodikat, a földet kígyók és más vadállatok lepték el, és széttépték a szomszédot.

ARGAJU, A RÉVÉSZ

Argajut a folyó urának is tartják. Révész volt, ő vitte át az embereket a folyó egyik partjáról a másikra, amikor egyszer megjelent neki az Oltári Szentség,^[9] és kérte, vigye át a túlsó partra. Argaju erre felvilágosítja, hogy ezért pénzzel tartozik neki, mire az Oltári Szentség így szól:

- Nincs egy árva polákom se.
- Akkor nem tudok segíteni rajtad – feleli Argaju.

Az Oltári Szentség egyre erősködik:

- Vigyél át a válladon, ezért még senkitől sem kértél pénzt!

Argaju erre nem talál kifogást, vállára veszi hát az Oltári

Szentséget, és elindul a túlsó part felé, de alig megy néhány lépést, majd összeroskad a rá nehezedő súly alatt, és így szól:

- Mokenken, nagyon nehéz vagy, nem bírlak el.
- Szedd össze magad – kérleli az Oltári Szentség.

Argaju tovább küszködik, és a folyó közepén újra csak megáll.

- Mokenken, nem bírom tovább – ismétli.
- Szedd össze minden erődet – mondja újra az Oltári

Szentség.

Argaju hiába próbál továbbmenni, és ekkor a mokenken így szól hozzá:

- Nézz rám.

És amikor Argaju hátrafordul, csodálkozva így kiált:

- Oduduva!

A mosolygó gyermek pedig így szól:

- Igyekeztedért a folyó urává teszlek.

HOGY KELTEK CSANGÓ ELLEN AZ ORISÁK

Minden orisa gyűlölte Csangót. Titkos egyezséget kötöttek, miszerint vég nélküli háborút indítanak ellene. Mindez Csangó tudomására jutott, és így szólt hozzájuk:

– Jöjjön mindenki! Halálomig fogok harcolni!

Ojá is megjelent, hogy végignézze a csatát. Csangó egy szekercével és egy macsetével harcolt, nap nap után, egyedül mindenki ellen. A csata elhúzódott, és Csangó már ereje fogytán volt. Ojá csak nézte. Amikor Csangó ájultan esett össze, szikrát hányva kiállt a harctérre. Így került ki Csangó – hála Ójának – győztesen a csatából.

HOGY SZERET BELE CSANGÓ AZ ANYJÁBA, JEMAJÁBA

Alafi Jemajá földjére ért, és anélkül, hogy tudta volna, hogy ő az anyja, egy ünnepen beleszeretett. Jemajá is azt mondta neki, hogy szereti, és csalogatta, hogy nézze meg a házát.

– Az a nagy kékség, ott a távolban, az az én otthonom – és a tengerre mutatott.

– Oda kell mennem? Én nem tudok úszni, de ha te viszel, megyek.

A partig gyalog mentek.

– Beljebb kell mennünk.

– Én nem tudok úszni – ismételte Csangó.

Jemajá egyetlen ugrással a csónakjában termett, besegítette Csangót, és mély vizekre evezett. Nem látszott még a part sem. Jemajá beugrott a vízbe, és eltűnt a mélyben. Lemerülve hatalmas hullámot csapott, amely felborította a csónakot, és Csangó a vízbe pottyant. Megkapaszkodott a csónak szélében, és ijedten küszködött, hogy meg ne fulladjon.

Jemajá ismét felbukott, és látta Csangó kétségbeesését, ahogy segítségért kiáltozott. Nyugodt maradt, kinevette a férfit, és nem sietett segítségére.

Ekkor megjelent Obatalá, lábát a mahára támasztva így szólt:

– Jemajá, ne hagyd, hogy elveszen a fiad!

– Adjaguá é omoddukué Orisszago.^{10}

Jemajá ezt felelte:

– Alákátta Oni feba Orissza Nigvá.^{11}

És mikor Csangót már minden ereje elhagyta, Jemajá fenntartotta a vízen.

– Megmentelek, de ezentúl tiszteld Ijádat.

– Kofieddeno, ijá mi!^{12} Nem tudtam, hogy te az anyám vagy.

Jemajá visszafordította a felborult csónakot, és besegítette

Csangót. Ekkor Csangó megkérdezte a két orisát:

– Kettőtök közül ki hozott hát a világra?

– Jemajá – mondta a Kegyelmes Anya. – Én neveltelek, de ő szült a világra.

HOGY VETŐDIK CSANGÓAZ APJA HÁZÁBA

Csangó nem ismerte az apját, Aggajut. Aggaju olyan rettegett és félve tisztelt ember volt, hogy bátran tárva-nyitva hagyta az ajtaját, senki sem merészelte átlépni a küszöbét. Aggaju háza mindig telides-tele volt gyümölccsel, mert ő a folyó, a földek és a nagy szavannák ura.

Csangó egyszer arra vetődött, bement a házba, és mindenből evett. Jól belakmározott, aztán lefeküdt aludni a gyékényre.

Amikor Aggaju hazatért a mezőről, egy merész nécert talált a házában, aki édes álmában elégedetten szuszogott...

– Teringettét! – csattant fel Aggaju. – Iki buszi szian!^{13} Azzal rőzsét gyűjtött, meggyújtotta, megragadta Csangót, és a tűzre vetette. De az nem égett meg. Hiszen ő maga a tűz! Hogy is égne!

Aggaju ezután vállára vette, és a tengerpartra cipelte, hogy a vízbe fojtsa. A tengerben ekkor megjelent Jemajá, Jemajá Konlá, Csangó anyja.

– Mit teszel, Aggaju? Nem ölheted meg a fiunkat!

Mire Aggaju így felelt:

– A világon én vagyok a legbátrabb ember, de te, Csangó, vagy olyan bátor, mint én. Elismerem hát, hogy a fiam vagy.

HOGY MENEKÜL MEG CSANGÓ, A TÚZ URA A LÁNGOK KÖZÜL

Obatalá, ki tudja, miért, sohase mondta meg a fiának, hogy ki az apja. De ahogy Csangó nőtt, úgy erősödött benne a vágy, hogy megtudja az apja kilétét, aztán egy napon elhagyta az anyai házat, és Argaju keresésére indult. Hosszas gyaloglás után rátalált az erdőben.

Argaju megszólította:

- Kit keresel, mokenken?
- Apámat – válaszolta Csangó.
- Hát ki vagy te? – kérdezte Argaju.
- Én Babá mokenkenje vagyok.

Argaju, hogy elhallgattassa a gyereket, vett egy nyárfaveszszőt és jól elpáholta. De az nem jajgatott, hanem egyre csak azt hajtogatta:

- Te vagy az apám! Te vagy az apám!...
- Mokenken, verd ki a fejedből ezt az ostobaságot!
- Te vagy az apám! – állította a gyerek kitartóan.

Argaju erre rözsét gyűjtött, meggyújtotta, és így szólt:

- Akkor én most megsütlek és megeszlek.

Csangó egy árva szót se szólt. Amikor a lángok magasra csaptak, Argaju a tűzbe dobta a gyereket. A lángnyelvek nyaldosták a mokenken védtelen testét.

Egy Ojá nevű asszony járt arra, látta a gyereket a lángok közt, és Obataláért rohant.

- Argaju tűzbe vetette a mokenkent!

Obatalá Ójának adta a szikrát, és megparancsolta neki:

- Gyűjtsd fel az erdőt!

Ojá így is cselekedett. Argaju rémülten menekült, és egy pálmafában keresett menedéket. Ojá kimentette Csangót a lángok közül, és megdöbbsent a látványtól: a lángok a legkisebb nyomot sem hagyták a gyerek testén. Obatalához sietett vele.

CSANGÓ ÉS A VAK AGGASTYÁN

Csangónak volt egy gyönyörű szép, gyors vágójú, hófehér paripája. Egyszer, útban a másik falu felé, találkozott egy vak aggastyánnal, akinek a gyaloglástól már jártányi ereje sem maradt. Csangó, megpillantván az öreget, megkérdezte, hogy merre tart. Az azt válaszolta, hogy messze megy, és megnevezte a falut, ahová igyekezett. Ez a kis járásnyira fekvő szomszéd falu volt. Csangó erre azt mondta az öregnek, hogy szálljon fel a lovára. Amikor megérkeztek a faluba, Csangó megállította a lovat, és várta, hogy az öreg leszálljon. De a hálátlan aggastyánnak esze ágában sem volt leszállni. Sőt, erősködött, hogy az övé a ló, és Csangónak kell leszállnia róla. Csangó először megpróbálta szép szóval jobb belátásra bírni az öreget, de az hajthatatlan maradt. Ráadásul még éktelen kiabálásba is kezdett, mire odacsődültek az emberek és a hatóság képviselői, akik magyarázatot kértek a két embertől a csendbontás miatt. Csangó éppen el akarta mesélni a történeteket, de az öreg szóhoz se hagyta jutni. Azt bizonygatta a hatóság előtt, hogy az úton találkozott Csangóval, aki nagyon fáradtnak látszott a sok gyaloglástól. Ezért megsajnálta, a lovára vette, és az most vissza akar élni öregkorával és jószágával, mert még a lovát is el akarja venni tőle. Csangó látta, hogy az öreg úgy hazudik, mintha könyvből olvasná, és mindenkit félrevezet. Ezért azt tanácsolta, hogy tegyenek próbát, igazat mond-e az öreg vagy sem. Ha valóban az övé a ló, akkor tudja, milyen színű, és csődör-e vagy kanca?

Az öreg a ló színét még csak eltalálta, de hogy csődör-e vagy kanca, nem tudta másképp megállapítani, csak ha kitapintja. Azonban, szerencsédenségére, két bámészkodó kisgyerek észrevette a csalást, és felkiáltott:

– Tapogatja a lovat!

Így születtek ebben a vallásban az lbejék, akik kihúzták Csángót a csávából.

A TOLVAJ CSANGÓ

Egy időben Csangó céltalanul bolyongott a világban, egyik faluból a másikba. Azt mondják, amerre járt, mindenfelé volt szeretője.

Akkoriban Ojá volt a babája.

Egyszer útközben érte az este. Fedél nélkül mégsem maradhat éjszakára, így hát az első házba bekéredzkodott. Nem is ház volt az, hanem gyönyörű palota. Baba-lu-ajé palotája.

A ház ura beengedte a vándort, tisztességgel megvendégelte. Másnap reggel aztán, merthogy a vendég néha csaló és tolvaj volt, Csangó nagy hangon követelődött.

– Takarodj a házamból – mondta szemtelen hangon Baba-lu-ajének. – Ez az én palotám!

– De hiszen ez sosem volt a te palotád! – mondta meghökkenve Baba-lu. – Döntsék el a fegyverek, kié lesz a palota!

Csangónak fegyvere sem volt. Felkereste hát Oját.

– Megverekszem Baba-luval, megszerzem a palotáját!

– De hát Alafin – csodálkozott Ojá –, hogy akarsz Baba-luval kiállni, hiszen fegyvered sincs! Erősebb nálad, és nagy serege van.

– Azért jöttem hozzád! Segítened kell. Majd együtt megverekszünk vele.

Igazság szerint Csangó Ojától kapta a tüzet.

Másnap reggel együtt Baba-lu palotájához lovagoltak.

– Készen állok a harcra! – kiáltotta Csangó.

Baba-lu fölvette a köpönyegét, és éppen az eget kémlelte az ablakból, amikor Ojá, a hatalmas istennő, egy szikrát vetett a házra, amitől az rögtön lángba borult. Baba-lu és egész háza népe pedig minden harc nélkül elmenekült, és apalota Csangóé lett.

CSANGÓ ELLOPJA OBATALÁ PÉNZÉT

Egy időben az orisák Obatalá minden pénzét ellopták. Akárbová dugta, azok mindenhol megtalálták. Obatalá meg, ha ovó kellett neki, bizony egy fityinget sem talált az erszényében. Ha kereste és kérdezősködött utána, egyre csak azt a választ kapta: „Nem én voltam”, és senki sem tudott semmiről. Végül megkérte Ocsoszit, készítsen neki egy létrát és egy tarisznyát. Ocsoszi készségesen segített. A tarisznyát Obatalá megtömte pénzzel, a létrát pedig a szavanna kellős közepében egy hatalmas fához támasztotta, fölmászott egészen a fa tetejébe, és a legmagasabb ágra akasztotta a pénzes tarisznyát. Lent meg a fa köré vadállatokat gyűjtött, sintérkutyát, oroszlánt, tigrist, párducot, mérges kígyót, azok őrizték a pénzt. Most merészelje valaki ellopni!

Ez idő alatt éppen arra sétáltak az Ibejék, és meglátták Obatalát, hogy miben serénykedik, aki bizony ügyet sem vetett rájuk. Az Ibejék állandóan a szavannán kóborolnak, és így sok mindent tudnak. Csangó gyümölcsöt hozott nekik – gyümölcs, nyalánkság és galamb a leginkább foguk alá való falat –, sőt még Jevának is áldozott, csak hogy elárulják neki, hol a pénz. Az Ibejék pedig, a sok ingyencfalat iáttán, elkotyogták a rejtekhelyét.

Csangó már indult is a fához, azonban a vadállatok útját állták. Azt se tudta, hogy meneküljön, aztán mikor már jó messzire járt a fától, nagyon bánatosan leült, és azon töprengett, hogy szerezhetné meg a pénzt.

Hazament, és különféle ételeket főzött, valamennyi ételből egy adagot megfőzött, egy másikat meg nyersen félretett. Aztán az egészet egy nagy tarisznyába töltötte, vitt magával vizet, cukrot és pálinkát is. A tarisznya tartalmát gondosan szétszórta a szavannán és a fa körül, és amíg az állatok az evéssel bajlódtak, ő fölmászott a létrán a fára, leakasztotta a pénzzel teli tarisznyát, és helyébe a saját üres tarisznyáját hagyta. Az ovót pedig szétosztotta a szolgálai közt.

A FALÁNK CSANGÓ

Egyszer az istennők azon versengtek, hogy melyiküket szereti jobban a fia. Jemajá váltig állította:

- Az én fiam tiszta szívből szeret engem.
- Biztos vagy benne? – kérdezték a többiek.
- De kokán.^{14} Egészen biztos.
- A fiad szeret téged, de nem kokán-kokán – mondta Obba.
- Győzzetek meg, ha tudtok!
- Jalodde – mondta az egyik szent. (Jalodde Nagyasszonyt

jelent, és sokszor Ocsunt is így szólítják, meg Jemaját, sőt a legtekintélyesebb Ijalocsát is, mondjuk például a legidősebbet megilletheti ez a név, amely egyben azt jelenti, hogy legnagyobb, királynő...) – Jalodde, menj ilédbe, színlelj arót, és mi majd értesítjük Csangót. Majd meglátod, hogy a te omód jobban szeret jéun és anyaga, mint téged...

- Ugyan!
- Ofunilara!^{15}

Jemajá azért iléjébe ment, lefeküdt az ojudóra, fejét az irorira helyezte, és úgy tett, mintha valóban beteg lenne. A szentek pedig Csangóhoz siettek a hírral.

- Alafia, jára, jára! Ijá tié aro!^{16}
- Ijámi aro? Etemi csón, miri Ijámi aro!^{17}

Aztán így morfondírozott magában: ha anyám beteg, megyek, meglátogatom. És azzal úrnak is indult; de az történt, hogy a szentek, amint megpillantották a férfit, nagy lakomát csaptak Csangó kedvenc ételeiből. Amikor Csangó már közel járt, felhangzott a dobszó, és fogadására eléje siettek.

- Étié mi szuku szuku^{18} – mondta Csangó. – Sírok.
- Kincsé, Alafia? Miért, Alafia? – kérdezték tőle.
- Sírok, mert anyám beteg. Étié mi funyuru.^{19}

Ám a dobszó egyre erősödött, kimbán, kimbán, kimbán^{20} és Csangó táncra perdült. Amikor aztán kitáncolta magát, eszébe jutott az anyja. Ekkor azonban jó ko jéun.^{21}

Leült enni. Addig evett, amíg csak csúszott a falat a torkán, teletömte a pocakját, és az övére kötött két akukót és két hatalmas füzér oggcdét beteg anyjának ajándékba.

Csérin, csérin, csérin,^{22} ment, ment, de Csangó nem tudja soha eléggé teleenni magát, soha sincs tele a hasa. Ránéz a banánra. Leül, unjeun, és azzal megeszi az egyik kakast. Megint úrnak indul, de újra csak megkordul a gyomra. – Ebin kuá mi! Oggeddé?^{23} – És már el is tűnt az egyik banánfüzér. Mert Csangó bizony nagy haspók, egyedül meg bír enni egy ogutáut.

– Óddá!^{24} – mondja elégedetten. A folyónál iszik, aztán csérin, csérin, csérin, és alig telik bele egy óra, már a megmaradt füzérre és kakasra vetett szemet. Beteg anyjának, Jemájának viszi ugyan, de amikor odaér, már csak egy fél kakas meg hét szem banán maradt.

Jemája pedig, aki mindent látott, amit fia útközben elkövetett, így szólt hozzá:

– Fiam, igaz, amit mondanak. Az oggeddét és anyagát, a hasadat és a vigasságot az anyádnál is jobban szereted.

HOGY LETT CSANGÓ A JORUBÁK ISTENE

Csangó Ojóban, a joruba birodalom fővárosában uralkodott. Alattvalói kegyetlen királynak tartották, ezért egy szép napon a törzsfőnökök egy szarkaszemmel teli tököt küldtek neki, így akarták tudomására hozni, hogy terhűkre van, és mondjon le a trónról. A gőgös uralkodó rettentő haragra gyulladt, harcra szólította föl híveit, ám nem akadt egyetlen ember sem, aki kiállt volna mellette, így nem maradt más hátra, a rettegett uralkodó éjszaka titokban szökött meg a városból, mielőtt még életére törtek volna. Csak a felesége és egyetlen hűséges rabszolgája követte urát. Tapába igyekeztek, túl a Niger folyón, anyja birodalmába, csak ott remélhetett menedéket és biztonságot.

Nappal elbújtak a sűrű bozótban, nehogy valaki kilesse az útjukat, és üldözőbe vegye őket. Amint leszállt az est, útra keltek. Keservesen haladtak előre. Lassan az élelmük is fogytán volt. Az asszony föladta a harcot, visszatért Ojóba.

Másnap Csangó valamilyen ürüggyel magára hagyta a rabszolgáját, és eltűnt a sűrűségben. Eltelt egy óra, kettő, három... de csak nem tért vissza. A rabszolga megsokallta ura távollétét, és a keresésére indult. Alig ment egy-két lépést, rá is bukkant. A félelemtől majd szörnyethalt. Ott találta urát, egy pálmafára felakasztva.

A rabszolga hírül vitte Ojóba uruk halálát. A népet szörnyű félelem szállta meg. Mind kimentek az erdőbe, hogy tisztességgel eltemessék királyuk holttestét. Amikor azonban a fához értek, amelyen a rabszolga holtan találta Csangót, legnagyobb döbbenetükre a fa helyén egy mély gödör éktelenkedett. Ahogy közelebb léptek, a mélyből emberi hang tört fel. Csangó hangja!

Az istenek így adták tudomásukra, hogy Csangót birodalmukba fogadták. A holtra rémült emberek pedig a gödör fölé templomot építettek Csangó tiszteletére, és ettől a naptól fogva mint istent tisztelték.

A HAZUDÓS OBBÁRA CSANGÓ

Obbára híres vadász volt. Egyszer is vadászni indult, de előtte fölkereste Ifát. Az azt tanácsolta neki, a szerencsés vadászatért készítsen ebbót egy kakasból, kakastaréjból, nyolc papagáj tollából és hat ezüstpénzből. Obbára útnak is indult, hogy megszerezze az áldozathoz valót, de útközben találkozott Esuval. Az megkérdezte tőle, ugyan hová siet.

– Ebbót kell készítenem!

– Ebbót? Csak nem fogod ilyen butaságra pazarolni a pénzed?

Orula biztosan mulatságot akar csapni a te pénzedden ...

És Obbára nem készítette el az ebbót, hiszen mindenki tévedhet. Mintha mi sem történt volna, vadászni ment. Alighogy az erdőbe ért, egy hatalmas ajanakut pillantott meg. Megcélózta, leterítette, és rohant haza, hogy elújságolja az apjának, hogy elefántot ejtett. Harangszóval csődítették össze az embereket, azok igyekeztek is, hogy feldarabolják és megegyék a nagy zsákmányt. Amikor azonban felértek a hegyre, az ajanaku helyett csupán egy halom rőzsét találtak.

– Na, hol az az elefánt?

– Ott! – mondta Obbára Ocsénak.

– Ott? De hiszen ott csak rőzsét látok!

Keresték, kutatták, tűvé tették az erdőt, de elefántnak nyoma sem volt. Obbára nagyon elszégyellte magát. Szülei pedig bepanaszolták a királynál, hogy a fiuk hazudós, lóvá tette az egész falu népét, mert bizony semmit sem lőtt.

Oba szégyenkezett fia miatt.

– Menj a szemem elől! Hallani sem akarok rólad többé!

És Obbára a feleségével együtt a hegyekbe menekült. Az asszony látta, mennyire szenved az ura, és így szólt hozzá:

– Változtatni kell a sorsodon. Ez a balszerencse azért következett be, mert nem engedelmeskedtél Orulának; keresd meg újra, és mondd el neki a bajodat. – És addig erősködött, hogy Obbára végül elment Ifához.

– Látod, Obbára, ha hallgattál volna rám! Nézd, most már nagyobb ebbót kell készítened: hozz nekem két kakast, hat köteg rőzsét – oluiggít –, két üveg vizet, a ruhát, amelyet viselsz (nem is volt neki más), és tizenkét ezüstpénzt.

Obbára, nagy nehézségek árán ugyan, de elhozta Orulának mindazt, amit kért. Ekkor Orula azt mondta neki, hogy messze bent a hegyekben tisztítsa meg testét-lelkét, rakjon tüzet a rőzséből, ikibusianá, és vesse rá az acsóját. Jól figyelje meg, merre száll a füst. Amikor a ruhája elhamvad, oltsa el a tüzet azzal a két üveg vízzel. Így is történt. Volt annak már három hónapja is, hogy Obbára számkivetetten élt a hegyekben, amikor egy herceg, nagy kísérettel, dobokkal és kincsekkel éppen arra tévedt, kiutat keresvén az erdőségből. Amikor megpillantotta a felszálló füstöt, rögtön megparancsolta, hogy keressék meg azt az embert, aki tüzet rakott. Küldöncei rátaláltak az anyaszült meztelen Obbárára, aki a bozótba rejtőzött a jövevények elől.

– Állj! Maradjatok ott! – kiáltotta nekik Obbára. Azok meg elmondták, miért jöttek, és kérték, hogy menjen velük, mert a herceg akar vele beszélni. De Obbára nem akart kötélnek állni, hogy úgy menjen a herceg elé, mint egy jöttment, meztelenül, banté nélkül.

A herceg küldött neki acsót, így aztán Obbára előmerészkedett.

– Obálubbé fia vagyok – mondta Obbára.

– Éppen neki viszem az adót. Sok rabszolgát és egyéb ajándékot hozok Obálubbénak. Vezess hozzá!

A herceggel a sereg élén, Obbára és felesége elindultak a falu irányába. Amikor apja szolgálói meghallották a dobszót, kiszaladtak, hogy megnézzék, ugyan ki közeledik, és ekkor egy fehér lovon megpillantották Obbárát. A hír hamar szárnyra kelt.

– Obbára közeledik egy sereg élén, biztosan csatázni jön!

Oba fölmászott az őrtoronyba. Fölsimerte a fiát, az meg rámutatott az apjára, és így szólt:

– Az az ember ott, a toronyban, Obbálubbé; várjatok meg itt, magam viszem neki a láírt a herceg látogatásáról.

De Obbára alighogy üdvözölte az apját, és elmesélte neki, hogy mi járatban van, az apja így szólt:

– Hazudós vagy! Te magad vagy a herceg, akiről beszélsz. Mit akarsz, Obbára?

– Nem hazudok! Ezek az emberek az üdvözlésedre jönnek.

– És mit csináltál az erdőben, omó mi lakoti?^{25}

– De hiszen, Babá, nem te mondtad, hogy a szemed elé se kerüljek többé?

Ekkor Oba egy golyóbist nyújtott a fiának.

– Gurítsd el, hadd guruljon jó messzire, és ahol megáll, maradj ott te is, és legyen a tiéd mindaz, amit a herceg nekem hoz.

A fiú így is tett. Ahol a golyóbis megállt, a lova is ott botlott meg, Obbára letelepedett, vele az egész sereg meg az összes kincs.

Azt hiszem ... a történetben szereplő herceget, vagy talán a lovat, amelyet a herceg Obbárának adott, Jebbé Csintilunak hívták. Nem vagyok biztos benne, mert néha már olyan az emlékezetem, mint a gyertya lángja: pislákoló.

A SZEGÉNY OBBÁRA CSANGÓ ÉS A TÖK

Egyszer Olofi vendégségbe hívta az orisákat. Csak Obbára Csangó hiányzott közülük. Mivel nagyon szegény ember volt, egyetlen piszkos, rongyos ruhájában nem merészkedett a leghatalmasabb úr elé.

Elmenőben Olofi valamennyi orisának egy-egy tököt ajándékozott. Azok meg bosszankodtak a szegényes ajándék miatt, nem tudtak mihez kezdeni vele, merthogy egyikük sem eszik ilyen egyszerű ételt; a nyomorúságos Obbárának adták. Obbára megörült, mert ő bizony nem szégyellt tököt főzni!

Rögtön hozzá is látott, hogy éhségét csillapítsa, és felvágott egyet. Egek ura! Nem akart hinni a szemének! A tökben nem volt egy szem mag sem, hanem tele volt arannyal! Egymás után föl vágta az összesét, és majd kővé meredt a csodálkozástól, mert bizony mindegyikben arany csillogott.

Nem telt bele sok idő, és Olofi ismét meghívta az orisákat. Amikor már összejött az ünneplő vendégereg, egy embert láttak lóháton közeledni. Csak ahogy egészen közel ért, akkor ismerték fel Obbárát, hófehér ruhájában. Leugrott a lóról, hátára vett egy hatalmas kosarat, és alázatosan üdvözölte a ház urát. Majd a kosárból Olofi elé rakta az aranyat rejtő tököket.

Olofi meggyőződött Obbára rendkívüli becsületességéről és a többi orisa gőgösségéről, és az összes aranyat, ami a tökökben volt, Obbárának adta jutalmul.

CSANGÓ ÉS A GYÍK

Aggéma, a gyík – Adljai, mondta, alomá –, Csangó küldönce egyszer nem vitte el a rábízott aprócska, de értékes ajándékot annak az asszonynak, akinek Csangó udvarolt. Pedig Csangó azért ígért neki ajándékot, hogy legyőzze az asszony tettetett és jól kiszámított ellenkezését. A gyík a szájába vette a küldeményt, és útra kelt, hogy megkeresse a hölgyet, de útközben, óvatlanul, lenyelte az ajándékot, így az nem érkezett meg a kacér dámához. Pedig az ábrándozva várta, és heves vérű szeretője szinte közmondásos állhatatlanságának tudta be a mulasztást.

Egy idő elteltével a gyík nyugtalanul járt-kelt, kínok kínját állta ki, majd szétvetette a hasát a lenyelt tárgy, de sehogy se bírt szabadulni tőle. (Azóta is ott lapul a torkában.) Az asszony szemrehányásaiból Csangó is értesült a gyík hanyagságáról, nagyon megharagudott, mennydörgő hangon ráförmedt, számon kérte tőle, hova tette a rábízott ajándékot. Tolvajnak nevezte, és halállal fenyegette, ha nem adja vissza az ellopott tárgyat. Visszaadni! Hiszen ezt szerette volna a gyík is, de ez teljesen reménytelen volt. A haragos orisa valahányszor szóra nyitotta a száját, lángnyelv csapott ki belőle. A gyík meg hallgatta egy darabig, de a tárgy ott szorult kifeszített torkában, amely úgy reszketett, mint gyertyaláng a szélben, és a rémület, amelyet Csangó féktelen dühe keltett benne, mindenféle magyarázkodást beléfojtott. Egy királpálma fényes törzsére menekült, és fönt a tollszerű ágak közé bújt. Csangó, haragja betetőzéseképpen, egy villámot hajított utána, amely azonban a fuldokló küldönc helyett a pálmát sebezte halálra.

HOGY AKARJA ÓBBA MEGHÓDÍTANI CSANGÓ SZÍVÉT

Obatalá egy palotában lakott, amelynek tizenhat ablaka volt. Obba beleszeretett Csangóba, és egyszer így szólt Obatalához:

– Mondd meg neki, hogy szeretem!

Obba egy gyönyörű arab lovat vitt Csangónak ajándékba, cs otthagyta a palota udvarán.

– Nézd, Csangó, mit hozott neked Obba!

– A ló nagyon szép, de Ojá az az asszony, aki legjobban tetszik nekem – válaszolta Csangó.

Csangó törvényes felesége Obba, aki éppúgy, mint férje, Takua földjéről származik, Obba Juru, Obba Guirielu, Sienai Szent Katalin vagy a Kármeli Szent Szűz. A valóságban Csangónak három felesége volt: Obba, Ocsun és Ojá.

MIÉRT VÁGTA LE OBBA A FÜLÉT

Obba azt akarta, hogy Csangó hűséges legyen hozzá. Egyszer panaszkodott Ocsunnak, hogy Csangó csak éppen enni jár haza. Ocsun megkérdezte:

– Akarod, hogy Csangó otthon maradjon melletted?

– Hát hogyne akarnám!

– Akkor vágd le az egyik füledet, készíts kararut amalával, főzd bele a füledet, és mindezt étesd meg Csangóval. Így megeszik téged, te benne maradsz, és sokkal jobban fog szeretni.

Obba megfogadta a tanácsot. Levágta a fülét, elkészítette a kararut, és hívta Csangót:

Amalá maid kararu

Amald Oni Szágó

Maid maid kararu!^{26}

Csangó éppen Ojánál volt.

– Hallod? Engem hív Obba. Un lóni.^{27}

– Ő a kedvenced! – mondta sértődötten Ojá.

– A feleségem. Tisztelem.

Obba terített asztallal várta.

– Egyél!

Az asszony fejét fehér kendő fedte.

– Mi bajod van, Obba? Mért nem eszel?

– Nincs étvágyam.

– Mért vagy szomorú?

– Mibinoji, mi szukun szukun...^{28} Sohase látlak!

Csangó ebéd után rögtön elment hazulról. Ocsunhoz ment, aki ezzel fogadta:

– Eluvekón, hogy van az, hogy egy ilyen szép férfi, mint te, nem szégyell egy fogyatékos asszonnyal élni?

– Miféle asszonnyal?

– Obbával! Csangó, Obba o maggué aladó jina!^{29}

És mindenre fény derült. Csangó letépte Obba fejéről a fehér kendőt, és látta, hogy hiányzik az egyik füle.

– Mit tettél, Obba! Obba odé-éti!^{30} Nem hagylak el, te leszel az első asszonyom, de miután megcsonkítottad magad, nem élek tovább a házában.

HOGY KELETKEZETT A TÓ

Ojá egyszer együtt hált Csangóval, és nagyon beleszeretett. Csangónak azonban Oba volt a törvényes felesége. Ojá azon mesterkedett, hogy a házaspár elhagyja egymást, és így ő élhessen Csangóval.

Oba mindig meghallgatta és megfogadta Ojá tanácsait, hiszen Oját őszinte, jó barátnőjének hitte, mert nem tudta igazi szándékát.

Egyszer Oba megkérdezte a barátnőjét:

– Ojá, mit adhatnék Csangónak enni? Nincs semmim! Amalán kívül nincs egyebem.

Ojá pedig, hogy megszabaduljon Obától, hamis tanácsot adott neki. Tudta, hogy Csangónak sohasem tetszettek a testileg fogyatékos asszonyok. Ezért ha Obának valamilyen fogyatékosága lenne, Csangó rögtön elhagyná. Azt tanácsolta hát neki, ha nem tud mást enni adni az urának, vágja le a tulajdon fülét, az egyiket, és azt főzze bele a lisztbe. Csangó így jóllakik.

Oba vakon hitt Ojának, le is vágta a fülét, és belefőzte a lisztbe. Amikor Csangó hazaért, elétette az ételt. A fejét pedig bekötötte egy fehér kendővel, hogy eltakarja a sebet.

Csangó megkérdezte a feleségét, honnan szerzett húst az ételhez? Oba nem merte megmondani az igazat. Azt hazudta az urának, hogy Ojától kapott egy darabka birkahúst. Csangó nagyon elcsodálkozott, mert tudta, hogy Ojá nem öl, és nem eszik birkát. De ráhagyta a feleségére.

Egyszer csak vérfoltokat fedezett fel Oba kendőjén. Faggatni kezdte az asszonyt, de az elütötte a választ:

– Megütöttem magam.

Csangó azonban gyanút fogott, és erőszakkal levette Oba fejkendőjét. Megdöbbenve látta, hogy Oba egyik füle hiányzik. Ekkor értette meg, hogy mi volt a lisztben! Nagyon megundorodott, és elhagyta a feleségét.

Ojá azóta együtt él Csangóval. Oba pedig bánatában világgá ment. Céltalanul bolyongott a nagy erdőségben, és szüntelenül sírt, csak sírt. Ahová a könnyei hullottak, ott forrás fakadt, és így keletkezett a világon az első tó.

Azt tartják, hogy Oba a tóban lakik, bánatában beleölte magát.

A CSALFA OJÁ

Csangó egy faluba érkezett vándorútján. Lakott itt egy gyönyörű szép barna asszony. Ojának hívták. Bőre, mint az aranyló napsugár, teste, mint a hullámozó tenger, járása büszke, mint a páváié. Csangó híres nőcsábász volt. Bele is szeretett Ojába, az első látásra. Az asszony is szerelmes természetű volt, nem kérette magát sokáig. Amikor csak tehette, kiszökött a szeretőjéhez, és élvezték a szerelem gyönyöreit.

Zavartalan boldogságuk azonban nem tartott sokáig! Ojá férje egy Oggun nevű harcos volt. A környék rettegett és hatalmas ura. Csakhamar felfigyelt a felesége titkos útjaira, és gyanút fogott. Egyik este utánaszökött, és megleste a bujálkodó szerelmeseket. Jaj neked, szoknyapecér! Összehívta a seregét, és Csangó keresésére indult. Ez a szemérmetlen élvhajász nem kerül ki élve a karmai közül!

Csangó rémülten menekült a felbőszült férj elől. Végző kétségbeesésében Ojá házában keresett menedéket.

– Itt nem maradhatsz! – mondta ijedten az asszony. – Ha itt talál, mindkettőnket megöl!

Az élelmes asszonynak azonban támadt egy mentő ötlete: Csangóra adta a legszebb ruháját, kendőjével bekötötte a fejét, kezébe nyomta a fekete lófarkat, amely Ojá elmaradhatatlan dísz, karkötőit pedig egy dobozba tette. Csangó felpattant az asszony lovára, és sértetlenül elvágatott. A réz karperecek ugyan csörömpöltek a dobozban, de a katonák ügyet sem vetettek a menekülő „asszonyra”.

A csalfa Ojá ezúttal megúszta a büntetést. Csangó pedig – azt tartják az öregek – ezért jelenik meg néha női ruhában.

A FÉLTÉKENY OJÁ

Ojá, a temető úrnője, nagyon féltékeny természetű asszony volt, Csangó meg annál csapodárabb. Állandóan más asszonyok után kujtorgott.

Ojá egy sereg halottat csődített a temetőből a ház köré, most merészeljen elcsavarogni az a szoknyapecér! Csangó nagyon félt a halottaktól. Azért megpróbált most is észrevétlen kisomfordálni a házból, de a halottak abban a pillanatban az ajtónál termettek, valahányszor csak megmozdult a kilincs. Reménytelen volt minden próbálkozása.

Egyszer, amikor Ojá nem volt otthon, Ocsun titokban bejutott a fogva tartott Csangóhoz. Csangó nem győzött neki panaszkodni, és kérlelte, hogy szabadítsa ki fogságából.

Ocsun kerített egy üveg pálinkát, mézet és porrá őrölt tojáshéjat. A fehér tojáshéjliszttel bekente Csangó arcát, hogy az úgy nézett ki, mint egy valódi halott. Aztán az ajtónálló halottakat megegette finom mézzel, és leitatta pálinkával. Sőt még incselkedett is velük. A halottak nemcsak az italtól mámorosodtak meg, hanem az asszony csábító szépségétől, hibátlan testétől is, melyet nem takargatott szemérmesen.

Míg Ocsun így lefoglalta az öröket, addig Csangó feltűnés nélkül kiosont a házból, és futott, messzire, ameddig csak bírta, minél távolabb Ojá házától...

A KÍVÁNCSI OJÁ

Csangó javíthatatlan szoknyapecér. Felesége mellett számtalan szeretőt tartott. Gyakran fölmászott egy pálmafára, és onnan leskelődött az asszonyok után, akikhez tiltott kapcsolat fűzte. Talán azért választotta ezt a titkos rejtekhelyét, mert félt a feleségétől, Ojától – mert akkor éppen vele élt. Ojá hatalmas istennő volt, mindenki tisztelte, Csangó sem akarta magára haragítani.

De Oját nem lehetett egykönnyen becsapni, feltűnt neki, hogy Csangó igencsak gyakran jár a kertbe. Elhatározta, hogy a végére jár az ügynek. Amikor Csangó legközelebb megint kilopózott, titkon követte. Látta, hogy a férfi fölmászik egy magas pálmafára, és onnan szölongatja az asszonyokat. Ojá nagyon megharagudott, de nem szólt semmit Csangónak. Megvárta a másnapot, vajon megint fölmászik-e a fára a csapodár férj? Ismét követte egészen a fáig, de Csangó észrevette a nyomába szegődő asszonyt. Megvárta, míg a fához ér, akkor aztán elárasztotta a fa törzsét gyíkokkal, és megakadályozta, hogy az asszony fölmásszon utána, és kilesse a titkát.

Ezentúl minden alkalommal, ha fölmászott a pálmára, kiengedte a gyíkokat is, és azok addig szaladgáltak vidáman le s fel a fán, míg csak Csangó le nem jött. A kíváncsi Ojá pedig alaposan pórul járt. Soha többé nem merészkedett még a pálmafa közelébe sem.

OJÁ ÉS CSANGÓ

Egyszer az istenségek Csangó ellen fordultak. Az már azt se tudta, hová bújjon üldözői elől, akik állandóan a nyomában jártak.

Menedéket keresve, így vetődött el Ojá házába. Térden állva könyörgött a szép asszonynak, hogy bújtassa el, ellenségei már a házat is körülvették. Innen élve ki nem szabadul, csak valami csoda folytán.

Ojá törte a fejét, hogyan lophatná ki Csangót a házból. Végre jó ötlete támadt! Levágta a haját, és szép hosszú fürtjeit a férfi fejére ragasztotta. Majd elővette a legdíszesebb ruháját, és belebújtatta a rémült Csangót. Nyakába akasztotta színes láncait, karjára húzta összes karperecét, ő maga pedig hangos dalolásba fogott, hogy elterelje a Csangóra leskelődők figyelmét.

Kitárta az ajtót, és azon peckesen kísétált az Ojának öltöztetett Csangó. Mindenben utánozta az asszony járását, még a farát is kecsesen riszálta. Ellenségei pedig egy cseppet sem gyanakodtak, sőt utat engedtek neki.

Amikor már jó messze járhatott, ismét kitárult az ajtó, és megjelent az igazi Ojá. Azok meg nem hittek a szemüknek. Hát nem most sétált erre? Hogy lehet egyszerre az utcán és a házban? Csak ekkor döbbentek rá a cselre! Hát persze! Az előbb Csangót hagyták futni! De most már bottal üthették a nyomát. Túljárt az már azóta hetedhét határon is.

HOGY LETT A SZÉP OCSUN ORULA FELESÉGE

Ocsun gyönyörű szép fiatal lány volt. Az ünnepeken gyakran meztelen táncolt, és csodálatos testével minden férfit mámorba ejtett. Bujaságát és testének páratlan formáját kiemelte, amikor mézzel kente be magát, és így lejtette csábító táncát a férfiak előtt.

Anyja elhatározta, hogy férjhez adja a lányát. Megfogadta, hogy csak annak adja a lánya kezét, aki kitalálja a nevét.

Egyszer Elegguá Ocsun ablaka alatt elhaladva meghallotta, amint az anya éppen nevén szólította a lányt. A titkos nevet jó pénzért elárulta az öreg Orulának, aki így elnyerte a szép Ocsun kezét.

A fiatalasszonyt azonban nem elégítette ki idős férje, ezért Ocsun hamarosan hűtlen lett hozzá – sőt néha még pénzért is árulta szerelmét. Csangóval folytatott házasságon kívüli viszonyából születtek az Ibejék, a szent ikrek.

OCSUN ÉS A PAPAGÁJ

A szép és fiatal Ocsunt az öreg és csúnya Orula vette feleségül. Orula már olyan öreg volt, hogy nem tudott eleget tenni férji kötelességének. Ocsun ereiben azonban még pezsgett a vér. Volt egy férfi, Oggunnak hívták, aki szíves örömet kielégítette a fiatalasszony vágyait. Ocsun, amikor csak tehette, kiszökött Oggunhoz az erdőbe.

Egy szép napon aztán Orula gyanakodni kezdett. Vásárolt vagy tíz papagájt, és Ocsun szobájába helyezte a kalitkákat. A papagájok majd elmesélik neki, mivel töltötte az asszony a napot.

De Ocsun eszén nem volt könnyű túljárni. Mielőtt szeretőjéhez indult volna, aranyló mézzel megetette a madarakat, amitől azok aztán édes álomba merültek. Ocsun meg akkor ment el hazulról, amikor csak kedve tartotta.

Ám Orula rájött a cselre. Ezért reggelente, mielőtt elment hazulról, megetette a papagájokat. Ocsun hiába kínálta nekik később a finom mézet! Az asszonyt azonban hajtotta a vágy, és kilopódzott a házból.

Amikor Orula este hazajött, a papagájok leleplezték a hűtlen asszonyt.

HOGY CSÁBÍTJA EL OCSUN OGGUNT, A HEGYEK URÁT

Ocsun gyönyörű asszony volt, csinos és kacér. A folyó és a méz úrnője. Egy nap a hegyekbe ment, hogy egyik kedvenc állatára, szarvasra vadásson. A távolban egy sötét bőrű embert pillantott meg, akinek még a nevét sem tudta, csak azt látta, hogy jól megtermett, erős és vad. Ocsun ereiben pezsegni kezdett a vér, és mindenáron magához akarta csalogatni a férfit. Először gyümölcscsel és szarvashússal próbálkozott. De nem sikerült odaécsgetni az idegent, elővette hát a mézzel teli guiratököt, bekente a testét az aranyszínű mézzel, és szédítő táncba kezdett, nem takarván testének csodálatos idomait.

A férfi megbabonázva követte az asszonyt, aki megszelídítette a vadembert. Megtanította enni és öltözködni, mert addig csak egyetlen fuszoknya takarta a testét.

A kutya volt az első négylábú állat, amelyet azóta eszik, amióta Ocsunna él. Az embert Oggunnak hívták.

OCSUN ÉS A TÖK

Orula a jóslással sok pénzt keresett. Nem is nélkülözött háza népe.

Feleségének, Ocsunnak volt egy kis kertje, ahol tököt termesztett. A növények szép egyenletesen növekedtek, de egy napon az egyik tök úgy növésnek eredt, gömbölyödött, gömbölyödött, hogy bizony kirítt a sorból. A többi tök irigykedve pislogott gyönyörű és büszke társuk felé. Gyűlöltek, amiért szebb volt náluk. Még megverni sem áttallották. A szegény tököcske azt se tudta, hova bújjon üldözői elől, végül gazdasszonyánál talált menedéket. Ocsun a házába vette, és gondját viselte, egyetlen nap sem mulasztotta el meglocsolni.

A tököcske szabadon járt-kelt a házban, és így hamar fölfedezte Orula pénzét. Föltámadt benne az irigység. Gondolta, Orula úgysem veszi észre, ha mindennap elcsen egy aranyat, így is tett. És a tolvaj tököcske napról napra hízott.

Ocsun nagyon szerette kedvenc növényét. Becézgette, simogatta. Egyszer, ahogy az ölébe vette, valami megcsörrent a tököcske hasában. Amikor a kis tolvaj bevallotta a bűnét, az asszony szinte örült a titkos pénznek.

Orula sorsa rosszra fordult. Kerülték a háza táját. A betevő falatra valót sem kereste meg.

Ekkor Ocsun elővette a tököcskét, és kérte, hogy adja vissza a pénzt. De annak esze ágában sem volt megválni kincsétől. Ocsun nagyon megharagudott az irigy, felfuvalkodott, hálátlan tökre, és földhöz csapta mérgében. Az pedig számtalan darabra tört, és hasából kigurult a sok arany.

OCSUN BELESZERET CSANGÓBA

Csangót mint az egész vidék leghíresebb dobosát emlegették. Derék, szép ember volt. Egy ünnepségen Ocsun meglátta a deli ifjút, és nyomban bele is szeretett. Érzelmek azonban nem találtak viszonzásra.

Ettől kezdve Ocsun minden olyan mulatságra és ünnepre elment, ahol Csangó dobolt. De hiába ólálkodott a délceg ifjú körül, hiába kedveskedett neki, hiába simult hozzá. Csangó visszautasította minden közeledését.

De egyszer Csangót elhagyta a szerencse. Ott maradt egy árva fitying nélkül, még a házából is kiveték. Egyedül Ocsun maradt meg mellette, mindenfelé elkísérte, amerre csak vándorolt. Főzött és mosott rá. Sőt még a ruháit is elzálogosította, csak hogy húst vehessen Csangónak. Egyetlenegyét hagyott meg díszes ruhái közül. Azzal aztán naponta járhatott a patakra. Annyit mosta ezt a fehér ruhát, hogy az a sok mosástól egészen megsárgult.

Azóta jár Ocsun sárga ruhában. De még azt is mesélik, hogy a büszke Csangó, látván az asszony fáradhatatlan igyekezetét, önzetlenségét, végül megszerette Ocsunt.

MIÉRT VAN OCSUNNAK SZÉP HAJA ÉS ARANYKORONÁJA

Jemajá, Ocsun és Ojá egy törzsben éltek az apjukkal. Volt abban az időben egy hatalmas és gazdag harcos, aki sorban leigázta a törzseket, és elfoglalta a földjüket, harcban állt valamennyi törzsszel, kivéve azt az egyet, amelyben a három nővér is élt.

Egy nap a kastélyban bált hirdettek, és Ocsun majd meghalt a vágytól, annyira szeretett volna elmenni, de minthogy igen rátarti egy fajta, és a feje teljesen kopasz volt, attól félt, hogy kinevetik. Mire aztán sírva fakadt. (Ocsun, ha el akar érni valamit, mindig Jemajá közelében fakad sírva.) Jemajá meghallja, és megkérdezi, hogy miért sír; Ocsun meg elmondja neki, hogy el szeretne menni a bálba, de nagyon csúnya, mert nincs haja, és ismét csak sírva fakad.

Jemajá vigasztalja, és azt mondja, neki adja a haját, csak ne síjjon; rögtön be is dugják a fejüket egy folyóba, és megtörténik az, amit a fejek kicserélésének mondanak, és amikor fölbukkannak, Jemajá haja Ocsun fején csillog, aki módfelett boldog; ölelgeti, csókolgatja a nővérét, hálálkodik, és boldogan hazafut.

Amikor Ocsun a bálba ért, minden szem rászegeződött, mindenki táncolni akart vele, még a király is táncra kérte, aki azonban olyan durva és bűdös volt, hogy Ocsun többet nem ment el táncolni vele. Ocsun áttáncolta az egész éjszakát, és kacaja meg illata betöltötte az egész termet. Amikor vége lett a bálnak, Ocsun hazament, és amikor hazaér, azzal a hírrel fogadják, hogy a húgát, Oját megszöktették, és abban a pillanatban megérkezik a harcos király küldönce a házassági ajánlattal, amelyet ha Ocsun visszautasít, és nem megy hozzá feleségül, az nem bocsátja szabadon Oját, mire aztán Ocsun beleegyezik, és csakhamar visszahozzák a húgát. Amikor a húga megérkezik, Ocsun leveszi fejéről a koronát, amelyet addig viselt, és a húgának ajándékozza, aki aztán önmagának megfelelően átalakítja, és ráaggatja apró fémtárgyait.

Ocsun pedig férjhez megy a harcos királyhoz, birodalmának úrnője lesz, aranykoronát visel, és aranyékszerekkel meg karkötőkkel cicomázza fel magát.

MIÉRT AKARTÁK AZ ASSZONYOK MEGÖLNI OCSUNT

Ocsun szabadon hált a falu valamennyi férfiével, és minthogy Baba-luval is közösült, hamar megfertőzte a férfiakat, azoktól meg a feleségük kapta el a bajt, mire aztán az asszonyok elhatározták, hogy összefognak, és megölik Ocsunt.

Elegguá, aki minden lében kanál, és mindenről tudomást szerez, ezt is megneszelte, és figyelmeztette Ocsunt, miközben azon mesterkedett, hogy minél nagyobb hasznot húzzon a dologból.

Ocsunhoz érvén, így szólt:

– Ocsun, szép asszony, valamit el kell árulnom neked, de előbb lássuk, mit adsz érte cserébe.

Ocsun, aki rendkívül kíváncsi természetű volt, tököt és kukoricát kínált neki, amelyet az udvarában termesztett, minthogy azonban Elegguá az asszony számára igen fontos hírt hozott, nem érte be ennyivel.

Erre Ocsun néhány rézpénzt ajánlott neki, és amikor Elegguá már hallotta a falu asszonyainak közeledő lépteit, így szólt:

– Add nekem mind ezt az aranypénzt, hiszen már alig marad időm, hogy elmondjam neked a hírt.

Ocsun nekiadja a pénzt, és ekkor Elegguá azt mondja:

– Menekülj, mert a falu asszonyai meg akarnak ölni, és már a házadhoz vezető úton jönnek.

Ocsunnakjóformán már arra sem maradt ideje, hogy kipillantson, az asszonyok, bottal és kővel a kezükben, már az ajtóban álltak; ő meg, mintha puskából lőtték volna ki, a hátsó ajtón kisurrant és futásnak eredt. Az asszonyok meglátják és üldözőbe veszik, Ocsun meg fut, ahogy csak bír, szörnyen fáradt, de csak rohan tovább, megpillantja a tengert, kimerültén leül, aztán kétségbeesetten szalad tovább, már kiért a partra, és megszólít egy halászt:

– Jaj, ments meg, meg akarnak ölni.

A halász rádobja a hálóját, amely teljesen betakarja, az asszonyok pedig, akik mögötte futottak, megkérdezik a halászt:

– Nem láttál egy asszonyt erre futni?

Mire az válasz helyett messzire elmutat. Az asszonyok meg azt hiszik, Ocsunt üldözik, és fúrnak tovább.

Amikor már minden veszély elmúlt, a halász levette a hálót, és ott találta Ocsunt térden állva, más ruhában, fején koronával; az asszony elámul, amikor végignézi magán, és amikor szemügyre veszi a férfit, csak akkor látja, hogy nem halász az, hanem király. Obbatá az, aki hálójával megkoronázta Ocsunt, és feleségévé tette. Hosszú ideig boldogan éltek.

OGGUN ÉS A ZÁSZLÓ

Arra Guiniben, egy faluban csak a királyt illette meg a jog, hogy kapuja fölé cselerát tűzzön.

Egy avo érkezett a faluba, és hogy az emberek megismerjék a házát, ő is zászlót tűzött rá. Az emberek azon nyomban jelentették is a királynak, hogy érkezett ide egy hasonló előkelő idegen, merthogy mutogatni merészeli ezt a magas rangú megkülönböztető jelet.

A király hívatta is, és az avo megmagyarázta, hogy a zászló azt hivatott hírül adni házában, hogy jó lakik benne. Oba, hogy megtudja az igazat, vajon ez az ember nem csupán fefe-e, három guiratökbe elrejtett valamit. Azt mondta a jósnak, ha három nap leforgása alatt nem találja ki egész udvara jelenlétében, mit rejtett a guirákba, akkor életével fizet hazugságáért. Addig is, amíg a megfejtésen töpreng, ilévónba, börtönbe vitette, és parancsot adott, hogy zárják tömlöcbe. Az avo szerencsére adott enni a fejének.^[31] Törte a fejét, de hiába, semmi sem ötlött az eszébe, egy nap aztán egy asszonyt hoztak, és ugyanabba a tömlöcbe vetették. Amikor magukra maradtak, az asszony – igen férfias külsejű – Oggun obini^[32] molesztálni kezdte, hol acsót, hol meg omit kunyerált, végül aztán elaludt. Amikor felébredt, így szólt a férfinak:

– Azt álmodtam, Oba azért tart téged aratubu, hogy kitaláld, mit rejtett a három pancsakuba, és én láttam, hogy az egyikben epá, a másikon eku, a harmadikon pedig ejá van.

A harmadik napon aztán a király elé vezették az avót, az meg a mennyezetről lecsüngő három guirára mutatott, és megmondta, mi van bennük.

A király erre megengedte neki, hogy zászlót tűzzön a házára, és azontúl gyakran elhívatta, hogy megtanácskozza vele az ügyeit, sőt, végül kinevezte a palotában élő babalaók fejévé.

OGGUN BOSSZÚJA

Egyszer Olofin így szólt a titkárához, Orumbilához:

– Menj ki az erdőbe, és egy „munkához” hozz nekem néhány kókuszdiót!

Orumbila a vállára vetett egy zsákot, és elindult, hogy teljesítse a rábízott feladatot. Ekkor Oggun, aki megtudta, hogy Orumbila az ő engedélye nélkül ment be az erdőbe, valamennyi ösvényen hatalmas gödröket ásott, majd befedte, és szalmával eltakarta. Orumbila visszafelé jövet mindenképpen beleesik az az egyikbe. És így is történt, mert amikor Orumbila hazafelé tartott, rátért a csapdával teli ösvényre, rossz helyre lépett, és beleesett az egyik mély gödörbe, amelyből hasztalan próbálkozott kijutni. Kelepcébe csalták, és el kell pusztulnia. Ott küszködött egy, két, három napon át, aztán minden erő kiszállt belőle, és ő beletörődött a halálba. Ott is veszett volna, ha három nővére nem megy az erdőbe gyógyfüvet szedni, és meg nem hallja Orumbila halálhörgését, mire megmentésére siettek. A három nővért Ocsunnak, Jemájának és Obatalának hívták. Mind a hárman hegyezték a fülüket, és meghallották a halállal viaskodó Orumbila hangját.

– Jaj, abure, hiszen ez Orumbila – mondta Ocsun.

– Jaj, abure, Orumbila Oggun Arere csapdájába esett! – mondta Jemaja.

– Mentsük ki! – mondta Obatala, és azzal mindhárman a gödörhöz futottak. Ocsun erősen összekötötte a szoknyáját tartó öt zsebkendőt, hurkot vetett rá, és hárman kihúzták az öreget; megittatták egy üveg pálinkával, és Olofin elé vitték.

OGGUN ÉS A FÜRJ

Ekuaro, a fürj igen szegény volt. Egyszer vízért küldte a fiát, Okurét. A szép, kövér, pihetollú furjecske meg is jelent agyagkorsójával a Nyúlnál. Ám a szőrös, vacogó Nyúl nagyon irigyelte Okurét, és így szólt:

– Nem adok több vizet! Ha apád vizet akar, hát fizesse meg mind, ami a kutamban van.

– Ha víz nélkül térek haza, apám megbüntet és megtépi a toliamat.

– Nekem Szent Péter adta a vizet. Kérj tőle!

– De hát hol van Szent Péter?

– Tudom is én, hol van Szent Péter!

Az omodé kuaro mit tehet egyebet, elindul megkeresni Szent Pétert. Mindenkit megkérdez, akivel csak összetalálkozik útközben. Bekopog egy házba. Egy nagyon öreg anyóka nyit neki ajtót.

– Vó le!^{33}

– Anyóka, hol lakik Szent Péter?

Az anyóka nem válaszolt, csak arra kérte, hogy segítsen megtisztítani egy tyúkot. Okure cudarul megéhezett, megette hát a tyúktollat, a megtisztított állatot pedig odaadta az anyókának, az abuának.

– Mó ló ...^{34}

És elment, csón, csón, csón. Találkozott egy adetével, egy leprás emberrel.

A leprás ember látta, milyen éhes az omodé, és egy jamszgyökeret nyújtott neki.

– Tani icsu.^{35}

A fiú megette a héját, a húsát pedig visszaadta.

És ment tovább, ká, ká, ká, ká...

Egy hegyre ért, ahol egy férfit pillantott meg, kezében mindenféle vasszerszámmal. Szent Péter volt az.

– Hol lakik Szent Péter? Nincs óvónk, hogy megfizessük a vizet a Nyúlnak.

A közelben állt egy guirafa, és a kovács azt mondta a fürjecskeinek:

– Nézd azt a három guiratököt, amely azon az ágon csüng. A legnagyobbat ne szakítsd le. Szedd le a három aprót, és ahogy

leérsz a hegyről, dobj el egyet. Félúton dobd el a másodikat, és ahogy hazaérsz, az ajtóban dobd el a harmadikat.

Okure engedelmeskedett, és amikor iléj ükhöz érvén elhajította az utolsó guiratököcskét, udvaruk kellős közepén bővizű, mély kút fakadt, házuk pedig megtelt rabszolgával, állatokkal, kinccsel.

A Nyúl nem zsákmányolta ki többé a szegényeket, mert ezentúl annyi víz volt, hogy mindenkinek jutott bőven. Egy napon aztán megcsappant a víz a Nyúl kútjában. Az irigységtől majd megpukkadt, elküldte hát a fiát Szent Péterhez. Szent Péter pedig megmutatta neki a guiratököket, és azt mondta, hogy a nagyok halottak, az aprók a hatásosak. A Nyúl fia azonban a nagyokat szakította le. Az is igaz, hogy előzőleg meg az anyóának, aki őt is, mint Okurét, megkérte, hogy tisztítsa meg a tyúkot, csak az állat lábát, fejét meg a tollát adta vissza, a tyúk javát pedig maga ette meg; és hogy a leprás embernek a jamszgyökérből csak a héját hagyta. Ahogy szétesett az első guiratök, az út rettenetesen megnyúlt. Amikor eldobta a másodikat, abból három fekete vicsorgó kutya ugrott ki, és egészen a házuk ajtajáig kergették a fiút. Alig hajította el a harmadikat, eltűnt akut. Házukat pedig undorító férgek, vak madarak és szőrös pókok, félszemű, kétlábú kecskék és megkerült lovak meg egy lábú kutyák lepték el.

Hála a guiratöknek, vége lett a Nyúl víz feletti zsarnokságának. Omitutu, ami annyit jelent, mint Isten kegyelme, éppúgy, mint a nap fénye, amely valamennyi gyermekéé.

OGGUN KUTYÁJA

Egyszer Jemajá az erdőbe indult, hogy tzapotl-almát szedjen Obatalának, aki megígérte, hogy cserébe őt teszi meg a tenger istennőjévé. Amikor Jemajá a tzapotl-almáért megy, Elegba állja útját, hogy megakadályozza az asszony vállalko-zását. Elegba, hogy feltartóztassa Jemaját, ugyanahhoz a cselhez folyamodik, mint Oggun, amikor Orumbilát kelepcébe csalta; vagyis gödröket ás az út mentén, amerre az asszonynak el kell haladnia. Ám Oggun az asszony segítségére siet, és az események ilyen fordulatot vesznek: Elegba meglapult a fák között, ágakkal álcázta a gödröket, amelyeket aztán Oggun betemetett. Kisvártatva jött Jemajá, hóna alatt a kosárral, és szedegette a tzapotl-almát. Oggun közben betemette a gödröket, majd így hívta Jemaját:

Jemajá fumilovo
Umbo!...

Jemajá fumilovo
Umbo!...^{36}

Elegba estefelé megjelenik, és várja Jemaját, ám amikor megpillantja az asszony tzapotl-almával teli kosarát, így förmed rá:

– A mindenit, hát kijöttél, Szaramaguá! – és az asszonyra rontott, hogy kitépje kezéből az almával teli kosarat. Oggun ott leskelődött, majd az útkereszteződéshez futott, egy üveg borspálinkát helyezett a földre, aztán várt. Megvárta, amíg Elegba otthagyja Jemaját, a négy sarokra szalad, és addig iszik a pálinkából, amíg be nem rúg tőle. Ekkor Oggun ismét Jemaját hívta:

Jemajá fumilovo
Umbo!..

Jemajá fumilovo
Umbo!.. Addig ismételte a dalát, míg aztán egymásra találtak, és együtt mentek Olofinhoz és Obatalához. Jemajá átnyújtotta Obatalának a tzapotl-almával teli kosarat.

– Szaramaguá – mondta Obatalá –, te vagy a tenger úrnője.

Olofin pedig így szólt Oggunhoz:

– Oggun, te vagy Jemajá férje.

De házasságuk nem volt zavartalan, mert Jemajá nem állhatta Oggun természetét, végül házasságtörést követett el, amit Oggun hűséges kutyája leplezett le.

Ebben az időben Oggun földműveléssel foglalkozott. Jemajá pedig, kihasználva férje távollétét, egy Baba-lu-ajé nevű feslett életű férfinak adja oda magát. Oggun kutyája mindig elkíséri gazdáját a mezőre, de egyszer kiszimatolta az asszony hűtlenségét, és amikor Oggun elment hazulról, a kutya otthon maradt, hogy meglesse Jemaját. Az asszony rögtön kicsinosította magát, és elindult Baba-lu-ajé háza felé. A kutya meg a nyomába szegődött, nem tágított mögüle, míg végül látta az asszonyt a férfi házába belépni. Ekkor gazdájáért szaladt.

– Gyere, nézd meg, mit művel a feleséged! – biztatta Oggunt. És addig harapdálta a gazdája lába szárát, míg az vele nem ment, akkor aztán Baba-lu-ajé iléjéhez vezette. Oggun meggyőződött felesége hűtlenségéről, a kutya pedig Jemajára vetette magát, letépte a ruháját, és harapta, ahol csak érte. Az omordé rémülten menekült az erdőbe. Ezért tabu a kutya Jemajának.

AZ ENGEDETLEN OCSOSZI

Olofin a vadászok királyának hatalmával ruházta fel Ocsoszit, és azt tanácsolta neki, hogy szent csütörtökönként ne menjen vadászni.

Történt azonban, hogy egy ilyen szent csütörtökön megjelent Ocsoszi házában Orumbila, és így szólt:

– Tudod, ugye, hogy ma nem mehetsz vadászni?

De Ocsoszi így felelt:

– Úgy cselekszem, ahogy jónak látom. – És elbúcsúzván Orumbilától, kiment az erdőbe, jobbra-balra lövöldözött nyilával, amikor egy gyönyörű állatot pillant meg, és úgy veszi célba, hogy el ne hibázza. Lábait megtámasztja, íját kifeszíti, céloz, és amikor éppen lőni akar, látja, hogy az állat közeledik, egyre közelebb ér, aztán emberré változik.

– Oduduva! – kiált fel Ocsoszi, és azzal lövésre készen, kezében a kifeszített nyíllal kővé változik.

Ezért van az, hogy ebben a helyzetben láthatjuk a litográfiákon.

OCSOSZI FÜRJEI

Egyszer Olofin így szólt titkárához, Orumbilához:

– Szeretném, ha szereznel nekem akuarót.

Orumbila azonban erre így felelt:

– Nem tudom teljesíteni a kérésedet, mert senki sem tudja megfogni az akuarót.

– Szerezz nekem akuarót, parancsolom – mondta Olofin.

És Orumbila azzal az erdőbe indult, de nem járt sikerrel.

Aztán a falvakba ment, és sorra megkérdezett mindenkit:

– Ki tud akuarót fogni?

De mindenkitől ugyanazt a választ kapta:

– Senki, senki.

Ahogy így járta egyik falut a másik után, belefáradt a gyaloglásba meg az emberek egyhangú válaszába:

– Nem tudunk, nem tudunk.

Már hazafelé veszi az útját, amikor egy Ocsun nevű asszony házához érkezik.

– Ki tud akuarót fogni? – kérdezi ismét.

– Menj el ebbe és ebbe a faluba, és érdeklődj Ocsoszi de Mata után – válaszolja az asszony.

Orumbila el is megy, ahová az asszony küldte, és a vadászt a kávéházban találja, tőle is megkérdezi, amit már mástól annyiszor megkérdezett:

– Vadász, tudnál-e akuarót fogni?

– Hát persze hogy tudnék! – hangzik a vadász válasza. –

Gyere el holnap a házamba, és megkapod.

Erre Ocsoszi kimegy az erdőbe, és élve megfogja a fürjet.

Aztán hazamegy, és kalitkába csukja a madarat, ő meg visszamegy a kávéházba. Este hazajön az anyja, és látja az akuarót a kalitkában, kiveszi, megsüti és megeszi. Másnap Orumbila kopog az ajtón, és így szól:

– Jövök a fürjért.

Ocsoszi a kalitkához lép, és nagyon meglepődik, amikor üresen találja; megkérdezi az anyját:

– Hová lett a fürj a kalitkából?

– Nem tudom – válaszolja az anyja, fel sem nézve munkájából.

– Nem csapsz be? – kérdezi Orumbila.

– Nem, hiszen holnapra fogok neked másikat, és rögtön oda is adom – feleli Ocsoszi.

Így is történt. Ocsoszi ismét kimegy az erdőbe, ismét fog egy élő fürjet, és elviszi Orumbilának.

– Gyere velem – mondja Orumbila –, hogy megkapd Olofintól a fizetségedet.

Együtt másznak hát fel a dombtetőre, és Olofin így szól Ocsoszihoz:

– Megjutalmazlak, te leszel a vadászok ura.

– Köszönöm, és ha már ezt az ácsét adtad nekem, akkor ez a nyíl, amelyet most kilövök, annak a szívében álljon meg, aki ellopta az első fürjet – válaszolja Ocsoszi, és kifeszíti az íját.

– Rendben van – feleli Olofin, és minden így is történik.

Amikor azonban a vadász hazatér, anyját találja a földön, szívében a nyíllal.

– Jaj, ijá, hát te voltál?-jaj dül fel Ocsoszi. Ocsoszi lemondott a vadász tisztségéről.

BABA-LU-AJÉ ÉS A LEPRÁS FIÚ

Csangó egyszer nagy nyilvánosság előtt jósolt, és egy sánta leprás férfi, aki hallotta szavait, megkérdezte tőle:

– Nekem miért nem mondasz semmit? Nem akarsz nekem jósolni?

– Jósolok neked is – felelte Csangó. – Apám azzal bocsátott útnak, hogy ezen a földön él egy édes- és egy féltestvérem, idősebbek nálam. Te vagy a féltestvérem. Ahol születtem, nem élhettem. Ma Oni Csangónak hívnak, de idegen földön lakom. Jövőd és szerencséd innen messzire mutatnak. Szedd hát a sátorfádat, és menj el innét. Túl a hegyen rátalálsz arra a földre, ahol uralkodhatsz.

– De hát hogy keljek útra ilyen szörnyű betegen?

Az az ember Baba-lu-ajé, Szent Lázár volt. Ekkor Csangó egy másik ott ólálkodó férfihoz fordult, aki nem volt más, mint másik testvére, Oggun, az oldalán két koszos, tetves kutyával. Csangó elvette tőle a kutyákat, és Baba-lunak adta.

Oggun nem hagyta annyiban. (Oggunnak sok kutyája, Csangónak meg sok lova van.) Csangónak ez a cselekedete háborúskodáshoz vezetett. Egyébként is vetélytársak. Mindketten hatalmasak, mindig civódnak, akármilyen semmiségért egymásnak ugranak.

Ez alkalommal Csangó, hogy véget vessen a veszekedésnek, villámmal sújtotta Oggunt, de Oggun, kezében egy vasdarabbal, eltérítette azt (valószínűleg innen származik a villámhárító). Csangó villámot küldött Oggun kovácsműhelyébe – Oggun ugyanis kovács és elárasztotta füsttel. Jóllehet Oggun van olyan derék, mint Csangó, de erre nem számított, és megijedt. Ezalatt Baba-lu-ajé a kutyák védelmezésében átkel az őserdőn, és az Oni Csangó által megjelölt irányban érkezett az ararák földjére, és egy ház ajtaja előtt álomra hajtotta a fejét. Ott tölti az éjszakát, és hajnaltájban egy fiú ébreszti fel. Ennek a sihedernek a testén is, az övéhez hasonlóan, gennyes fekélyek éktelenkedtek.

– Mennyit szenvedhetsz a fekélyek miatt! – szólította meg a fiú.
– Éppúgy szenvedsz, mint én.

Babbá ezt hallván megkérdezi a fiút:

– Akarod, hogy meggyógyítsalak?

A fiú meg nagy bizalommal így felel:

– Gyógyíts meg.

Baba-lu-ajé lisztet, vajpálmazsírt és egy lenzsákot (vagy enekénszálból szőtt zsákot) kért tőle. A lisztből kenyeret készített, azt belemártotta a vajpálmazsírba, és ezzel a kenyérrel ledörzsölte a fiú testét. A leprás fiú ruháját elégette, és a lenzsákot húzta rá.

– Fogd ezt a kenyeret – mondta neki, miután megtisztította testét –, menj haza, akaszd fel az ajtó mögé, aztán anyád előtt vetkőzz meztelenre.

Amikor az asszony látta fia teljesen tiszta és egészséges testét, az egész faluban elújságolta a csodát, és mindenki meggyőződhetett a fiú csodálatos gyógyulásáról. Szent Lázár pedig, ahogy Csangó megjósolta, Dahoméban uralkodott. Ott Hebioso néven ismerték.

HOGY BÜNTETTE MEG OLOFIN AZ ENGEDETLEN BABA-LU-AJÉT

Azt tartják, hogy ez a szent Olofinnak azt a különös kegyét élvezte, hogy összeállhatott minden asszonnyal. Egyszer Orumbila felkereste Baba-lu-ajét, és így szólt hozzá:

– Te is tudod, hogy ma szent csütörtök van. Ezért Olofin azt kívánja, hogy ma uralkodj vágyaidon.

De Baba-lu-ajé azt felelte neki:

– Ha Olofin ácsét adott nekem, azért tette, hogy akkor éljek vele, amikor éppen kedvem tartja.

– Tégy belátásod szerint – mondta Orumbila, és ezzel otthagyta.

Még szent csütörtök éjjelén Baba-lu-ajé asszonnyal hált, és másnapra az egész testét gennyes fekély lepte el. Pár nap múlva vérbajban meghalt, amit Olofin büntetésül küldött rá.

Az asszonyok azonban nem nyugodtak bele a szörnyű csapásba, és könyörögtek Olofinnak, hogy adja vissza Baba-lu-ajé életét. De az kérlelhetetlen maradt.

Ekkor az omordék Orumbilához folyamodtak segítségért, rávették, hogy csalja csapdába Olofin. Azt tanácsolták, locsolja fel Olofin palotájának földjét azzal a varázslatos folyadékkal, amelyet Ocsun hozott. Ez onyi, vagyis méz volt. Orumbila mindent úgy tett, ahogy kérték, aztán várt.

Nem kellett sokáig várnia, mert az elbűvölt Olofin hamarosan hívatta a szolgáját:

– Ki locsolta fel a házamat ezzel a csodálatos mézzel?

– Nem tudom – felelte Orumbila. Ekkor Olofin megparancsolta:

– Hozz még belőle!

– Nem tudok – felelte Orumbila.

– Hát akkor ki tud? – faggatta Olofin.

– Egy asszony – hangzott Orumbila rövid válasza.

Ekkor Olofin összehívatta az összes asszonyt, és faggatóra fogta őket:

– Ki locsolta fel a házamat ezzel a csodálatos mézzel?

– Nem tudjuk... – válaszolták kórusban az asszonyok. Olofin fürkészve szemügyre vette őket, és ekkor vette észre, hogy hiányzik

közülük Ocsun.

– Azonnal kerítsd elő Ocsunt! – parancsolta Orumbilának. Az asszony jött is rögvest.

– Ki locsolta fel a házamat ezzel a csodálatos mézzel? – tette fel újra a kérdést Olofin.

– Ez az én onyim – felelte Ocsun.

– Azt akarom, hogy szerezz nekem még belőle!

De Ocsun számítóan így válaszolt:

– Ha volt hatalmad, hogy elvedd Baba-lu-ajé életét, nekem van hatalmam, hogy szerezzek ebből a mézből, és ha van hatalmad életet kioltani, akkor életre kelteni is van hatalmad. Ha akarsz a mézből, támaszd fel Baba-lu-ajét!

– Áll az alku! – egyezett bele Olofin.

Baba-lu-ajé pedig visszatért az élők sorába, és továbbra is élvezte régi kiváltságát.

A CSODÁLATOS JAMSZGYÖKÉR

Obatalá rendkívüli hatalommal megáldott asszony volt, akinek nagy jamszgyökér-ültetvényei voltak, és egyszer, nagy ültetvényei gondozására egy parasztot keresett, de annak az embernek nagyon titoktartónak kellett lennie, mert a jamszgyökér mágikus erejű, szent növény volt, éjjelente éppúgy beszélt, mint az emberek, és képes volt szóra bírni az alvókat is. Így aztán annak az embernek, akire Obatalá rábízta a termesztés titkát, teljes hallgatásról kellett tanúbizonyságot tennie.

Obatalá tudta, az asszonyok mindenre rá tudják venni a férfiakat, ezért olyan parasztot keresett, akit hidegen hagy a szebbik nem, és beszéltek neki egy Orisa-Okó nevű legényről, aki állítólag még sohasem érintett asszonyi testet. Így tiszta szüzessége végett az omordé őt vette fel szolgálatába. Orisa-Okó, miután alaposan kifaggatták, kitanulta az új mesterséget, és ügyesen földbe vetette a magot, és elszántan tartotta a száját.

A jamszgyökér növekedett a földben, de senki sem tudta, hogyan. Ám egy napon egy Jemajá nevű asszony lépett közbe. Csangó, Jemajá fia többször könyörgött Obatalának, tegye meg őt a guemilere dobjainak urává, de mindig elutasító választ kapott. Jemajá pedig, aki szerette volna, ha fia óhaja teljesül, a következőképpen okoskodott:

– Ha kiszedem Orisa-Okóból a jamszgyökér titkát, elpusztítom Obatalá ültetvényeit, és ha elárulom a titkot fiamnak, ő lesz a jamszgyökér ura, és amikor Obatalának már egyetlen jamszgyökere sem marad, amely magot adna, Csangó fiam a dobokért cserébe visszaadja neki a jamszgyökeret.

Tökéletes volt az asszony terve. Így hát az omordé Orisa-Okóhoz megy, és megpróbálja szóra bírni. Ám az makacsul hallgatott. Jemajá nem csüggedt, hanem megleste a legényt, de az olyan ügyesen vetette földbe a magot, hogy Jemajának szinte káprázott a szeme. Az asszony azonban most sem tört le. Másnap paráználkodásra csábította a legényt. De Orisa-Okó most is csak hallgatásba burkolózott.

– Obini, gyere ondoko!^[37] – csalogatta másnap Jemajá, de Orisa-Okó mintha megnémult volna. Jemajá ez alkalommal sem

adta fel a harcot, másnap aztán rászedte a legényt, és életet öntött testébe. Magán a jamszgyökér-ültetvényen szerelmeskedtek.

– Jaj de kellemes ez, csináljuk mindennap – mondta Orisa-Okó, és Jemajá testéért cserébe elárulta a jamszgyökér termesztésének titkát. Így aztán, mialatt Orisa-Okó a termékenység tudományát tanulmányozta, Obatalá földjén elszáradt az utolsó jamszgyökér is. És hosszú idő telt el így. Ekkor Csangó megjelent Obatalá házában, és így szólt:

– Ezt az ajándékot neked hoztam, Babá.

– Hogy jutottál ennyi jamszgyökérhez, Emi? – kiált fel Obatalá.

– Úgy, hogy anyám ismeri termesztésének a titkát – feleli

Csangó.

Ezután megjelenik Jemajá, és vitába száll a dobokért, és Obatalá a ravasz omordé minden kérését teljesíti. Azóta Csangó a dobok ura. Orisa-Okó pedig szégyenében a hegyekbe bujdosott.

A FÖLD ÉS A TENGER EGYEZSÉGE

Oricsaoko, a föld ura beleszeretett Olókunba, a tenger úrnőjébe, aki nagyon szép arcú, de testi hibás néger asszony volt.

A férfi addig kerülgette, csábítgatta az asszonyt, amíg az végül meg nem adta magát; ő is szerelmes volt, de a férfitől tiszteletet és megértést kért, hiszen mindketten tudták Olókun fogyatékoságát, és az asszony nem szerette, ha emlékeztetik rá.

Olókun óvatos, hallgatólag és nyugodt természetű asszony volt, annak ellenére, hogy házukban igen gyakori volt a vigasság és a mulatozás. Egy ilyen alkalommal Oricsaoko (kissé már felöntött a garatra) púposnak nevezte Olókunt, az meg összeszedte a holmiját, és elment, olyan messzire ment, hogy víz nélkül hagyta a földet.

Futott Oricsaoko Olofinhoz segítségért, és így jön létre a föld és a tenger közt az egyezés.

Azt tartják, hogy Olókun és Jemajá lányai azt tesznek Oricsaoko fiaival, amit csak akarnak.

AZ IRIGY KAMÉLEON

Az istenek egyszínűnek teremtették a kaméleont, és nyakláncot sem adtak neki. Amellett szörnyű irigy is volt, olyannyira, hogy még a kutyát is gyűlölte, mert ahányat csak látott, mind más színű volt, és ráadásul mindnek lánc díszelgett a nyakában. Egy nap meg is kérdezett egyet:

– Hogy van az, hogy neked mindig más a színed, nekem meg nem? Szébb vagy nálam! Meg kell tudnom, hogy lehetséges ez.

Másnap elment Orulához, a jóshoz, hogy találjon valami szert, amitől ő is olyan szép lesz, mint a kutya. Orula óva intette, hogy hagyjon föl az irigységgel, és ne akarjon másnak rosszat, mert az a rossz, amit másnak kíván az ember, őt magát éri utol.

A megtisztulási szertartás után így szólt hozzá Orula:

– Most pedig menj haza, mert olyan vagy, amilyen akartál lenni!

Ahogy a kaméleon visszatért az erdőbe, rögvest föl is mászott egy fára, és valóban, megváltozott a színe. Ekkor megpillantotta a kutyát, odahívta, és így szólt:

– Nézd csak, komám!

És azzal egyik fáról a másikra ugrált, így fitogtatván változó színét. A kutya közömbösen nézte, és a kaméleon sohasem jött rá, mi az a földöntúli dolog, amiben a kutya különbözik tőle. Ezért aztán újra fölkereste Orulát, hogy egy olyan szert adjon neki, amellyel ránézésre hatalmába kerítheti a kutyát. Orula erre azt felelte, hogy ez a kívánsága nagyon gonosz, és emlékeztette, hogy az a rossz, amit az ember másnak kíván, őt magát éri utol. De a kaméleon olyan makacsul erősködött, hogy Orula végül beleegyezett a varázslatba, amelyet a kaméleon kért tőle. Néhány mágikus szert adott neki. Előtte azonban azt mondta, hogy menjen haza, és mielőtt a boszorkányszereket használná, senki emberfiára se nézzen.

Így is tett a kaméleon. Amikor elérte a házukat, kopogott. És amikor ajtót nyitottak neki, fölnézett, és anyja abban a pillanatban holtan esett össze, mert ő nyitott ajtót.

Azóta az emberek, ha kaméleont látnak, kövel megdobálják, vagy bottal agyonverik, és ahányszor csak a kaméleon fölmászik a fára, megváltoztatja a színét, és kiölt a torkából valamit.

A HAMUSZÜRKE KISMADÁR

Egy hamuszürke kismadár kérlelte a társait, hogy fogadják be, cserébe gondoskodik mindannyiuk élelméről. Azok elfogadták az ajánlatot. A vendég azonban ahelyett, hogy megtartotta volna az ígértét, napszámra csak énekelt, füttyörészett, és olyan zajt csapott, hogy odacsalogatta vele a vadászokat, akik már tudtak a fészekről, és lelőtték az összes madarat.

IKÁ ÉS A KUKORICA

Iká fölöttébb fösvény ember volt, nem szívesen adott az másnak semmit sem. Egy nap éppen egy kukoricahegy tetejében üldögélt, amikor megjelent az egér, hogy pár szemet kunyeráljon tőle. Iká azonban nem adott. Kisvártatva a macska is jött kérni, de annak sem adott egy szemet sem. Ekkor megjelent Esu, és letaszította Ikát a kukoricahegyről, és csetepaté kerekedett, ám eközben a kukorica mind szerteszéjjel szóródott, és mindenki megmenekült.

ADIÁTOTO ÉS A KÓKUSZDIÓ

Egy avónak, akit Biagénak hívtak, volt egy fia, Adiátoto. Az apa beavatta a fiát egyetlen titkába: a kókuszdiójóslás művészetébe, amelyet csak ő ismert.

Biagéval több fiú is élt, olyan fiúk, akik mint apjuknak engedelmeskedtek neki, és édesfiainak tekintették magukat, valójában azonban Biagénak csak egy fia volt, Adiátoto.

Amikor meghalt az avé, a fogadott fiai ellopták mindenét, úgyhogy az édesfia koldusbotra jutott.

Telt-múlt az idő, Oba, a király, már a végére akart járni, kit is illet meg Biagé földje ott ilé-iluban, a városban, és megparancsolta, hogy jelentkezzenek a föld mostani gazdája. Azoknak, akik azt állították, hogy az övék a föld, nem volt bizonyítékuk, és a királyi rikkancs kihirdette Adiátoto nevét. Az el is ment Obához, és elmondta, hogy az a kókuszdió az egyetlen bizonyítéka, amellyel Biagé a jóslás mesterségére tanította. Oba királynak valamennyi kérdésére helyesen válaszolt, és Adiátoto megkapta hát jogos tulajdonát, amelyet Biagé álfiai bitoroltak.

A HENCEGŐ GUIRATÖK, VAGY HOGY LETTEK A FÉRGEK

A világ kezdetén egy kianbobba asszony éppen a háza előtt söprögetett. Megpillantott egy magot, és így szólt: „Elültetem, meglátjuk, mi nő ki belőle.” De szabad-e olyan fa magját elültetni, amelyet nem ismer az ember?

Abból a magból hatalmas fa nőtt. A fa egyik ágán kerekded termés díszelgett, és az ág nőttön-nőtt. Az asszony pedig látja az egyre hosszabbra nyúló ágot, és így szól hozzá: – Ha így növekedsz, a végén még betakarod az eget, és elfoglalod az egész földemet. – És azzal levágta az ágot és a guiratököket. A guiratököket három részbe szelte, és az egyik darabra ezt mondta: – Ez jó lesz dilonának.

– Én nem vagyok tányér! – válaszolta az, és kezében fejszét tartó emberré változott. – Én mézpergető vagyok! – mondta az ember.

– Jól van – válaszolta az öregasszony. – Amott van egy kaptár. Pergess mézet!

Az ember odamegy a kaptárhoz. De az igen magas. Így énekel neki: „Tangunyao pánkere, kián kián pánkeretekián!”^{38}

A méhkas ráesik az emberre, a méhek meg összecsíplik. Elfut, híre sem marad.

Az öregasszony így kiált utána: – Nem vagy te mézpergető, nem vagy te semmi se!

Azzal veszi a másik guiratökdarabkát.

– Ebből habszedő kanalat csinállok.

Megszólal a darab guira:

– Én nem vagyok habszedő kanál, én halász vagyok.

– Akkor menjünk ki a tengerhez!

Ez a tökdarab halásszá változott, kezében a hálóval, és így énekel a vízparton: „Timereko mandórimá: venga pá lanté má!”^{39}

A tengerből fölbukik egy óriási hal, és farkával fejbe kólintja a halászt. Az megijedt, futásnak eredt, és nyomtalanul eltűnt.

Erre az öregasszony vette a harmadik tökdarabkát, és azt mondta neki:

– Ebből kanalat csinállok.

– Még mit nem, én nem vagyok kanál. Én Koko, a vadász vagyok.

És a vadász mindenfelé csapdákat állít föl, egészen az ördög földjéig. Amikor a határra ért, az ördög porkolábja, aki látja, ahogy felállítja a csapdákat, foglyul ejti a vadászt, és az ördög elé viszi.

Azt mondja neki az ördög: – Ki engedte meg, hogy az én földemen vadássz?

– Senki. Véletlenül léptem át a birodalmad határát.

– Nem bánom, most már hagyd kint a kabulaszódat, csapdáidat, de az első madár, amit fogsz, az enyém.

Koko azután megkereste az öregasszonyt, és így biztatta:

– Amikor hívlak, gyere ki az erdőbe, mert valamennyi felállított csapdában madár lesz.

Az öregasszony, amikor Koko jelt adott, sok emberrel elindult, hogy összegyűjtse a csapdába esett madarakat. Koko azonban az első foglyul ejtett madarat nem adta az ördögnek, hanem újabb csapdákat állított fel.

Az ördög emlékeztette az adósságára.

– Most majd két madarat adok neked.

Az ördög erre megteremtette a férgeket, és azokat helyezte a csapdádba, miközben így énekelt: „Koko jaré jaré kóvongo Koko...”^{40}

És az öregasszony összecsődítette az embereket, és a madarakért indultak, mert Koko azt mondta, hogy megint van zsákmány a csapdákbán. Ám az öregasszony és az emberek, megpillantván az undorító férgeket, elmenekültek; és a férgek az öregasszony és az emberek nyomába szegődtek; azok meg kiáltozva futottak, azt sem tudták, hová bújjanak. Koko pedig a guirafába rejtőzött.

MIÓTA VAN VILÁGOSSÁG A FÖLDÖN

A világon három guiratök volt. Szomorú, kietlen tájon nőtt a három guirafa, ahol az emberek is gyötrelmesen tengették az életüket. Míg aztán egy nap megszülettek az Ibejék, vállukon baltával. A baltát anyjuknak adták, hogy őrizze meg, de pár nap múltán ismét elkérték tőle, hogy kivágják a guirafákat.

„Atu-atu-tu-nyara! Atun-atun-nyara-a tu-tu-agongoró, nyara atu gongoro!”^{41} – így énekelt útközben a két gyerek; és az első guirafa törzséből, amelyet az Ibejék kivágtak fejszékkel, egy ember, egy asszony meg egy macska lépett ki, akiket azon nyomban elnyelt a föld. Másnap nekiláttak a második fának, és ebből egy torz emberpár bújt elő, akiket úgyszintén elnyelt a föld. A harmadik napon a harmadik guirafából egy ép testű férfi jött elő és egy asszony, a kaiján egy beteg gyerekekkel. Őket nem nyelte el a föld. Építettek maguknak egy házikót. Az ember messzire eljárt dolgozni, és munka után rögtön sietett haza. A gyerek csak beteg maradt, és az ember megkérdezte a feleségétől:

- Hát Maboni?
- Beteg.
- Sok-sok nap telt el így.
- Hát Maboni?
- Nagyon beteg.
- Hát Maboni?
- Meghalt.

Ekkor azt mondta az ember: „Maboni színi mabómbó”;^{42} azzal ölébe vette, és kivitte az erdő kellős közepébe, hogy eltemesse. Ám a földet nagy világosság árasztotta el, mert azok a guirafák állták el a fény útját.

MIÉRT TEMETIK FÖLDRE A HALOTTAKAT

Nagyon régen, a világ kezdetén nem földbe temették a halottakat, hanem föl vitték a hegyre, és egy szeibafa alá helyezték. Egy lóvát tett férj, Mofa volt az első, aki véget vetett ennek a szokásnak, és megásatta az első sírgödröt, amelybe büntetésül élve temette a feleségét... Ez a Mofa, úgy mesélik, nagyon szerette a feleségét, aki azonban nem szerette sem őt, sem a fiát, sőt szeretőt tartott, álnak, akit Mofával egy napon se lehetett említeni, és feleannyira sem szerette az asszonyt, mint Mofa. Mégis azt mondta Mofának, hogy nem élhet nélküle, a szeretőjének meg azt, hogy Mofa pusztán jelenlétét sem állhatja. Egy nap a szeretője felbízta az asszonyt, hogy hagyja ott a férjét. Azt eszelte ki, hogy tette halottnak magát, és amikor kiviszi a szeibafa alá, ő hajnalban érte meg, és a házába viszi. Így is történt: még azon az éjjelen meghalt az asszony. Nagy volt Mofa fájdalma, és eljött a pillanat, amikor a holttestet Irokónál kellett hagynia, a szerető meg, ahogy megegyeztek, hajnalban érte ment, és az asszonyt, aki olyan eleven volt, mint halála pillanatában, magával vitte.

Eltelt egy idő, és Mofa feleségének a szeretője, aki a piacon kimbombót árult, kiagyalta, hogy az asszony árulja ezután a kimbombót, míg ő otthon lustálkodik. És az asszony ki is járt helyette a piacra. Egy nap a fiát pillantotta meg közeledni, aki nem gyanította, ki az az asszony, mindig anyja szeretőjénél szokta megvenni a kimbombót. A fiú felismerte az anyját, és a nyakába ugrott, ám az asszony a legnagyobb határozottsággal ellökte magától, és tiltakozott, hogy ő bizony nem anyja sem ennek, sem más fiúnak. Ennek ellenére a fiú egy pillanatig sem kételkedett: hazasietett, bizonygatta Mofának, hogy az anyja él, és beszélt is vele a piacon, ahol kimbombót árult.

– Sajnos, fiam, a te ijád halott. Halva hagytuk a szeiba alatt.

Három nap múlva, fia kitartó unszolására, Mofa maga is kiment a piacra, és azon nyomban felismerte a feleségét, akit annyira szeretett, és karjába akarta zárni. Az meg kiáltozott, ahogy csak kiferült a torkán, de a szerencsétlen Mofa kiáltása túlharsogta, és az emberek körük gyűltek, és a különös eset szemtanúi voltak.

Mofa fia is ott termett, aki követte anyja lépéseit, és a nyilvánosság előtt leleplezte a gonosz asszony árulását, aki a halált

választotta bűntársául. A tömeg büntetést követelt, és Mofá azt javasolta – mivel újabb árulástól tartott –, hogy ássanak egy mély gödröt a földbe, és mint egy magot, oda temessék be az asszonyt. „Abban a faluban nem volt szokás – fűzte hozzá a babalao –, hogy az asszonyok megcsalják a férjüket”. És ettől az esettől kezdve nem vitték többé az Irokóhoz a holttesteket, ahogy korábban szokásban volt, hanem négy méter mélyre a földbe temették őket.

MIÉRT NEM EGYFORMA AZ EMBER FÜLE

Apám mesélte, nyugodjék békében, hogy nagyon régen volt egyszer egy ember, a világon az első emberek közül való, egy ará-tako, és volt annak egy langaléta fia, és ez az ember olyan szigorú volt, hogy alig nyitotta ki a száját, máris reszketett tőle mindenki. Nagy gyümölcsöse volt, de valaki lelopta a fákról a gyümölcsöt. Ha elkapom a tettest, megölöm! Az öle, a tolvaj azonban egy fekete madár volt, nyakában fehér lánccal. Az ember madárlépet kent a fákra, és el is fogta a lábával az ághoz ragadt tolvajt. Haza vitte, és ráripakodott a nagyobbik fiára, hogy ha a madár megszökik, kitépi a fülét.

A kis tolvajt kalitkába zárták. Amikor az ember a gyümölcsösbe ment, így szólt a madár a fiúhoz és kistestvéreihez:

– Ha egy résnyire kinyitjátok a kalitkát, szép gyöngyöt adok nektek. – És azzal egy egész csomónyi korallgyöngyöcskét rázott ki a tollából. – Ijón, ijón, ijón!...^{43}

A fiú, akire a madarat bízta, és testvérekéi kerestek egy cérnaszálat, és fölfűzték a gyöngyöt.

– Ha még az ajtót is kitarjátok, hogy láthassam a tiszta égboltot, agátszemeket tojok nektek. Iváju, váju, váju!^{44}

Kérését teljesítették. És ekkor azt mondta nekik a madár, ha még szélesebbre tárják az ajtót, hiszen semmi akadály sincs, hogy egészen kinyissák, akkor mindenféle színű gyöngyöt ad nekik.

Egy egész halom eleket adott nekik, sárgát, zöldet, kéket meg festettet.^{45} Volt ott annyi gyöngy, hogy az egész családnak futotta nyakláncra belőle. A madár azonban elröpült. És amikor hazaért az apa, a nagyfiú hallgatagon leszegte a fejét, a kislányok meg eldicsekedtek neki a gyönggyel.

– Mindezt a madár tojta, aztán megszökött.

Az apa pedig fölkapott egy liánt, és alaposan eltángálta a fiút, és kitépte az egyik fülét.

A fiút furdalta a lelkiismeret, és amikor fölépült, és behegedt az etije, kérte az apját, hogy áldja meg, mert kimegy az erdőbe, és megkeresi a tolvaj madarat, vissza se jön addig, amíg meg nem találja.

Egy zsák kukoricát, egy kis dobót és egy apotit vitt magával. Az erdő kellős közepén leült, és dobolni kezdett, kora reggel, amikor a

nap feljövőben volt, a madarak pedig ébredtek. A dob köré kukoricát szórt, és valamennyi madár táncolva közeledett, egy kivételével, amelyik csak messziről leselkedett.

A fiú észrevette, hogy az a bátoratlan madár volt a gyöngyöt és agátszemeket tojó tolvaj. És a madár, amelyik látta a fiút az erdőbejönni, nem akart lejönni a faágról.

Guom, guom, kunt guom, guom, guom, kuru guom...^{46}

Minden madár boldogan táncolt, és csipegette a kukoricát. A tolvaj meg nem tudta, mitévő legyen. Szereti a zenét. És a kukoricát is. Szereti, de fél. A fiú pedig úgy tesz, mintha oda sem figyelne, rá se néz; és minthogy a tánc ragadós, és amikor megszólal egy dob, az embernek olyan táncolni való kedve támad, amelynek nem lehet ellenállni, a madár is táncra perdül, táncol... óvatosan fölcsíp egy kukoricaszemet, aztán addig táncol, míg egészen neki nem bátorodik, és amikor legkevésbé számít rá, a fiú elkapja.

Hazavitte az apjának: – Itt van a guom, fogja, én betartottam a szavamat, most, apám, magán a sor! Hiányzik egy fülem. Én magának adom a madarat, maga meg adja vissza a fülemet.

Az apja vattából csinált neki fület, de... kisebbre sikerült, mint a másik, és azóta mindannyiunknak az egyik füle nagyobb, a másik meg kisebb. Figyeljen rám! Azok, akik azután születtek, megőrizték annak a vattafülnek a formáját.

IROKO, A SZEIBAFÁ

Erubbá, a gyümölcsáros, mindennap, amikor fején a gyümölcsös kosárral a piacra tartott, egy szeibafa mellett haladt el. Minden áldott nap hagyott valami ajándékot a fa alatt, és kérte, adjon neki gyereket, aki elkísérné, később pedig segítene neki a munkában. Kegyességéért fizetségként Erubbá egy egész birkát ígért neki. Szeiba anyóka meghallgatta az asszony könyörgését, és Erubbának „Acsu kván – ijá obi omó”: lánya született. Ennek ellenére megfeledkezett az ígéretéről. Irokónak még a tájára se nézett. Ilyen a világ, és csaknem minden ember ilyen, csak már amikor menny dörög, mondja Csangó, akkor jut eszükbe könyörögni hozzá:

Kávuó Kabie Szí

Oggana malla malía hunto

Deddé miton⁽⁴⁷⁾

és csak ilyenkor locsolják föl a bejáratot, illetve égernek el egy guanópálmaágot.

A leány növekedett, és egy nap Erubbá és lánya útja Iroko mellett vitt el. Erubbá köszöntötte a fát, de máris ment tovább, fején a gyümölcsös kosárral. A lány megállt a fa mellett, amelynek az életét köszönhette. Fölszedett egy kis kavicsot, egy fűszálat, és rá se hederített anyjára, aki a hitelezőjébe botló adóshoz hasonlóan, szokatlanul megszaporázta a lépteit, mintha ki akarna térni a magyarázkodás elől.

Amikor már biztos távolságra eltávolodott a fától, Erubbá hátrafordult, és a lányát hívta, ám látta, hogy Iroko táncra perdült:

Jón, jón, kudn, omó lajón Kudn!⁽⁴⁸⁾

A hatalmas Iroko ropta a táncot; óriási gyökerei helyén gödör tátongott, és a lány eltűnt a gödörben. Futott Erubbá, hogy kimentse a lányát, de azt már a fölötte újra összezáruló föld úgy betemette, hogy csak a feje látszott ki.

– Bocsáss meg, Iroko – esedezett az asszony –, megadom a tartozásom.

És így dicsőítette Irokót:

Kurukaruku jejé euré oguttá

Omoló ambio oumolé

Omoló ambio oumolé

Omoló ambio ján

Ján ján Iroko. [{49}](#)

A szeibafa azonban kérlelhetetlen maradt, tovább ropta a táncot, és így énekelt:

Jón-Jón-Jón kuá mi

Omólorajón kudn

Komo lajón kua mi. [{50}](#)

És elnyelte Erubbá lányát.

Ha valaki gyereket akar, az könyörögjön Iroko tövében, hozzá fohászkodjon, és ha teljesíti a kérést, fizetségképpen évente egy birkát kell vinni neki.

A SZÓSZEGŐ EMBER

Volt egyszer egy ember meg egy asszony, nagyon szerették egymást.

Egy nap az udvarukon álló guirafa alatt így szólt az asszony:

– Ha én kufua, keresnél-e más asszonyt?

– Nem. Te vagy nekem az egyetlen asszony a világon. És ha én kufua?

– Megölném magam.

– Ha meghalsz, elveszem a férfiasságomat.

És így eskiidözött az ember a guirafa alatt, amely a dikanga di nszon állt. Telt-múlt az idő. Meghal az asszony. Eltelt még több idő. Az ember nősülni készül, ám a guirafa nem feledte a fogadalmát, és esküvője reggelén árulkodó nótára gyűjtött:

Ndumba ke fűé marná, kijénje

Ndumba kéfué tata, kijénje

E é é kijénje

Tabulo ke tiene tabulenke

Kijénje tabulo ke tiene kvenda

Eé é kijénje...^{51}

Hallották ezt a halott asszony fiai, és mind a fa alá gyűltek. Aztán apjukért mentek, és az ember, aki megfeledkezett az esküjéről, szégyenében elővette a kését, és elvette a férfiasságát.

KÖZMONDÁSOK

Oré okúd őré. – Barát barátot öl.

Éti kó mbe leri. – A fül nem nőhet túl a fejen.

Iggui kan kinsegbó. – Egy bot nem csinál erdőt.

Imalu bioniro Olórun lonté esin fun. – Farkatlan ökörről Isten hajtja el a legyeket.

Bojuri enu szodlake. – Láss, hallj és hallgass.

Oszo maje obokanle. – Utat ösvényre cserélt.

Lajé lagud lajé laa fiszi. – Minden, amit tudunk, itt marad.

Ocsa oguó laszin sze orisa. – Isten, ha te nem adsz nekem, nincs, amit adjak neked.

Enioszi and oszi. – Kéz kezét mos, és a kettő az arcot.

Beberiki szína. – A tudatlan kérdez.

Ontó olujue areb da. – Annyira szereti a fiát, hogy szemét veszi.

Mólé jakold ocsukud gueikoko. – Amikor feljön a hold, nincs aki eloltaná.

Eddiroszo iddin agguo addi fajún imu. – Az egész test alszik, csak az orr nem.

Bivo őszé buruku Olórun oju ri von. – Isten szeme lát, amikor rosszat cselekszel.

Ilu Ofó Ju,jón bér Oju Okán csocso jón ni Oba. – Vakok országában félszemű a király.

Ara guandele isze uón Oju fe. – Bárhová mégy, tedd azt, amit mások tesznek.

UTÓSZÓ

A XVI. századtól kezdve folyamatosan szállították Kubába az afrikai kontinensről a legkülönbébb néger törzsekből származó rabszolgákat. A néger rabszolgakereskedelem csupán a XVIII. század második felében lendült fel igazán, amikor a gyarmatok ültetvényein egyre több munkáskézre, olcsó munkaerőre volt szükség. A gyarmatok mezőgazdasága virágzásnak indult, termékei – elsősorban a gyapot és a cukornád – a világon mindenütt keresett árucikkek lettek. Az őslakosságnak ez idő tájt már nyoma sem maradt, ezért Afrikából behurcolt néger rabszolgákkal pótolták a szükséges munkaerőt.

Milyen törzsekből származtak az Újvilágba szállított néger rabszolgák? Ezt nem lehet pontosan megállapítani. Egyrészt nincsenek olyan korabeli feljegyzések, amelyek megbízható adatokkal szolgálhatnának, hiszen a rabszolgakereskedőt vajmi kevésbé érdekelte az „áru” etnikai hovatartozása. Másrészt pedig a XIX. században, a rabszolgakereskedelem betiltása után javában folyt a zugkereskedés. Néhány korabeli dokumentum, de elsősorban az amerikai kontinensen ma is tovább élő, afrikai eredetű kultúrák kutatásának alapján a történészek és etnológusok arra a következtetésre jutottak, hogy a behurcolt törzsek közül lélekszáma szerint a differenciált kultúrájú nyugat-nigériai joruba volt a legnagyobb.

A néger törzsi kultúrák az új hazában kettős kulturális keveredési folyamaton mentek át:

1. Afrikai keveredett afrikaival. „Kezdetleges” kultúrák vagy nyomtalanul eltűntek, vagy beleolvadtak fejlettebb kultúrákba, amelyeknek kölcsönhatása úgyszintén rendkívül erős volt.

2. Az afrikai keveredett a katolikus vallással.

A behurcolt rabszolgák közül sokan nem tudtak beilleszkedni az új környezetbe, és végső elkeseredésükben vagy megszöktek, vagy öngyilkosok lettek; ezzel egyrészt elcsüggesztették a többi rabszolgákat, másrészt nagy anyagi veszteséget okoztak a gazdáknak. A fehérek kénytelenek voltak hivatalosan is engedélyezni a *toque de tambor*-t, vagyis a rituális dobolást. Ezenkívül hozzájárultak, hogy az egy törzshöz tartozók *kabildó*-kat (segélyegyesüléseket, érdekképviselőket) hozzanak létre,

amelyekben a tagok – bizonyos fokig szabadon – gyakorolhatták vallásukat, ápolhatták ősi hagyományaikat.

A kabilido-rendszer tehát sokban hozzájárult az afrikai kulturális hagyományok fennmaradásához, és az afrikai és a katolikus vallások összeolvadását is elősegítette: például a toque de tambort csak katolikus vallási ünnepeken tarthatták, s ebből eredően manapság egyes joruba istenek szertartásai egybeesnek a megfelelő katolikus szentek ünnepnapjaival. Vallásuk szabad gyakorlása érdekében a néger rabszolgák sok külsőséget is átvettek a katolikus vallásból. A joruba rabszolga, folyamatosan megismerve a katolikus szenteket, egyre több hasonlatosságot vélt felfedezni az előbbiek és az ő vallási kultuszának tárgyai (az orisák) közt. Végül a hasonló tulajdonságok alapján minden joruba istennek, orisának megtalálta a hasonló tulajdonságokkal bíró katolikus párját: például a harcias Csangónak (a joruba vallásban a tűz és a villám urának) a tűzérek védőszentje, Szent Borbála lett a katolikus megfelelője.

Szertartásaikban sokszor felcserélték (manapság is!) az afrikai istenségek nevét katolikus szentekével, amiből a laikus kívülről csak azt látta, hogy a katolizálás eredményeképpen a jorubák már nem Csangóhoz, hanem Szent Borbálához imádkoznak. A négerek számára azonban Csangó és Szent Borbála csak két nevet viselő, de lényegében egy és ugyanaz az orisa maradt.

Rítusaikba mind gyakrabban bevonták a katolikus szentek ábrázolását, a képeket, szobrokat is. Katolikus mintára az orisáknak – többek közt – gyertyával és virággal díszített oltárt építettek. A mai Szanteria-vallásban is jelen van az „oltár-kultusz”.

A joruba és más afrikai vallások, valamint a katolikus vallás így végbement összeolvadása folytán kialakult egy új, harmadik vallás: a Szanteria. Nem más ez, mint a joruba törzs által Nigériából Kubába vitt, a katolikus vallás egyes jelenségeivel színezett és több néger kultúra hatására átalakult vallás.

A jorubák megőrizték afrikai nyelvüket; természetesen az új hazában megállt a nyelvfejlődés, és egy XVII-XVIII. századi régies nyelv maradt fenn. Ma már kevesen vannak, akik a rítusok szövegén-énekein kívül köznapi társalgást is tudnak joruba nyelven folytatni; valamennyi hívő azonban ismeri a rituális joruba énekeket, szövegeket, bár újabban olyanok is többen részt vesznek a joruba

nyelven folyó szertartásokon, akik nem értik a joruba szöveget. A kubai joruba nyelv megértésének az a másik nehézsége, hogy az évszázadok során jelentős átalakuláson ment keresztül, vagyis más afrikai nyelvek és a spanyol nyelv hatására egy keverék nyelv alakult ki, amelynek természetesen a joruba nyelv a magva.

Mivel egyetlen afro-kubai vallás sem intézményes vallás, nem alakult ki, nem alakulhatott ki a Szanteria gyakorlásának egész Kubára érvényes, kizárólagos formája. Oriente tartományban például, főleg a Santiago de Cubában gyakorolt Szanteriában erős bantu hatás észlelhető; de nyomon követhető a szomszédos Haiti néger kultúrájának hatása is. (Például Ojáta temető istennőjét Havannában Gyümölcsoltó Boldogasszonnyal azonosítják, Santiagóban viszont a Kármeli Szent Szűz vagy Szent Klára a katolikus megfelelője.) Ez a különbség tulajdonképpen arra vezethető vissza, hogy különböző törzsekhez tartozó rabszolgák különböző időben szóródtak szét Kubában, és így az egyes törzsi kultúrák egymásra gyakorolt hatása nem lehetett azonos fokú az ország minden területén. Az is előfordul, hogy a Szanteriához tartozó egyén más afrikai vallásnak is híve: ez ugyancsak elősegíti a Szanteria gyakorlatának formai. változatosságát. Általános vélemény, hogy az ősi joruba kultúra viszonylag legtisztábban a havannai Szanteriában maradt fenn.

Elmondhatjuk tehát, hogy a joruba műveltség a különböző afrikai eredetű kultúrák és a katolikus vallás hatása alatt kialakult Szanteria helyi változataiban él tovább, amit az egyes hívőcsoportok is többé-kevésbé szabadon alakítottak. Az említett eltérések az egyes változatok közt azonban nem a vallás alapjait érintik, hanem általában csak formai jelenségek, amelyek az egyes istenek kultuszában, szinkretizmusában jelentkeznek.

A Szanteria elnevezés már önmagában is utal a vallás jellegére és egyben a fent említett szinkretizmusra: a Szanteria nem más, mint a szentek (santos), vagyis az orisák kultusza (Regla de Osa). Az utóbbi években mindjobban elterjedt a spiritizmus egyes jelenségeinek bevonása a Szanteria rítusaiba. A Kubában gyakorolt spiritizmus európai vagy észak-amerikai eredetű: a médium révén megidézik a holt lelkeket, sőt magukat az orisákat is, akik ilyen formában adnak tanácsot földi pártfogóiknak.

A Szantería sokistenhívő vallás: a joruba mitológia szerint Olofin a semmiből teremtette a világot, majd belefáradva a nehéz feladat végrehajtásába, átruházta hatalmát az orisákra. Ő maga pedig mint passzív főisten él tovább az orisák birodalmában, ezért nincs önálló kultusza.

A teljes joruba panteon több mint 600 orisát számlál. Ez a rendkívül magas szám abból adódik, hogy egy-egy istennek több megjelenési formája, úgynevezett „útja” (camino) van. Például Obatalá 24 „úton” jelentkezhetsz. Elegguá 21-en, Orula 101-en stb... A mai vallási gyakorlatban nincs mindnek – egy-egy orisa valamennyi megjelenési formájának – külön kultusza.

Minden istennek megvan a rá jellemző színe, számjegye, fémje, a megfelelő színű és számú apró gyöngyből fűzött lánc, növénye, állata, étele-itala stb... A joruba isteneket általában bizonyos számú és eredetű kavicsok (otán), apró csigák (cyprea moneta, más néven cauris) és bizonyos számú, formájú, anyagú tárgyak jelképezik, amelyeket porcelán-, vas-, fa- vagy agyagtálba helyezve, az orisának fenntartott szobasarkokban vagy szobában, az úgynevezett templomszobában tartanak. Az istenségek tehát ezekben a kavicsokban rejtőznek, és a csigák segítségével beszélnek.

Obatalá, Jemajá, Ocsun, Ojá, néha Obba és az Ibejék táljait egy üvegszekrénybe, úgynevezett kanasztijeróba, a többi orisáét pedig egy ebédlőszekrényhez hasonló bútorra vagy egyszerűen a földre helyezik. Az üvegszekrényben a legfelső polcra minden esetben Obatalá, a leghatalmasabb orisa tálja kerül. A középső polcra az az istenség kerül, akinek felavatott papja a szekrény tulajdonosa (tehát Jemajá, Ocsun, Ojá, Obba és az Ibejék). Vegyünk egy példát: Ocsun papnőjének szekrényében legfelül Obatalá, középen Ocsun, alul pedig Jemajá és Ojá táljai láthatók.

Katolikus mintára a hívők gyakran oltárt építenek orisaiknak, amelyre az istenséget jelképező tárgyakat helyezik. Sok esetben helyet kap mellettük az illető orisa katolikus megfelelőjét ábrázoló szobrocska vagy szentkép is.

A Regla de Osában mindenkinek van „őrangyala”, vagyis védő istene, aki vezérli, segíti pártfogoltját. A hívőknek tehát elsősorban arra kell ügyelniük, hogy el ne veszítsék „őrangyaluk” kegyét.

Szorosabb kapcsolatot teremt ember és isten közt a hívők – egy-egy orisa kiválasztása, vagy valami bajtól való megszabadulás céljából történő – felavatása. A felavatás titkos és bonyolult szertartásán átesett személyt egy évig ijavónak (újoncnak) hívják. Ez alatt az egy esztendő alatt az ijavónak, mintegy hite és hűsége tanúbizonyságaként, egy sor kötelezettségnek kell alávetnie magát: például tetőtől talpig tiszta fehérben kell járnia, kerülnie kell mindenfajta mulatozást, még a rituális táncokban sem vehet részt, nem foghat kezét senkivel, nem nézhet tükörbe stb... Csak az egy esztendő elteltével nyeri el a szantero, illetve nő esetében a szántéra nevet.

Megkülönböztetnek egyszerű szanterót és pap-szanterót: felavatáskor megkérdezik az orisát, hogy az illető lehet-e papszantero, vagy nem. Ha igen, elnyeri a babalocsa (babá = apa), illetve az ijalocsa (ijá = anya, asszony) nevet. Spanyol nevük padrino (keresztapa, védnök), illetve madrina (keresztanya, védnöknő); ők vezetik a hívők felavatási rítussorozatát, és egyfajta védnökséget vállalnak az általuk felavatott személy felett. Minden padrínónak van „keresztgyermek” (általa felavatott szantero), úgynevezett aihadója.

A babalocsa, ijalocsa jósolhat a diloggunnak nevezett csigából (cyprea moneta); ők végzik a különböző rituális tárgyak felszentelését is.

A papi hierarchia legmagasabb tisztsége a babalao; ez csak férfi lehet: Orulának, a jóslás istenének papja. (Számuk Kubában – értesüléseim szerint – körülbelül ezret tesz ki.) A hívők, főleg a felavatott szanterók életük minden fontos lépését kötelesek a babalaón keresztül megtanácskozni az istenekkel. A babalao az úgynevezett „lfá láncával” és „lfá táljával” jósol.

A felavatás a Szantería leghosszabb, igen összetett rítussorozata: egy teljes hétig tart. Csak felavatott személyek vehetnek részt a teljes titokban lezajló ünnepsorozaton. A felavatandó személy (ijavo) sem láthatja a ceremónia egyes részeit, mert bekötik a szemét; a résztvevőknek tilos bármilyen felvilágosítást adni a rítus lefolyására vonatkozóan. Csak kitartó munkával és nem kis fortéllyal sikerült rávenni egyik adatközlőmet, hogy elmesélje – megközelítő pontossággal – az avatási szertartások lezajlását.

Az ijavónak először a megtisztulási rítuson kell átesnie: éjjel a rítust vezető babalocsa, ijalocsa segédje, az ojubbona kíséretében, kimegy a folyópartra, megfürdik, régi ruháját a folyóba veti, majd bűntől megtisztult testtel-lélekkel, tiszta fehérbe öltözve tér vissza a szent szobába.

Ezután állatokat áldoznak az isteneknek, az ijava testét megmossák az istenek szent növényeiből készült főzettel (omiero), a fejét kopaszra borotválják, és fehér, piros, kék és sárga köröket festenek rá, Obatalá, Csangó, Jemajá és Ocsun, a négy leghatalmasabb orisa színeit. Az ijava fejét négyszínű kendő borítja. Közben énekszóval köszöntik és szólítják az isteneket, majd egyenként az ijava fejére helyezik először keresztszülei isteneinek, majd saját istenének a táljait. Ezt követi a jóslás, amelyet a babalao végez; ekkor az istenek meghatározzák újjászületett gyermekük további életútját. A hét napig tartó rítussorozat újabb állatáldozattal zárul.

A dobok előtti bemutatás (presentación) a felavatás után bármikor történhet. Ha az ijava a szent dobok istenének, Anyának a támogatását is el akarja nyerni, kéri „keresztszülőjét”, hogy ünnepélyesen mutassa be a dobok előtt. Ennek a szertartásnak az elvégzése nélkül az ijava nem léphet a szent dobok elé, nem vehet részt rituális doboláson, nem táncolhat a dobok előtt. A szertartás két részből áll: először zárt ajtók mögött állatáldozatot mutatnak be az isteneknek, majd ezt követi a nyilvános ünnepség, a tulajdonképpeni bemutatási ceremónia.

A három dobos először a templomszobában dobszóval köszönti az isteneket, majd a ház legelső szobájában az egybegyűlt vendégekkel várják, amíg „keresztszülei” kíséretében megjelenik a védőszentjének megfelelő színű és díszítésű ruhába öltöztetett ijava. Köszönti a szent dobokat, a földre helyezi áldozatát (két kókuszdió, két gyertya és 1,05 peso), majd eltáncolja orisája táncát. Mostantól fogva más ünnepeken is táncolhat a szent dobok előtt, megérintheti őket, de arra is kötelezte magát, hogy időnként ajándékot vigyen nekik (kókuszdiót és pénzt).

Minden elhunyt babalocsa, ijalocsa halálát halotti rítusok kísérik. Megkérdezik az isteneket, hogy az elhunyt tulajdonában lévő szent tárgyakat (az orisák táljait és különféle rituális tárgyakat)

örökölheti-e valamelyik „gyermeke”, vagy követik gazdájukat a sírba. Az elhunyt halálának első évfordulóján rituális halotti tort rendeznek.

Ezekon kívül még fontos rítus a felavatási évforduló („születésnap”), az egyes orisák napjának megünneplése, valamint a kisebb áldozatok bemutatása az orisák kegyének, segítségének elnyeréséért (megtisztulási rítus, állatok, ételek áldozata stb...).

A kubai Szanteria rítusaiban rendkívül fontos szerepe van a különféle színű, apró gyöngyökből fűzött nyakláncoknak. Minden orisának megvan a jelképes színe, és a megfelelő színű gyöngylánc a rítusokban nem díszítésre szolgál, hanem magában rejt az orisa hatalmát, és így védelmezi a hívőket bármiféle veszéllyel szemben. Ilyen „ereje” csak a felszentelt láncoknak van. A felszentelés külön rítus keretében történik: a felszentelést a babalocsa, ijalocsa végezheti. A láncokat megmossák az orisának áldozott állat vérével és az orisa füveiből készült főzettel (omiero), s ezáltal „megtisztítják” őket. Általában minden rituális kellék felszentelése rítushoz kapcsolódik, erre a felavatási szertartás a legalkalmasabb.

A lánc elszakadása vagy a gyöngyszemek összetapadása figyelmezteti a tulajdonost, hogy szerencsétlenség, veszély fenyegeti. Ilyenkor azonnal felkeresi a babalocsát vagy ijalocsát, aki csigák (diloggun) vagy a kókuszdió (obi) segítségével kellő tanácsokat ad a veszély elkerülésére.

A felszentelt láncokat viselő hívőknek több szabályt kell betartaniuk, hogy megőrizzék a lánc, vagyis az orisa kegyét. (Például nemi aktus közben vagy menstruáció idején nem szabad viselni a láncokat, fürdés előtt le kell venni őket, mert a víz elmossa a lánc „erejét”.) Meghatározott időközönként a láncnak „ennie” kell, vagyis az orisának áldozott állat vérével és omieróval, az orisa füveiből készült főzettel meg kell mosni. Ha valaki nem gondozza kellőképpen a nyakláncát, nemcsak az istenek segítségét vesztheti el, hanem esetleg még büntetésben is részesül.

A Nigériából Kubába került jorubák nem csupán isteneiket, rítusaikat vitték magukkal az új hazába, hanem rendkívül gazdag mitológiájukat is. Ezek a legendák, mítoszok, közmondások szájhagyomány útján terjedtek és terjednek manapság is. Csak az úgynevezett Libretában, a babalocsák, ijalocsák és babalaók kézírásos szent füzetében találunk néhányat lejegyzett formában.

A Libreták titkos „kézikönyvek”, amelyekben egy-egy képzetesebb szantero összegyűjti a vallás, a rítusok jellemzőit, utasításokat, útbaigazítást ad a felavatott személyek kötelességeit, magatartását illetően. Ez is segíti az ijavót a Szanteria minden csínjának-bínjának kitanulásában. A füzet csak az arra érdemes személyek számára hozzáférhető, avatatlan kezekbe nem kerülhet.

A legtöbb kubai joruba mítosz az orisák életéről, különböző megjelenési formájáról, tulajdonságairól, egy-egy rítus, tabu vagy szokás kialakulásáról szól. Azok a mesék, fabulák, amelyeknek állatok a főszereplői, általában olyan didaktikus történetek, amelyek egy-egy emberi tulajdonságot (például a főszenységet, hazugságot, irigységet, hálátlanságot) figurázzák ki.

Az istenségekről szóló mítoszok egy részét a mai rituális énekekben az apkvón, az előénekes egy-egy szertartáson újra és újra elénekli. De aligha találunk a hívők közt olyat, aki ne tudna százával mítoszokat mesélni! Magam is gyűjtöttem, és ezeknek a mítoszoknak egy részét ebben a kötetben adom közre.

A mítosz – mint népköltészeti alkotás – változatokban hagyományozódik. A variánsok kisebb-nagyobb mértékben eltérnek egymástól. Ebben a kötetben is megtaláljuk egy-egy mítosz két-három változatát (például: *Miért vágta le Obba a fülét* és *Hogy keletkezett a tó*, *Miért lakik Olókun a tenger mélyén*). A válogatás során azonban igyekeztem csak olyan változatokat a kötetbe venni, amelyek a hasonlóság ellenére is új epizódokkal egészülnek ki. A kötet mítoszait a fordító látta el címmel, hiszen a szájhagyomány útján terjedő népköltészeti alkotásoknak a mesélő nem ad címet.

Sajnos ma még igen gyér azoknak a munkáknak a száma, amelyek érdemben foglalkoznak a Szanteriával, illetve egyáltalán az afro-kubai kultúrákkal. Lydia Cabrera és Fernando Ortiz egy-egy könyvén, valamint néhány – gyakran felszínes – újságcikken kívül nem áll más forrásmű a kutató rendelkezésére. Mítoszt, mesét vagy bármilyen adatot illetően szinte kizárólag saját gyűjtőmunkájára támaszkodhat a kutató.

Dornbach Maria

A MÍTOSZOKBAN SZEREPLŐ JORUBA ISTENSÉGEK

Argaju (Agaju, Aggaju, Aganyu) – A folyó és a szavanna istene. Katolikus megfelelője Szent Kristóf. Adatközlőim szerint csak egy megjelenési formája, úgynevezett „útja” van. Nyaklánc fehér, világoskék, vörös és barnászörös tömör műanyag gyöngyből készül. A gyöngyszemek négyesével váltakoznak. Argajutnem avatási szertartás keretében veszik fel kiválasztott gyermekei, hanem egy sokkal egyszerűbb rítus során megkapják az istenséget rejtő nagy cserépedényt, amelybe egy nagyobb, hegyes követ (kavicsot), 18 apró csigát (*cyprea moneta*) és 3-6 apró, vasból készült tárgyat (például kis nyilat, pálcát, pálmát) helyeznek.

Baba-lu-ajé – A betegségek, különösen a nemi-és bőrbetegségek, a lepra védőszentje, istene. Katolikus megfelelője Szent Lázár. Dahomeyból származik. Mankóra támaszkodó beteg embernek ábrázolják, oldalán két kutyaival. A dahomeyi ararék avatási szertartáson veszik fel ezt az istenséget, a jorubák, Argajuhoz hasonlóan, csak megkapják az istenséget rejtő két agyagedényt. Az egyikben találhatók az istenséget jelképező tárgyak (csigák, kavicsok stb.), a másikkal pedig lefedik. Száma a kilenc, nyakláncát általában fehér gyöngyszemekből fűzik, amelyekre vékony kék csíkokat festenek. Egyes adatközlőim szerint 17, mások szerint 9 „útja” lehetséges. Valamennyi megjelenési formájában Szent Lázárral azonosítják, de más-más joruba nevet visel, és nyakláncának színösszetétele is változik. Például: Baba-lu-ajé-Aszoi az istenségnek az az „útja”, amikor még arará földön élt; nyaklánc 18 fehér, kék csíkos, 9 fekete és 9 barna gyöngyszemből készül.

Csangó – A tűz, a villám, a dobok, a férfiasság és a bátorság istene. Történelmi adatok tanúsága szerint valóságos személy volt: Nigéria Ojó tartományának rettegett, elszánt, bátor királya. Színe a vörös és a fehér. Kezében mindig szekercével ábrázolják, amely harcias voltát hangsúlyozza. Katolikus megfelelője a szintén harcias természetű Szent Borbála, a tűzérek, a villám és általában a harcok védőszentje. Csangó a viharfelhőkből a villám kiragadását és letörését utánozza táncaiban. Csak egy „útja” van, de 12 különböző nevet viselhet (pl.: Addima-Addima, Csangó legősibb neve; az

Obbalubbe név Csangó életének arra a korszakára utal, amikor Obba istennő félje volt; Obbanya annyit jelent, mint a dobok ura; Csangó-Obajé a tűz ura; Oni Oba a király fia; Alafi a királyok királya stb...). Nyaklánc mindig vörös és fehér gyöngyszemekből készül. Kiválasztottjai avatási szertartáson veszik föl, illetve kapják meg az istenséget rejtő, piros-fehérre festett fatálat, amelyet egy kb. 0,5-1,5 méter magas faállványra (pilonra) helyeznek. Benne található az istenséget jelképező tárgyak: 6, általában lapos, villám repesztette kő, 18 csiga (cyprea moneta), 1 nagyobb csiga (ajé). A fatál köré, illetve az oltárra helyezik el a piros-fehérre festett guiratököket (acseré), az ugyanilyen színű szekercét, az orisa ételeit (banánt, tököket stb...).

Elegguá (Elegbá, Legbá, Eleguá) – Az utak, útkereszteződések, életutak és a sors incselkedő, csintalan, tréfás természetű istensége. Minden szertartáson hozzá énekelnek, foháskodnak, neki áldoznak először, így biztosítván az ünnep zavartalan lezajlását. Színe a vörös és a fekete, az élet és a halál jelképe. Katolikus megfelelője Páduai Szent Antal lehet, a bolygó lélek, valamint a Prágai Kísérő. A mai vallási gyakorlatban 24 „útját” ismerik (Esu Ajeru, Esu Terún, Esu Alagguana, Esu Miloggi, Esu Alaketu, Esu Anyaggi, Esu Makó, Esu Laroje stb...). Ritkán avatnak föl valakit Elegguá papjának. Elegguá vörös-fekete táljában a többi istenségtől eltérően nem 18, hanem 21 csiga (cyprea moneta), áldozati állatok csontjai (egér, hikotea) és a szent kavicsok találhatóak. Oltárára különféle gyerekjátékokat (labdát, sípot), édességet, cukorkát és Elegguá kampósbotját helyezik.

Elegguá általában házőrző szerepet tölt be; csaknem valamennyi hívő házában, az ajtó mögötti szekrénykében vigyáz gazdája sorsára, szerencséjére. Ilyen „házőrző Elegguát” bárki kaphat a hívők közül, nem avatási, hanem egyszerűbb rítus keretén belül. Elegguá a három harcos egyike, ezért a hívők csak másik két társával, Oggunnal, Ocoszival együtt kaphatják meg. Elegguá ebben a funkciójában más ábrázolási formát ölt: egy kis agyagtálcába helyezett, csigaszemmel és -szájjal díszített, agyagból, illetve cementből készült fej. A cementbe belegyúrák az istenséget jelképező anyagokat: különféle helyekről szerzett földet (útkereszteződésből, katolikus templom mellől, börtönből, illetve

börtön mellől, kórház mellől, utcasarokról), az istenség tulajdonában lévő növényekből egy-egy szálát, szavannáról hozott kavicsot, egy darabka szenet, két különböző pénzérmét, a babalao készítette port (készítése kizárólag a főpap titka!), az istenség növényeiből készült főzetet (omiero), vajpálmazsírt, száraz bort és mézet. Mindezt jól elkeverik a cementtel, aztán fejet formálnak belőle. Gyakran egy darab hikotea-(mocsári teknős) páncéllal fedik be a szobrocska alját. Az így elkészült Elegguá „patináját” a rácsorgatott állatvér adja meg, mert ez Elegguá főétele. Kedvence a fekete színű kakas, a csirke, a hutia patkány vagy az egér vére. Nem veti meg a pirított kukoricát meg a pálinkát sem, sőt szivarozni is nagyon szeret!

Van olyan „házőrző Elegguá” is, amelyet nagy tengeri csigákból készítenek. Ilyenkor a fent leírt módon gyúrt cementet a csigába tömnek, ez alkotja az istenség fejét. Szeme és szája apró csigából készül.

Ibejék (Obejék, Himaguák) – Szent ikrek, a gyermekek védelmezői. Katolikus megfelelői Szent Kozma és Szent Demjén, a két vértanú; a borbélyok és a sebészek védőszentjei. Az Ibejéknek nincsenek felavatott papjaik, gyermekeik csak megkapják a két istenséget jelképező két egyforma kis agyagkorsót, benne 4-4 kavicsal és 4-4 csigával (ebből 3-3 cyprea moneta és 1-1 nagyobb csiga), valamint az általában két egyforma, fából faragott, zsinórral egymáshoz kötözött, vörös rongyba csavart vagy egy darab fából faragott babát. Régebben találtak olyan egyben faragott Ibejéket is, amelyeket belül üregesre képeztek ki, ide emberi maradványokat, csontot, földet, gyökeret, vérrel átitatott rongydarabokat helyeztek. Az egész figurát becsavarták vörös, majd fekete rongyba, nyakába láncokat akasztottak.

Az Ibejéknek nem szentelnek külön rítusokat, hanem szinte mint a bálványt imádják őket. A mitológia szerint Csangó és Ocsun törvénytelen gyermekei, akiket nagyanyjuk, Jemajá nevelt föl. Varázserejük iker voltukban rejlik, amely megtörik, ha szétválasztják őket.

Jemajá – A tenger, a sós vizek, az anyaság istennője. Katolikus megfelelője a Reglai Szent Szűz. (A monda szerint Szűz Mária megjelent három halásznak a Havannai-öböl partján fekvő Regla nevű faluban.) Jemajá színe a kék, száma a 7. Tánca a tenger

hullámozását idéző mozdulatokra épül, hol lágyan hullámozó, hol viharosan dühöngő. Nyaklánc általában sötétkék és áttetsző, vízszínű gyöngyből készül. 7 – a mai vallási gyakorlatban is jól ismert – „útja” van. Megjelenési formái szerint változik az istennő nyaklánc, és az egyes „utakon” jelentkező Jemajá más-más tulajdonságokkal bír.

Jemajá Okoto csak fél szemmel tud sírni, kiválasztottja általában bandzsa. Ez a Jemajá a Vörös-tengerben, Jeniajá Ibu Agganá pedig a Fekete-tengerben lakik. Jemajá Aszeszuj tenger színén, a hullámok taraján él, ezért eszik kacsát (jöllehet a tengerben nem úszik kacsát!...). Jemajá Majeleo a tengerparti homokban lakik, nem eszik kacsát, és szereti bolondnak tettetni magát. Nyakláncát fehér, sötétkék és sötétrózsaszín gyöngyből fűzik. Jemajá Acsabbá lányait az ezüst bokaperecreől ismerhetjük fel. Lánc sötétkék, vörös, fehér és fekete gyöngyből készül. Jemajá Ibu Aro a tenger mélyéről csak teliholdnál jön elő.

Az istennőt rejtő kék színű porcelán tálban 18 csiga, 7 tengerkavics és 7 különféle ólomtárgy (nap, hold, evezők, kulcs, horgony, mentőöv stb...) található. A tálat tengervízzel töltik meg. Kívülről hét ezüst karperec és korona díszíti.

Jevá (Jegguá, Jeguá) – A sírok istennője. Szűzi életéhez híven tisztelőitől is szüzességet követel. Nem szereti a zajt és a gyerekeket. Színe a rózsaszín. Katolikus megfelelője a Monserrati Szűz vagy a Védtelenek Anyja. Manapság nagyon kevés felavatott gyermeke van. Felavatott papnői általában csak azok az asszonyok, akik már nem menstruálnak. Jevá előtt tilos ruha nélkül lenni, nemileg közöszni, obszcén szavakat kiejteni, és az asszonyok nem hívhatják férjnek a házastársukat.

Obatalá (Obbatalá) – A föld, az emberek, az igazság, a tisztaság, a béke teremő istene. Leghatalmasabb az orisák között. A joruba mitológia szerint hol férfi, hol meg női alakban jelenik meg. Katolikus megfelelője a Kegyelmes Anya. Száma a 8, kedvenc fémje az ezüst. 24 „útja” van, ebből 8 a legismertebb és a legnagyobb kultusszal körülvett megjelenési formája.

Obatalá Ajágguna a legfiatalabb Obatalá. Nyaklánc fehér gyöngyből készül, amelybe egy-két szem piros gyöngyöt is fűznek. Igen harcias természetű, a keresztre feszített Jézussal azonosítják.

Obatalá Jeku-Jeku valamennyi Obatalá között a legidősebb. Reszkető öregember képében, kezében bottal jelenik meg. Fehér gyöngyből fűzött láncát pár szem korall díszíti. Ocsanlát Szent Annával azonosítják, és nyakláncát fehér és zöld gyöngyből fűzik. Oba Moro láncá fehér és barna színű gyöngyből készül, a Názáreti Jézussal azonosítják. Oszakrinyán katolikus megfelelője Szent József, a pásztor. Láncá szintén fehér és piros gyöngyből készül. Obatalá Alaggémának a katolikus vallásban Jézus király felel meg, nyakláncát tiszta fehér gyöngyből fűzik. Iba-Ibo és Obatalá Jemu ennek az istenségnek a legősibb „útjai”, azt tartják róluk, hogy együtt éltek, és tőlük származik a többi Obatalá.

Felavatott papjai az istennőt rejtő fehér porcelán tálba 18 csigát, 4 vagy 8 fényes, fehér folyami kavicsot és különféle ezüstitárgyakat helyeznek, amelyeket vattával takarnak be.

Oba (Obba, Olba) – A hűség istennője. Katolikus megfelelője Szent Katalin és Szent Rita lehet. A mai vallási gyakorlatban egy „útja” ismeretes, nincs nagy kultusza, kevés felavatott papnője van. A temetőben lakik. A felavatott személy általában Ocsunnal együtt Obát is megkapja. Az istennő titkát rejtő tálba 18 csigát, 9 kavicsot és egy álarcot helyeznek. A küzdelmes életet maga mögött tudó, szomorú szívű istennő ritkán jön a földre.

Ocsoszi – Elegguá és Oggun mellett a harmadik harcos, a vadászat istensége. Katolikus megfelelője Szent Norbert. Táncában a vadász kémlelő mozdulatait utánozza. Elmaradhatatlan szerszáma a nyíl és az íj. Általában külön vallási kultusza nincs, hívei csak a másik két harccsal együtt kapják meg. Nyilával lelövi a gazdáját fenyegető veszélyt. Színe a zöld. Egy vasból készült íj és nyíl formájában ábrázolják, amelyet az Oggunt jelképező vastárgyakra helyeznek.

Ocsun – Az édesvizek, a folyó, az arany, a pénz, a vidámság, a szerelem kacér istennője. Hívei „szent szajhának” hívják. Katolikus megfelelője a Cobrei Irgalmas Szűz, vagyis az Oriente tartományban lévő rézbányában (cobre: réz) megjelent Szűz Mária. Ocsun színe a bronz- és az aranysárga. Nyakláncá aranysárga áttetsző gyöngyből készül. Száma az 5. őt különféle „útja” van, miszerint ötféle nevet visel, katolikus megfelelője, nyakláncá stb. eszerint változhat.

Ocsun Kolé Olofin szolgálója, az auramadárban lakik (karvalyféle ragadozó madár), nyaklánc vörös és aranysárga gyöngyből készül, lányának házában, a szoba közepén egy kis guiratököt találhatunk, tetejében öt auratollal.

Ocsun Ololo-Oddi Orula felesége, Orulával él együtt. A Loretói Szent Szűzzel azonosítják. Lánc aranysárga, vörös, zöld és sárga színű gyöngyökből készül. Jellemzője, hogy mindkét karját elvesztette.

Ocsun Ibu-Jumu valamennyi Ocsun között a legidősebb. Állandóan varr és köt. A folyó legmélyén lakik, lánc aranysárga gyöngyből és korábból készül.

Ocsun Ibu-Anyá a dobok istennője. Láncát fehér, világoskék gyöngyből és borostyánkő szemekből fűzik.

Ocsun Ibu-Akuará süket, ezért nem csengettyűvel, hanem kolomppal hívják. Lányai kanárimadarat, néha zongorát vesznek neki. A folyó iszapjában lakik.

Az istennőt rejtő porcelán tálba hívei 5 folyókavicsot, 18 csigát és 5 rézpénzt, illetve ennek a többszörösét helyezik, majd a tálát megtöltik folyóvízzel. Kívülről a tálon az istennő sárgaréz koronája látható, amelyen 55 aprócska réztárgy fityeg, valamint egy rézcsergő a kiegészítő dísz.

Oduduva (Odua, Oddua, Oddudua) – Személyét illetően háromféle magyarázat lehetséges: vannak, akik az oltár védőszentjének, illetve az Oltári Szentségnek tartják, mások az alvilág istenének vagy Obatalá egyik „útjának” tekintik. Két utóbbi formájában Szent Emánuellel azonosítják. Papjait felavatják. A mai vallási gyakorlatban rendkívül gyér kultusza van. Oduduva is Olofi házában él. A mitológia szerint Obatalá védelme alatt áll, aki finom vattába csavarta Oduduva testét, hogy védje a nap perzselő sugarától. Nyaklánc gyöngyházból készül. Általában egészségügyi okokból avatják fel a papjait. Hívei azt tartják, hogy egyszerre ioi fehér galambot eszik.

Oggun – Minden fém birtokosa, a hegyek, az erdők, a szavanna és a harc istensége, a nádvágók patrónusa. Katolikus megfelelője Szent Péter. Száma a 21. Tánca általában harci jellegű. A táncos kezében tartja az orisát jelképező bozótkést. Színe a zöld és a fekete. Ma a Szanteriában nyolc „útja” ismeretes.

Oggun Kobu-Kobu a szavannában él, és déli tizenkettőkor „dolgozik” (ez a legkedvezőbb óra, hogy hívei a segítségét kérjék). Oggun Relekum a vasúti sínek és az országút kereszteződésénél lakik. Oggun Aguanijé az erdők csőszé. Oggun Alaguedé vastelepeken, vasgyárakban, Oggun Areli (Arere) a tereken, erdei tisztásokon, Oggun Aguanilé pedig a rendőrségen lakik.

Vannak felavatott papjai, de Elegguához hasonlóan – Elegguával és Ocsoszival együtt – bárki megkaphatja. Tulajdonosát megvédi a rendőrségtől, a börtöntől, bozótvágo késével elűzi a gazdáját fenyegető bajt. Ebben a funkciójában agyagtálba vagy háromlábú vaslábosba helyezett vastárgyak jelképezik (szegek, kapcsok, síndarab, lánc, kulcs stb.).

Ojá (Jansza, Janszan) – A szikra, a szél és a temető istennője. A legharciasabb az istennők között. Szilaj táncában a szél mozgását utánozza. Erőtéljes, féktelen mozdulatait kiemeli a kezében lévő fekete lófarok. Fején gyakran rézkoronát visel. Ruháján a szivárvány minden színe látható. Száma a 9. Katolikus megfelelője – vidékenként változik – Szent Teréz és Szent Klára, valamint Gyümölcsoltó Boldogasszony. Amikor Gyümölcsoltó Boldogasszonnyal azonosítják, nyakláncra 9 barna színű, tömör műanyag gyöngyből, amelyre vékony fekete-fehér csíkokat festenek, valamint 9 barna színű gyöngyszemből készül. Ez az *Ojá* a piacon lakik.

Amikor Szent Terézzel (illetve Szent Klarával) azonosítják, csak csíkozott barna gyöngyből fűzött láncot visel, és a temető bejáratánál lakik.

Az istennőt rejtő, vízzel megtöltött porcelán tálba felavatott hívei 9 kavicsot és 18 csigát helyeznek. A tálat kívülről egy rézkorona és 9 karperec díszíti. A koronán 9 különféle réztárgyacska fityeg.

Olofi (Olofin) – A joruba Teremtő, az istenségek feje. A semmiből teremtetten a világot, majd a nehéz feladat végrehajtásába belefáradván, visszavonult, hatalmát szétszította az orisák között. Ő maga mint passzív főisten él tovább, ezért nincs önálló kultusza (*deus ctiosus*). Nevét a hívők csak énekeikbe, imáikba foglalják.

Olókuti – Lakhelyéhez híven, a tenger és az óceán mélyének istennője. Egyesek Jemájá anyjának, illetve nagymamájának, mások

pedig Jemajá „útjának” tartják. Gyermekai Jemajától függetlenül kapják meg az istennőt rejtő, tengervízzel megtöltött, nagy agyagkorsót, amelyben meghatározatlan számú kavicsot és 18 csigát (cyp. mon.), valamint egy ólomból készült álarcot találunk.

A szanterók rendkívül nagy tisztelettel és tartózkodással veszik körül. Agyagkorsóját csak évente egyszer nyitják ki, amikor friss tengervízzel töltik meg. Senki sem láthatja az arcát, ezért ha az ünnepeken a földre jön, és valamelyik gyermeke testébe száll, az csak álarcban táncolhat, és az ünnepség után rögtön megtisztulási szertartást kell végeznie, nehogy meghaljon.

Olodumare (Olordumare, Oloddumare) – Olofin anyja és egyesek szerint felesége is. Nincs külön kultusza. Imákban, énekekben egyszerre fohászkodnak Olofinhoz, Olodumaréhoz és Olorunhoz. Olofin megfelel az Atyaistennek, Olodumare a Fiúistennek, Olorun pedig a Szentlélekistennek.

Orisa-Okó (Oricsaoko) – A mezőgazdaság, a földművelés istene. Foglalkozásához híven egy földet jelképező cserépen ekével és két igavonó állattal szántó paraszt alakjában ábrázolják. Színe a lila. Katolikus megfelelője Szent Izidor, a földművesek védőszentje. Orisa-Okóhoz fohászkodnak esőért, jó termésért. Híveit nem avatják föl, hanem kiválasztottjai csak megkapják az istenséget jelképező figurát. Nincs elterjedt kultusza.

Orula (Orumbila, Orunla, Ifá) – A jóslás istene. Katolikus megfelelője Assisi Szent Ferenc. Színe a zöld és a sárga, ioi különböző „útja” van. Orula papjait nem avatják, hanem csak megkapják az istenséget jelképező tárgyakat; ezek: fehér porcelán tál, benne kétszer 21 kolakókusz (apró, afrikai kókuszfajta), 4 egérfej; mindezt középen falemezzel elválasztják. Orula papjai csak férfiak lehetnek, az ún. babalaók, a Szanteria vallás főpapjai. De bárki (nő is!) megkaphatja „Orula kezét”: zöld és sárga gyöngyökből fűzött karkötőt, amely megvédi tulajdonosát minden bajtól. A férfiak karkötőjét „Igdé de Orulá”-nak, a nőket pedig „Kofá de Orulá”-nak hívják.

Oszain – A növények és a kuruzslók ura, istensége. Általában félszemű, félkarú és féllábú ember alakjában, vagy egyszerűen egy növényekkel teli guirával ábrázolják. Katolikus megfelelője Szent József. A mai vallási gyakorlatban kevésbé ismert istenség.

JEGYZETEK

abure = nővérem

ácsé = hatalom, szent tárgy

acso = ruha

adeté = leprás ember

addié = tyúk

aggede = banán

agguadó vagy aguardó = kukorica

ajá = mahá nevű, nem mérges kígyó

ajanaku = elefánt

aj élé = galamb

akuaró = fürj

akukó = csirke

Alafia vagy Alafi, Alafin = Csangó neve

álé = szerető

amalá = kukoricaliszt

anyaga = táncolni

apoti = szék

Arajeji = Elegguá „útja”

aro = beteg

araóko = határ, mező

arará = Dahomeyből származó törzs

Arareji = Elegguá neve

ará-tako = földműves

aratubu = fogoly

avé vagy avo = jó

avo = Orula, a jóslás istenének papja; jó

Babá = Obatalá neve

babalao = Orula kiválasztott fia, papja. A joruba vallás

(Szantería) papi hierarchiájának legmagasabb rangját viselő, Orulának felavatott férfi. Főpapi rangjában a leghatalmasabb jó, az Ifá-tál és Ifá-lánc birtokosa, amellyel csak ő jósolhat, banté = ágyékkötő

Baba-lu-ajé = a bőr- és nemibajok védőszentje, aki a mitológia szerint szifiliszben halt meg.

Barajiku = Elegguá neve

betű = jóslásnál alakzat, amelyet a jóslási eszköz (kókuszdió, csiga, okuelé) mutat; ebből olvas a jós

cselerá = zászló

csérin, csérin, csérin = megy, megy, megy

csón, csón, csón = ment, ment, ment

dikanga di nszon – az udvaron

dilonga = tányér

ebbó = áldozat

ebinpámi (helyesen: ebi umplá mi) = éhes vagyok

ebku = hutia, patkányszerű rágcsáló az Antillákon

éggun = haldoklik

ejá = füstölt hal

eku = hutia, patkányszerű rágcsáló az Antillákon

eleke = nyaklánc

enekén = rostos növény

enni ad a fejének = megtisztulási rítust végez; a joruba

hiedelem szerint a lélek az ember fejében lakik

epá = csont

epó = vajpálmából készített zsiradék; a vajpálma gyümölcsét megőrlik, vízben megfőzik, kihűtik, és az így nyert zsiradékot hívják így

Esu = Elegguá egyik „útja”

éti = fül

euré meji = két kecske

fefe = hetvenkedő, hazudó, nagyokat mondó

fémma = halálán van

guemilere = ünnepség

guirafa = lopótökfajta, illetve ennek a fája

guiratök = lopótökfajta

hikara = felébe vágott, magjától megtisztított guiratök.

Manapság is kedvelt edény, amelyet evéshez, iváshoz használnak.

Szent edénynek tartják. Sok házban – főleg vidéken – porcelán tál

helyett hikarában tartják az istenek titkait, hutia = patkányszerű rágcsáló az Antillákon; húsa ehető

iboru iboja ibocsicsé = Orula papjai, a babalaók, valamint Orula köszöntése

Ifá = Orula neve; a jóslásra használatos fatál neve

lgbá = hikara
ijá = anya
ijalocsa = pap-szantera, védnöknő (keresztanya), ő vezeti a
hívők felavatási szertartását; csigával jósolhat
ljalodde = Ocsun neve
lku = halál
ikuk = halottak
ilé = ház
ilé-ilu = falu, város
ilévón = börtön
Iroko = szeibafa, gyapotfa
irori = párna
Jalodde = Jemajá neve
Jalordc = Ocsun megszólítása
jamszgyökér (dioscoreaceae) = gumós növény; gumóját
burgonya helyett fogyasztják
jarej = legyezőpálma rostja, illetve abból font kalap
jéun = enni
ká, ká, ká = mendegélt
kabulaszo – csapda
kararu = húsleves
kianbobba= öreg
kincsé = miért
kimbombó= édesgyökérfajta, illetve abból készült joruba étel
kokán-kokán = szívből
kufua = meghalnék
kunié, foribale! = térdelj le, és üdvözlj engem!
mahá= nem mérges óriáskígyó. Obatalát szokták lába alatt egy
mahával ábrázolni.
Móddu kué. = Köszönöm.
mokenken = gyerek
munka = a Szanteria vallásban a kisebb szertartásokat (például
a jóslást, megtisztulási rítust) hívják így
Obbára = Csangó egyik neve
óbe = nádvágó kés
obi = kókuszdió
obini = asszony

óddara aggádágoddo = jó erőben van
oddi = csiga
ofé = látok-e
ogedé (oggeddé) = banán
oguó meridiloggun = 16 pénzérme
Oggundaddié = Oggun neve
Oggun obini = Oggunnak, a vasak, a szavanna, a börtön
istenének női alakja
ogután = birka
ojudó = ágy
okuélé = jóslásra használatos lánc, amely fémláncra fűzött 8
darab kókuszdióhéjból vagy a hikutca (mocsári teknős) páncéljából
kivágott 8 darabkából áll
okuó = halott
ole = tolvaj
oluiggi = rőzse
omi = víz
omó = fia
omodé = fiatal
omodé kuaro = fiatal fürj
omordé = asszony
ondoko = paráználkodni
onyi= méz
ori = kakaóvaj
orisa = joruba istenség
Oszankirivan (Oszakrinyán) — Obatalá egyik megjelenési
formája, „útja”
osziere omotivo = ostobák vagytok
oti = pálinka
Ouolé! = Menj be!
ovó = pénz
pancsaku = guiratök
parubbó = étel
polako = pénz (érme)
„porokat” szór = varázslatot, boszorkányságot végez
szantera = felavatott nő
Szaramaguá = Jemajá neve

szeibafa (eriodendron anfractuosum) = a gyapotfa egy fajtája, a
termésében lévő gyapot szövésre nem alkalmas
unjéun = enni

- {1} A fenséges és okos Elegguát (Esu Bara) dicsőítő dalocska.
- {2} Csangó pálmalevélből és kukoricacsuhéból készült házáról énekel.
- {3} Mit csinálsz?
- {4} Fiam! Anyád szeret téged!
- {5} Térdelj le, és üdvözlj engem!
- {6} Jemajá szigorú, de Csangó isten visszajön hozzá.
- {7} Csangó könyörög Jemájának, hogy engedje be házába, és bocsásson meg neki.
- {8} A gyereket a Halál vitte el
- {9} Oltári Szentség = Oduduva joruba istenség katolikus megfelelője.
- {10} Ne hagyd Csangó istent vízbe fulladni.
- {11} Kimentelek.
- {12} Bocsáss meg, anyám
- {13} Rőzsét gyűjtök
- {14} Szívből.
- {15} Irigy!
- {16} Alafia, siess, siess! Anyád beteg!
- {17} Anyáin beteg? Rohanok, mert anyám beteg!
- {18} Én sírok, sírok.
- {19} Sietek.

{20} Hangutánzó szó.

{21} Jött az evés.

{22} Ment-ment.

{23} Éhes vagyok! Banán?

{24} Jól van.

{25} Szófogadatlan fiam.

{26} Elkészült a húsleves, benne kukoricaliszttel, Csangó király étele.

{27} Elmegyek.

{28} Uram, sírok...

{29} Csangó, Obba levágta a fülét!

{30} Obba, mit tettél?

{31} Megtisztulási rítust végzett.

{32} Oggunnak, a vasak cs a börtönök istenének női alakja.

{33} Kerülj beljebb!

{34} Elmegyek.

{35} Fogd ezt a jamszgyökeret.

{36} Oggun hívja Jemáját, hogy nyújtsa a kezét és menjen vele.

{37} Barátom, gyere paráználkodni!

{38} Magas a kaptár, de fölmászom rá.

{39} Hálómmal sok halat fogok.

{40} Gyertek, mert Koko madarat fogott.

{41} Kivágjuk a fát!

{42} Maboni meghalt.

{43} Korall, korall, korall...

{44} Íme, íme...

{45} Néhány istenség láncának gyöngyszemeit csíkosra festik.

{46} Madárka, madárka, gyere le, madárka, madárka, madárka, madárka, gyere le,
madárka...

{47} Segíts meg, nagy úr, mert ha te elhagysz, elveszünk.

{48} Iroko kéri a lányt, hogy örvendezzen vele.

{49} Erubbá felajánlja írókénak a megígért birkát, sőt egy kecskét is ígér ráadásnak, csak bocsásson meg neki a szeibafa.

{50} Iroko, valahányszor gyereket lát, örvendezik.

{51} A fa az asszony és az ember fogadalmáról énekel, amelyet az ember meg akar szegni.